

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2026-02-13
Meddelad i Umeå

Målnummer
M 302-22

PARTER

Sökande

Skellefteå Kraftaktiebolag, 556016-2561

Ombud: Advokat Agnes Larfeldt och biträdande jurist Klara Thorén,
Agnes advokater

Motpart

1. BRF Bruksplatsen,
2. Kammarkollegiet
3. Länsstyrelsen i Västerbottens län
4. Naturskyddsföreningen rikskansli
5. Naturskyddsföreningen Robertsfors
6. Norrlandsgjuteriet AB
7. Robert Pedersen
8. Elena Rozarenova
9. Rickleå By SFF
10. Rickleåns övre FVO
11. Robertsfors Bruk AB
12. Robertsfors kommun
13. Fredrik Seidel
14. Pia Seidel
15. Eckehard Seidel-Munter
16. Skellefteå kommun
17. Svenska kanotförbundets älvgrupp
18. Anne-Sophie von Ahn
19. Erik von Ahn
20. Älvräddarnas Riksorganisation
21. Östersjölaxälvar i Samverkan
22. Stora Bygdeträskets FVO
23. Friluftsförbundet
24. Scouterna
25. CoorsTek Sweden AB

SAKEN

Omprövning av villkoren för (Rickleån nedre) Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors kraftverk i Rickleån samt Bjursjöns regleringsdamm i Tvärån, Skellefteå och Robertsfors kommuner

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

Avrinningsområde: 24 Rickleån

Koordinater i SWEFREF99 TM

Bjursjön	ID 2757	N: 7145745	E: 761640
Fredriksfors	ID 2765	N: 7132320	E: 782320
Sågfors	ID 2767	N: 7131599	E: 783437
Bruksfors	ID 2766	N: 7130642	E: 783876

DOMSLUT

BJURSJÖNS REGLERINGSDAMM

Mark- och miljödomstolen återkallar enligt 24 kap. 10 § miljöbalken tillståndet avseende Bjursjöns regleringsdamm i Rickleån/Tvärån meddelat av Norrbygdens vattendomstol i deldomar den 30 januari 1956 (Ans D 35/1954) och den 24 april 1973 (Ans D 35/54).

Mark- och miljödomstolen ålägger Skellefteå Kraftaktiebolag att vid Bjursjön riva ut regleringsdammen samt fyllningsdammar. Arbetena ska vara utförda senast sju år efter det att denna dom har fått laga kraft.

FREDRIKSFORS KRAFTVERK

Mark- och miljödomstolen återkallar enligt 24 kap. 10 § miljöbalken tillstånden avseende Fredriksfors kraftverk i Rickleån meddelat av Norrbygdens vattendomstol i dom den 8 juni 1946 (Ans D 39/1945), av Umebygdens tingsrätt, vattendomstolen i dom den 30 juni 1976 (DVA 7/76 och VA 2/76), av Umeå tingsrätt, vattendomstolen i dom den 14 januari 1998 (A39/1945, VA 2/76, VA 31/95), fastställd av Miljööverdomstolen i dom den 20 december 2000 (DM 75 och M 5-99) och av Umeå tingsrätt, miljödomstolen i dom den 4 april 2003 (M 50-02).

Mark- och miljödomstolen ålägger Skellefteå Kraftaktiebolag att vid Fredriksfors kraftverk riva ut stationer, reglerutrustning, fiskväg och utskovsdamm inklusive bro med vägbana. Arbetena ska vara utförda senast sju år efter det att denna dom har fått laga kraft.

BRUKSFORS KRAFTVERK

Mark- och miljödomstolen återkallar enligt 24 kap. 10 § miljöbalken tillstånden avseende Bruksfors kraftverk i Rickleån meddelat av Norrbygdens vattendomstol i dom den 8 juni 1946 (Ans D 39/1945), av Umebygdens tingsrätt, vattendomstolen, i domar den 16 juni 1980 (DVA 21/81 och VA 1/80) och den 30 november 1981 (DVA 32/81 och VA 1/80), av Umeå tingsrätt vattendomstolen i dom den 14 januari 1998 (A39/1945, VA 2/76, VA 31/95), fastställd av Miljööverdomstolen i dom den 20 december 2000 (DM 75 och M 5-99) och av Umeå tingsrätt, miljödomstolen i dom den 24 april 2002 (M 133- 01).

Mark- och miljödomstolen ålägger Skellefteå Kraftaktiebolag att vid Bruksfors kraftverk riva ut stationer, reglerutrustning, fiskvägar, utskovsdamm inklusive bro med vägbana, järnvägsbro, leddammar och ledarm/stenmur. Arbetena ska vara utförda senast sju år efter det att denna dom har fått laga kraft.

SÅGFORS KRAFTVERK

Mark- och miljödomstolen återkallar enligt 24 kap. 10 § miljöbalken tillstånden avseende Sågfors kraftverk i Rickleån meddelat av Norrbygdens vattendomstol i domar den 8 juni 1946 (Ans D 39/1945) och den 30 december 1952 (Ans D 5/1952) i de delar som inte avser bibehållandet av broöverfarten över Rickleån, Umebygdens tingsrätt vattendomstolen i dom den 31 januari 1979 (DVA 2/79 och VA 6/78) och Umeå tingsrätt vattendomstolen i dom den 14 januari 1998 (A 39/1945, VA 2/76 och VA 31/95), fastställd av Miljööverdomstolen i dom den 20 december 2000 (DM 75 och M 5-99).

Mark- och miljödomstolen ålägger Skellefteå Kraftaktiebolag att vid Sågfors kraftverk riva ut station, reglerutrustning, fiskväg, leddamm och utskovsdamm, undantaget på dammen befintlig brobana samt tillhörande landfästen och brostöd. Arbetena ska vara utförda senast sju år efter det att denna dom har fått laga kraft.

Mark- och miljödomstolen förordnar enligt 11 kap. 20 § miljöbalken att skyldigheten att underhålla själva broöverfarten (brobana, landfästen och brostöd) samt att fullgöra övriga skyldigheter som idag ligger på Skellefteå Kraftaktiebolag som ägare till anläggningen ska övergå till Robertsfors kommun till dess något annat bestäms. Skyldigheterna ska övergå senast vid den tidpunkt då arbetena slutförts.

GEMENSAMMA VILLKOR FÖR ALLA ANLÄGGNINGAR

Allmänt villkor

1. Om inte annat följer av denna dom ska arbetena utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden angett i handlingarna och i övrigt uppgett och åtagit sig i målet.

Grumling

2. För att minimera grumling ska arbeten i vattenområden utföras vid låga flöden och efter avsänkning, om möjligt ske i torrhet samt vid behov bakom fångdammar. Även anläggande och utformning av fångdammar ska ske så att grumling minimeras.

Avsänkning av ån

3. Avsänkning av vattenytan uppströms dammarna ska ske långsamt under ca tre veckor, med en maximal avsänkingshastighet på 20 cm/dygn.

Fiskvandring

4. Utrivningarna ska planeras så att fiskvandring kan tillgodoses under genomförandet motsvarande dagens förutsättningar, genom beaktande av årstid samt eventuellt anläggande av tillfälliga fiskvägar. Vattenflöde ska möjliggöra för vandrande fisk att passera hela åtgärdssträckan under perioden 15 juni - 1 oktober, alternativt ska fisk fångas och transporteras i vattenfyllda tankar förbi anläggningar som ännu inte rivits ut (s.k. trap and transport). Val av metod för att tillgodose fiskvandringen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Beredskap

5. Vid arbeten i eller i omedelbar närhet till vattenområdet ska arbetsfordon och arbetsmaskiner vara utrustade med slangbrottsventiler. Tillgång till saneringsutrustning ska finnas inom arbetsområdet samt i alla arbetsmaskiner och arbetsfordon. Eventuellt spill och läckage ska omgående samlas upp och tas om hand. Förvaring av petroleumprodukter ska ske på hårdgjord yta eller i dubbelmantlad cistern och tankning ska ske utan risk för läckage till vatten.

Buller

6. Inga bullrande arbeten får utföras på helgdagar eller under kvälls- eller nattetid (kl. 19.00-07.00). Tillsynsmyndigheten får medge tillfälliga undantag från angivna tidsrestriktioner om särskilda skäl föreligger. Undantag får dock inte medges nattetid (kl. 22.00-07.00).

Buller från arbetena ska i första hand begränsas så att den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostadsfasad eller vid vårdlokal som riktvärde inte överstiger

Helgfri måndag-fredag (dag)	kl. 07.00-19.00	60 dBA
Helgfri måndag-fredag (kväll)	kl. 19.00-22.00	50 dBA

Lör-, sön- och helgdag (dag)	kl. 07.00-19.00	50 dBA
Lör-, sön- och helgdag (kväll)	kl. 19.00-22.00	45 dBA

Om det inte är tekniskt möjligt eller ekonomiskt rimligt att innehålla riktvärdena utomhus vid bostadsfasad eller vid vårdlokal, ska buller från arbetena begränsas så att den ekvivalenta ljudnivån inomhus som riktvärde inte överstiger

Helgfri måndag-fredag (dag)	kl. 07.00-19.00	45 dBA
Helgfri måndag-fredag (kväll)	kl. 19.00-22.00	35 dBA
Lör-, sön- och helgdag (dag)	kl. 07.00-19.00	35 dBA
Lör-, sön- och helgdag (kväll)	kl. 19.00-22.00	30 dBA

Kontroll ska ske genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätning och beräkning. Uppföljning av ljudnivån ska ske utomhus vid närmaste bostadshus genom kontinuerlig kontrollmätning som en del av kontrollprogrammet.

Överskrids något av de angivna riktvärdena är sökanden skyldig att omgående underrätta tillsynsmyndigheten och att vidta åtgärder så att värdena kan innehållas, alternativt vidta andra skyddsåtgärder enligt nedan.

Om arbeten riskerar att medföra att bullernivåer inomhus i bostadsfastigheter eller vårdlokaler överskrider 45 dBA ska sökanden vidta de skyddsåtgärder som är rimliga och möjliga för att reducera bullerstörningar. För bostadsfastigheter ska sökanden därutöver även erbjuda tillfällig ersättningslokal. Ersättningslokalen ska ligga i närområdet eller i Robertsfors tätort. Alternativt kan lokaliseringen bestämmas i överenskommelse med fastighetsägare, bostadsrättsinnehavare eller andra berörda.

7. Sökanden ska, för att minska olägenheter av buller, senast en vecka inför att arbetena påbörjas informera tillsynsmyndigheten och närboende om kommande arbetsmoment och förväntade störningar.

Vibrationer

8. Sökanden ska inför vibrationsalstrande arbeten upprätta en riskanalys enligt Svensk Standard SS 02 52 11 ”Vibration och stöt - Riktvärden och mätmetod för vibrationer i byggnader orsakade av pålning, spontning, schaktning och packning” och därvid vidta erforderlig besiktning av berörda byggnader och anläggningar före och efter utförandet av arbetena.
9. Sökanden ska undersöka eventuell påverkan från utrivningar genom rörelsemätning vid fastigheterna Edfastmark 7:1, Edfastmark 7:14, Edfastmark 7:34, Edfastmark 7:55, Edfastmark 7:160, Edfastmark 7:244, Edfastmark 7:245, Edfastmark 7:249, Edfastmark 7:254, Edfastmark 7:259, Edfastmark 7:62, Edfastmark 9:1, Edfastmark 12:1, Edfastmark 17:11, Borgen 2, Domherren 3, Domherren 4 och Delfinen 1, i Robertsfors kommun, och vidta erforderliga skyddsåtgärder för att undvika skada.

Kulturmiljö

10. En kulturhistorisk dokumentation av Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors kraftverk ska genomföras innan utrivningarna påbörjas och lämnas in till länsstyrelsen. Dokumentationen ska utföras av person med antikvarisk kompetens.
11. Sökanden ska i samråd med tillsynsmyndigheten och kommunen ta fram och bekosta uppsättning av informationsskyltar och taktila kartor över anläggningarna som rivs ut vid Bruksfors och Sågfors kraftverk.

Kompetens vid återställning

12. Arbeten med att återskapa en naturlig åfåra ska ske under ledning och närvaro av sakkunnig med erforderlig kompetens och erfarenhet av restaurering av vattendrag.

Konnektivitet

13. Sökanden ska genomföra de anpassningsåtgärder som behövs för att uppnå konnektivitet mellan Rickleån och Mårtgårdsbäcken som motsvarar de naturliga förhållandena. Sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten vid genomförande av anpassningsåtgärder.

Sökanden ska under en period av tre år efter att kraftverken är utrivna och efter eventuella anpassningsåtgärder är utförda, följa upp konnektiviteten mellan Mårtgårdsbäcken och Rickleån inom ramen för kontrollprogrammet.

14. Sökanden ska senast tre månader innan några tillståndsgivna åtgärder påbörjas, eller inom den kortare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer, lämna in ett förslag till kontrollprogram för arbetenas utförande till tillsynsmyndigheten. Kontrollprogrammet ska möjliggöra en bedömning av om villkoren och de egna åtagandena i övrigt efterlevs. I kontrollprogrammet ska mätmetod, mätpunkter, frekvens och utvärderingsmetod redovisas.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att föreskriva de ytterligare villkor som kan behövas avseende följande

D1 Kortare eller förskjuten period för att tillgodose fiskvandringen, enligt villkor 4.

D2 Medge undantag från angivna bullernivåer, enligt villkor 6.

Tvångsrätt

Mark- och miljödomstolen ger med stöd av 28 kap. 10 § miljöbalken Skellefteå Kraftaktiebolag rätt att vid genomförande av utrivningarna och därmed sammanhängande åtgärder ta i anspråk erforderliga områden inom fastigheterna Edfastmark 7:1, Edfastmark 7:245, Edfastmark 7:255, Edfastmark 7:259, Edfastmark 9:1, Edfastmark 7:34, Edfastmark 7:62, Edfastmark 7:14 och Sälen 1 i Robertsfors kommun samt Rönnliden 1:2, Rönnliden 1:12, Rönnliden 1:13 och Rönnliden s:7 i Skellefteå kommun, enligt markeringar som framgår av domsbilaga 1. Det åligger Skellefteå Kraftaktiebolag att efter utförda arbeten återställa fastigheterna i samråd med berörda fastighetsägare.

Oförutsedd skada

Anspråk enligt 24 kap. 18 § miljöbalken på grund av oförutsedd skada ska, för att få tas upp till prövning, framställas till mark- och miljödomstolen inom tio (10) år räknat från den tidpunkt då arbetena slutförts och anmälan om detta skett till tillsynsmyndigheten.

Ersättningar

1. För det fall att beviljad tvångsrätt tas i anspråk ska Skellefteå Kraftaktiebolag till de lagfarna ägarna av de fastigheter som anges i domsbilaga 2 betala ut den i bilagan erbjudna ersättningen.

Betalning av ersättningar enligt ovan ska, om parterna inte kommer överens om annat, ske till ägare av upplåtande fastighet inom ett år efter det att sökanden erhållit lagakraftvunnet tillstånd. Dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) ska betalas om föreskriven betalning inte sker.

2. Domstolen lämnar övriga yrkanden om ersättning i målet utan bifall.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte vad som genom beslut den 9 mars 2022 bestämts om avgift för prövning av vattenverksamheten.

ÖVRIGA YRKANDEN

Yrkanden som inte behandlats särskilt i det föregående lämnas utan bifall.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DOMSLUT	2
BAKGRUND	14
MÅLETS HANDLÄGGNING	14
YRKANDEN M.M.	15
Sökandens yrkanden	15
Inställningar och yrkanden från motparter och andra berörda	15
Sökandens inställning till framställda yrkanden	20
VILLKOR	21
Sökandens slutliga förslag till villkor	21
Länsstyrelsens förslag till villkor	24
Robertsfors kommuns synpunkter på sökandens villkorsförslag	27
Svenska kanotförbundet, friluftsförbundet och scouternas villkorsförslag	28
Sökandens synpunkter på motparternas förslag	29
ÅTAGANDEN M.M.	29
SÖKANDENS ANSÖKAN MED KOMPLETTERINGAR	33
Inledning	33
Gällande tillstånd för anläggningarna	34
Omgivningsbeskrivning	35
Den nationella planen och förutsättningarna i rickleån	35
Hydrologi	36
Höjdsystem	36
Miljönytta med planerade åtgärder	36
Utrivning av kraftverken	37
Utrivning av Bjursjöns regleringsdamm	44
Miljöbedömning	46
Påverkan på miljökvalitetsnormer	48
Berörda fastigheter	49
Tvångsrätt	49
Övertagande av broar och andra anläggningar	50

SÖKANDENS FÖRTYDLIGANDEN OCH KOMPLETTERINGAR EFTER KUNGÖRELSE	50
Bevattningskanalen	50
Kallmurade stenarmer vid Sågfors kraftverk.....	51
Dammbroar m.m.	51
Riskanalys och vibrationer	52
Konnektivitet Mårtgårdsbäcken.....	52
Ersättning i NAP-mål.....	53
Ersättning för skada i nu aktuellt mål	53
Ersättning för intrång under arbetstiden.....	55
INKOMNA YTTRANDE OCH SÖKANDENS BEMÖTANDE.....	56
Kammarkollegiet	56
Riksantikvarieämbetet.....	57
Trafikverket	57
SGI.....	58
Länsstyrelsen	59
Robertsfors kommun.....	67
Skellefteå kommun och samhällsbyggnadsnämnden	72
Norrländsgjuteriet AB och Robertsfors Bruk AB.....	72
Makarna Seidel.....	74
Eckehard Seidel-Munter.....	74
Robert Pedersen och Elena Rozarenova.....	75
Brf Bruksplatsen	78
Svenska kanotförbundet, Friluftsförbundet och Scouterna.....	79
Erik och Anne-Sophie von Ahn.....	79
CoorsTek Sweden AB.....	80
Ritningar ingivna av sökanden under huvudförhandlingen.....	81
Yttranden efter huvudförhandlingen angående broar och kanal	84
Sökanden	84
Robertsfors kommun	85
Länsstyrelsen.....	86
DOMSKÄL	86
Rättsliga utgångspunkter	86
Prövningsramen	87

<i>Allmänna utgångspunkter</i>	87
<i>Vad domstolen har att pröva i målet.....</i>	87
Utredningen i målet.....	89
Rådighet	90
Omprövning av verksamheterna för moderna miljövillkor	91
<i>Återkallelse av tillstånd.....</i>	91
<i>Ska utrivning ske?</i>	94
<i>I vilken omfattning ska utrivning ske?</i>	97
<i>Sammanfattande slutsats.....</i>	105
Åtgärder för att förebygga eller minska skador genom utrivningen	106
<i>Villkor</i>	106
<i>Delegation.....</i>	116
<i>Åtaganden m.m.</i>	118
<i>Övriga yrkanden om att förebygga och kompensera skador.....</i>	118
Tvångsrätt.....	122
Ersättning	123
<i>Ersättning för intrång under arbetsskede</i>	123
<i>Övriga yrkanden om ersättning.....</i>	124
Arbetstid och tid för anmälan om oförutsedd skada	130
Prövningsavgift.....	131

BAKGRUND

Skellefteå Kraftaktiebolag (sökanden eller bolaget) driver ett antal kraftverk och vattenanläggningar i Rickleån med biflöden. Nu aktuellt mål avser ansökan om omprövning för moderna miljövillkor enligt den nationella planen för de tre kraftverken Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors i Robertsfors kommun samt för Bjursjöns regleringsdamm i Skellefteå kommun (Rickleån nedre). Ansökan omfattar utrivning av samtliga fyra anläggningar. Vid domstolen finns även ett mål (M 303-22) som avser anläggningarna Äglunds och Bygdsiljums kraftverk med tillhörande årsregleringsmagasin Bygdeträsket, Tallträsket, Granträsket och Lidträsket (Rickleån övre). Det senare målet är för närvarande vilandeförklarat.

MÅLETS HANDLÄGGNING

Ansökan om omprövning gavs in till mark- och miljödomstolen den 1 februari 2022. Efter kompletteringar kungjordes ansökan den 15 april 2024. Domstolen har hållit muntlig förberedelse med sökanden, Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen), Robertsfors kommun och Skellefteå kommun den 13 februari 2025 i Umeå samt med sökanden och vissa enskilda sakägare på plats i Robertsfors den 14 februari 2025. Kallelse till syn respektive huvudförhandling kungjordes den 2 september 2025. Den 22 september genomfördes syn vid berörda anläggningar i Robertsfors kommun samt vid Bjursjön i Skellefteå kommun. Huvudförhandling har hållits mellan den 24 och den 26 november 2025 vid Umeå Tingsrätt. Målet har avgjorts av en lagfaren domare, två tekniska råd och en särskild ledamot.

YRKANDEN M.M.**SÖKANDENS YRKANDEN**

Sökanden har yrkat att mark- och miljödomstolen med stöd av 24 kap. 10 § miljöbalken ska ompröva vattenverksamheterna vid Bruksfors kraftverk, Sågfors kraftverk och Fredriksfors kraftverk samt Bjursjöns regleringsdamm och medgett att domstolen återkallar tillstånden för verksamheterna respektive anläggningarna och förordnar om utrivning.

Sökanden har medgett ett övertagande av broöverfarter vid Bruksfors och Sågfors kraftverk under förutsättning att domstolen förordnar att skyldigheten att underhålla anläggningarna och fullgöra övriga skyldigheter övergår på annan enligt 11 kap. 20 § miljöbalken.

Sökanden har vidare yrkat att domstolen enligt 28 kap. 10 § miljöbalken meddelar sökanden rätt att för utförande av planerade åtgärder tillfälligt ta i anspråk berörda delar av fastigheterna Robertsfors Edfastmark 7:1, 7:245, 7:255, 7:259, 9:1, 7:34, 7:62, 7:14, Robertsfors Sälen 1, Skellefteå Rönnliden 1:2, 1:12 och 1:13 samt samfälligheten Skellefteå Rönnliden S:7, om inte överenskommelser ingås med berörda parter. Efter utförda arbeten ska arbetsområdet och arbetsvägar återställas i samråd med berörd fastighetsägare.

Sökanden har föreslagit att arbetstiden ska bestämmas till sju år från det att domen vunnit laga kraft samt att anspråk på grund av oförutsedd skada ska fastställas till fem år från arbetstidens utgång.

INSTÄLLNINGAR OCH YRKANDEN FRÅN MOTPARTER OCH ANDRA BERÖRDA

Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen) har tillstyrkt att omprövning sker i enlighet med sökandens ansökan samt tillstyrkt att kommunen övertar broar för det fallet detta blir aktuellt. Myndigheten har även lämnat synpunkter på sökandens villkorsförslag i enlighet med vad som redogörs för nedan.

Robertsfors kommun har uppgett att yrkad omprövning i form av utrivning är politiskt tillstyrkt och angett inställning i övrigt samt framställt yrkanden enligt följande.

Kommunen har yrkat att sökanden ska ha fullt ansvar för tillsyn och underhåll av de anläggningsdelar man avser att kvarlämna.

I fråga om övertagande av underhållsansvar för broar har kommunen avseende Bruksfors kraftverk i första hand yrkat enligt alternativ a) att sökanden genomför en fullständig teknisk undersökning av bron utifrån den besiktning som genomfördes av Afry den 23 augusti 2023 bland annat omfattande undersökning av brostöden och deras grundläggning, järnstag samt de timrade kistorna samt för det fallet att skicket på bron inte är i godtagbart skick, genomför åtgärder som innebär att skicket blir godtagbart. Först efter en fullständig teknisk undersökning och åtgärdande av eventuella brister av broanläggningen kan Robertsfors kommun besluta om ett övertagande eller inte. I andra hand har kommunen yrkat enligt alternativ b), att sökanden river ut hela anläggningen inklusive brobanan och anläggar, som en kompensationsåtgärd, en ny bro på platsen.

Avseende broöverfarten vid Sågfors kraftverk har kommunen yrkat på ett övertagande av bron, inklusive underhållsskyldigheten.

Kommunen har vidare yrkat att kommunen ska hållas skadefri för de kostnader som uppstår vid flytt eller omläggning av kommunens samtliga ledningar som beror på effekter av utrivningar eller sänkningar av vattennivå (kylvattenledningen undantagen). Vidare ska kommunen hållas skadefri för de kostnader som kan uppstå vid skador på kommunens fastigheter och mark som berörs av utrivningar eller sänkningar av vattennivåer. Sökanden ska ha det fulla ansvaret för tillsyn, skötsel och underhåll av de uppgrundningsmarker som tillkommer efter sänkningar av vattennivån.

Kommunen har i samband med huvudförhandlingen uppgett att för det fall att sökanden ordnar med en pumpanläggning vid Brukskanalen för att säkerställa vattentillgången är kommunen intresserad av att ta över underhållsskyldigheten avseende den. Kommunen har efter det att sökanden ingett ett förslag på pump-anordning samt åtagit sig att uppföra en sådan meddelat att kommunen vill att domstolen i domen tar ställning till länsstyrelsens villkorsförslag omfattande en årlig kompensation för underhåll och drift till kommunen. Innan det finns ett sådant ställningstagande från domstolen anser sig kommunen inte kunna ta ställning till ett övertagande av en pumplösning vid Brukskanalen.

Skellefteå kommun samt Samhällsbyggnadsnämnden i Skellefteå kommun har uppgett att kommunen och nämnden ställer sig positiva till planerna för utrivning av dammen vid Bjursjöns utlopp, som ligger inom Skellefteå kommun. I övriga delar av målet har kommunen och nämnden inga synpunkter.

Kammarkollegiet har i fråga om Bjursjöns regleringsdamm uppgett att ansökan bör justeras så att utrivningen sker med utgångspunkt i sjöns naturliga förhållanden, alternativt att tillstånd söks enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. I övrigt har kollegiet uppgett sig inte ha några synpunkter angående föreslagna åtgärder.

Trafikverket har uppgett att myndigheten inte har något att erinra mot ansökta åtgärder.

Svenska kraftnät, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Energimyndigheten har uppgett att myndigheterna inte har några synpunkter på ansökan.

Statens geotekniska institut (SGI) har inte angett någon inställning men framfört vissa synpunkter, i enlighet med vad som redogörs för nedan.

Riksantikvarieämbetet har efter kungörelsen lämnat vissa synpunkter över ansökan i enlighet med vad som redogörs för nedan men därefter inte avhört.

Sametinget har anfört att Grans samebys eventuella synpunkter i målet måste beaktas så att renskötseln inte försvåras på grund av de i målet aktuella åtgärderna. I övrigt har Sametinget inte haft några synpunkter.

Naturskyddsföreningen Robertsfors och Naturskyddsföreningen Riks har ställt sig positiva till sökandens ansökan om att återkalla tillstånden till aktuella anläggningar.

Rickleå övre FVOF, Stora Bygdeträskets FVOF, Rickleå bys SFF, Älvräddarnas riksorganisation och Östersjölaxar i samverkan har tillstyrkt att domstolen återkallar tillstånden och förordnar om utrivning av anläggningarna.

Bostadsrättsföreningen Bruksplatsen (bostadsrättsföreningen), ägare till fastigheterna Robertsfors Edfastmark 7:244 och 7:245, har uppgett att bostadsrättsföreningen anser att ansökan inte bör beviljas, eller i vart fall att prövningen skjuts upp. Bostadsrättsföreningen har motsatt sig att upplåta mark för rivningsarbete.

Svenska kanotförbundet, Friluftsförbundet och Scouterna har uppgett att de är positiva till planerade åtgärder men är tveksamma till att de mål som beskrivs i förhållande till paddling och rörligt friluftsliv kan nås.

Norrlandsgjuteriet AB och Robertsfors Bruk AB (Norrlandsgjuteriet m.fl.), ägare till fastigheterna Robertsfors Edfastmark 9:1, 7:249 och 7:259, har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan om utrivning. För det fall att ansökan bifalls har Norrlandsgjuteriet yrkat att Skellefteå Kraftaktiebolag ska förpliktas att ersätta dem för den skada som åtgärden medför och yrkat att sökanden ska ersätta befintlig kylning med ett kyltorn.

Norrlandsgjuteriet m.fl. har även yrkat att broförbindelsen i Bruksfors ska finnas kvar, men har förklarat sig inte villiga att överta underhållsskyldigheten för bron.

Erik von Ahn och Anne-Sophie von Ahn (makarna von Ahn), ägare till fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:250, har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan.

Fredrik Seidel och Pia Seidel (makarna Seidel), ägare till fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:14, har uppgett att de inte har någon åsikt vad avser utrivningen men uppgett att de vill ha en tillfartsväg till sin fastighet.

Robert Pedersen och Elena Rozarenova, ägare till bostadsrätten på fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:245, har uppgett att de motsätter sig utrivning. De är bosatta på nämnda fastighet och har för egen del yrkat ersättning av sökanden med sammanlagt 295 000 kr. Av beloppet utgör 80 000 kr olägenheter under rivningsarbetet, 150 000 kr värdeminskning på bostaden och dålig miljö, 30 000 kr påverkan på tillgänglighet och omgivning (broförbindelse) samt 35 000 kr ljudpåverkan efter utrivning. De har även anslutit sig till Norrlandsgjuteriets m.fl. yrkande om att broöverfarten vid Bruksfors ska finnas kvar.

Eckehard Seidel-Munter har inte angett någon tydlig inställning till ansökan. För det fallet att Skellefteå Kraftaktiebolag beviljas utrivning av Fredriksfors kraftverk har han yrkat att en kulturbyggnad som tidigare använts som spiksmedja och senare tvättstuga ska återställas av sökanden.

CoorsTek Sweden AB har inte angett någon inställning till ansökan men efter huvudförhandlingen inkommit med yttrande vilket redogörs för nedan.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (numera Myndigheten för civilt försvar) och Havs- och vattenmyndigheten har avstått från att yttra sig i målet.

Bygdsiljum utveckling AB, Stefhan Eriksson och Lennart Johansson har yttrat sig i frågor som avser mål M 303-22 (Rickleån övre), varför domstolen inte kommer att behandla dessa yttranden vidare inom ramen för nu aktuellt mål.

SÖKANDENS INSTÄLLNING TILL FRAMSTÄLLDA YRKANDEN

Sökanden har bestritt Robertsfors kommuns yrkanden om att sökanden ska ha fullt ansvar för tillsyn och underhåll av de anläggningsdelar man avser lämna kvar. För det fallet att kommunen inte är villig att överta underhållsansvaret är det sökandens avsikt att riva ut de anläggningsdelar som kräver underhållsansvar. Sökanden har även bestritt förstahands- respektive andrahands-yrkandena avseende broförbindelse vid Bruksfors kraftverk samt att sökanden ska ha det fulla ansvaret för tillsyn, skötsel och underhåll av uppgruntningsmarker. I fråga om yrkanden om ersättning till fastighets- och ledningsrättsägare har bolaget åtagit sig att kommunen ska hållas skadefri för de kostnader som uppstår vid flytt eller omförläggning av kommunens samtliga ledningar som beror på effekter av utrivningen eller sänkning av vattennivå.

Sökanden har bestritt Kammarkollegiets yrkande om justering av ansökan alternativt att det ska ansökas om tillstånd i fråga om åtgärder vid Bjursjöns regleringsdamm.

Sökanden har bestritt att utge ersättning till Norrlandsgjuteriet för kyltorn. Sökanden anser att det är tillräckligt med det åtagande som sökanden har gjort i den delen att i samråd med fastighetsägaren verka för ett fortsatt vattenintag i nuvarande form.

Sökanden har bestritt samtliga ersättningsanspråk i pengar från Robert Pedersen och Elena Rozarenova. Sökanden har dock åtagit sig att ordna en ersättningslokal under dagtid under den tid som arbetena pågår.

Sökanden har bestritt yrkandet om att sökanden ska återställa en kulturbyggnad som framställt av Eckehard Seidel-Munter och anført att åtgärden varken är rimlig eller skälig.

VILLKOR

SÖKANDENS SLUTLIGA FÖRSLAG TILL VILLKOR

Sökanden har, efter att ha tagit hänsyn till synpunkter från myndigheter och enskilda, yrkat att följande villkor ska föreskrivas för utrivningen.

1. Arbetena ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden angett i handlingarna och i övrigt uppgett och åtagit sig i målet, om inte annat framgår av denna dom.
2. För att undvika grumling ska arbeten i vattenområden utföras vid låga flöden och efter avsänkning, om möjligt ske i torrhet och vid behov bakom fångdammar. Anläggande och utformning av fångdammar ska ske så att grumling minimeras.
3. Avsänkning av vattenytan uppströms dammarna ska ske långsamt under ca 3 veckor, med en maximal avsänkningshastighet på 20 cm/dygn.
4. Utrivningarna ska planeras så att eventuellt behov av fiskvandring kan tillgodoses under genomförandet motsvarande dagens förutsättningar, genom beaktande av årstid samt ev. anläggande av tillfälliga fiskvägar samt bibehållande av vattenflöde, det vill säga vandrande fisk ska kunna passera hela åtgärdssträckan under perioden 15 juni-1 oktober. Val av

metod för att tillgodose fiskvandringen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

5. Vid arbeten i eller i omedelbar närhet till vattenområdet ska fordon och arbetsmaskiner vara utrustade med slangbrottsventiler och det ska finnas tillgång till saneringsutrustning inom arbetsområdet. Förvaring av petroleumprodukter ska ske på hårdgjord yta eller i dubbelmantlad cistern och tankning ska ske utan risk för läckage till vatten. Eventuellt spill och läckage ska omgående samlas upp och tas om hand.
6. Bolaget ska vid utförande av planerade åtgärder eftersträva att innehålla Naturvårdsverkets riktlinjer för buller från byggplatser (NFS 2004:15). Bolaget ska inte utföra bullrande arbeten på helgdagar eller under kvälls- eller nattetid (19.00-07.00). Tillsynsmyndigheten får dock medge undantag från angivna tidsrestriktioner om särskilda skäl föreligger.

För att minska olägenheter av buller avser sökanden att inför att arbeten påbörjas informera tillsynsmyndigheten och närboende om kommande arbetsmoment och förväntade störningar.

I den utsträckning arbeten riskerar att medföra att bullernivåerna inomhus i bostadsfastigheter överskrider 45 dB(A) ska sökanden enligt vad som närmare beskrivs i kontrollprogrammet vidta de skyddsåtgärder som är rimliga och möjliga för att reducera bullerstörningar, inklusive att vid behov erbjuda tillfällig ersättningslokal.

7. En kulturhistorisk dokumentation av Bruksforsen, Sågforsen och Fredriksfors ska genomföras innan utrivningen påbörjas och lämnas in till Länsstyrelsen. Dokumentationen ska utföras av person med antikvarisk kompetens.
8. Bolaget ska undersöka eventuell påverkan från utrivningar genom rörelsemätning vid de fastigheter som anges i Bilaga 5.1.2 (aktbilaga

124, daterad 2024-03-15) och vidta erforderliga skyddsåtgärder för att undvika skada.

9. Bolaget ska inför vibrationsalstrande arbeten upprätta en riskanalys enligt Svensk Standard SS 02 52 11 "Vibration och stöt - Riktvärden och mätmetod för vibrationer i byggnader orsakade av pålning, spontning, schaktning och packning" och därvid vidta erforderlig besiktning av berörda byggnader och anläggningar före och efter utförandet av arbetena.
10. Sökanden ska senast tre månader innan några tillståndsgivna åtgärder påbörjas, eller inom den kortare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer, lämna in ett förslag till kontrollprogram för arbetets utförande till tillsynsmyndigheten. Kontrollprogrammet ska möjliggöra en bedömning om villkoren och de egna åtagandena i övrigt efterlevs. I kontrollprogrammet ska mätmetod, mätpunkter, frekvens och utvärderingsmetod redovisas.
11. Arbetena med att återskapa åfåran ska ske under ledning av anlitad sakkunnig med erforderlig sakkunskap och erfarenhet inom området.
12. Bolaget ska genomföra anpassningsåtgärder som behövs för att uppnå en konnektivitet mellan Rickleån och Mårtgårdsbäcken som motsvarar de naturliga förhållandena. Sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten vid genomförande av anpassningsåtgärder.

Sökanden ska under en period av tre år efter att kraftverken är utrivna och efter eventuella anpassningsåtgärder är utförda, följa upp konnektiviteten mellan Mårtgårdsbäcken och Rickleån inom ramen för sitt kontrollprogram.

LÄNSSTYRELSENS FÖRSLAG TILL VILLKOR

Länsstyrelsen har under handläggningens gång framställt ett antal förslag till villkor. De villkor som sökanden har accepterat i enlighet med länsstyrelsens förslag finns angivna ovan under sökandens redogörelse för föreslagna villkor. De förslag och kommentarer som länsstyrelsen i övrigt haft i villkorsfrågor sammanfattas nedan.

Villkor 4 – fiskvandring

Utrivningarna ska planeras så att eventuellt behov av fiskvandring kan tillgodoses under genomförandet motsvarande dagens förutsättningar, det vill säga vandrande fisk ska kunna passera hela åtgärdssträckan under perioden 15 juni-1 oktober. Val av metod för att tillgodose fiskvandringen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att besluta om en kortare eller förskjuten period för att tillgodose fiskvandringen enligt villkor 4.

Villkor 6 – Buller

Buller från utförandet av åtgärderna får utomhus vid bostadsfasad för permanent boende och fritidshus inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå än

Helgfri måndag-fredag (dag)	kl. 07.00-19.00	60 dB(A)
Helgfri måndag-fredag (kväll)	kl. 19.00-22.00	50 dB(A)
Lör-, sön- och helgdag (dag)	kl. 07.00-19.00	50 dB(A)
Lör-, sön- och helgdag (kväll)	kl. 19.00-22.00	45 dB(A)
Nattetid	kl. 22-07.00	45 dB(A)

Om det inte är tekniskt möjligt eller ekonomiskt rimligt att innehålla begränsningsvärdena utomhus vid fasad, får buller från utförandet inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå inomhus än

Helgfri måndag-fredag (dag)	kl. 07.00-19.00	45 dB(A)
Helgfri måndag-fredag (kväll)	kl. 19.00-22.00	35 dB(A)
Lör-, sön- och helgdag (dag)	kl. 07.00-19.00	35 dB(A)
Lör-, sön- och helgdag (kväll)	kl. 19.00-22.00	30 dB(A)
Nattetid	kl. 22.00-07.00	30 dB(A)

Arbetsmoment som typiskt sett kan medföra momentana ljudnivåer över 70 dB(A) vid bostäder får inte utföras nattetid (kl. 22-07).

Spontning som innebär att angivna villkorsnivåer överskrids får genomföras kl. 07-19 helgfri måndag-fredag under maximalt fem dagar vid respektive anläggning. Inför de momenten ska tillsynsmyndigheten och närboende informeras i god tid.

Tillsynsmyndigheten får meddela undantag från angivna villkorsnivåer i fråga om händelser vid enstaka tillfällen eller under begränsade perioder.

Överskrids något av de angivna begränsningsvärdena är Skellefteå Kraftaktiebolag skyldig att vidta åtgärder så att värdena kan innehållas eller erbjuda tillfälligt boende/vistelse.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att besluta om undantag från angivna villkorsnivåer enligt villkor 6.

Villkor 11 - Sakkunnig närvarande vid återskapande av åfåran

Arbetena med att återskapa åfåran ska under hela utförandet ske under ledning av sakkunnig med dokumenterad erfarenhet av restaurering av vattendrag.

Villkor om att spara strukturer

Kallmurade stenmurar och ledarmar ska, enligt punkt a-c, lämnas kvar i befintligt skick som minnesmärken från hur området nyttjats historiskt.

- a) Hela den kallmurade ledmuren på vänster sida vattendraget vid Bruksfors kraftverk.
- b) Ledarmen vid Sågforsen ska lämnas kvar i så stor omfattning som möjligt men med minst 50 meter räknat från där den kallmurade delen börjar och nedströms.
- c) Hela den kallmurade delen av fyllningsdammen på vänster sida om vattendraget vid Fredriksfors.

Om någon av de delar som ska sparas enligt punkt a-c skadas vid åtgärderna ska återuppbyggnad ske på traditionellt vis, i samråd med tillsynsmyndigheten.

Delegation

Tillsynsmyndigheten får besluta att en kortare del av ledmuren får sparas enligt villkor.

Villkor om informationsskyltar och taktila kartor

Sökanden ska ta fram och sätta upp informationsskyltar och taktila kartor över anläggningarna som rivs ut vid Bruksforsen och Sågforsen.

Utformningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Villkor om kompensation för skada på riksintresset för kulturmiljö

Skellefteå Kraftaktiebolag ska kompensera den skada på riksintresset för kulturmiljö (KRO24014) som utrivningarna leder till genom att anlägga en pumpstation med tillhörande anläggningsdelar för att säkerställa vattenflöde i Brukskanalen och överlåta anläggningen till Robertsfors kommun.

Bolaget ska som del av kompensationen ersätta kommunen för drift och underhåll med 30 000 kr per år i 20 år.

Villkor om konnektivitet till Mårtgårdsbäcken

Skellefteå Kraftaktiebolag ska genomföra de anpassningsåtgärder som behövs för att uppnå en konnektivitet mellan Rickleån och Mårtsgårdsbäcken som motsvarar de naturliga förhållandena. Sökande ska samråda med tillsynsmyndigheten om behovet av att genomföra anpassningsåtgärder.

Sökanden ska under en period av tre år efter att kraftverken är utrivna och efter eventuella anpassningsåtgärder är utförda, följa upp konnektiviteten mellan Mårtsgårdsbäcken och Rickleån inom ramen för sitt kontrollprogram.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att besluta om de åtgärder som behövs för att uppnå konnektivitet så som föreskrivs i villkor x.

ROBERTSFORS KOMMUNS SYNPUNKTER PÅ SÖKANDENS VILLKORSFÖRSLAG

Robertsfors kommun har utifrån sökandens förslag till villkor 7 yrkat att kompensationsåtgärder vidtas av bolaget så att de kulturhistoriska miljöerna som nu rivs ut kan gestaltas och förmedlas till kommande generationer via till exempel nya basutställningar på ortens bruksmuseum.

Kommunen har även haft synpunkter avseende sökandens förslag till villkor 8 och yrkat att Robertsfors kommun ska hållas skadefri för saneringskostnader av föreningar vid anläggandet av väg över kommunens fastighet.

Kommunen har även framfört önskemål om att någon annan part ska ta på sig framtida underhåll av de skyltar och taktila kartor som länsstyrelsen fört fram villkorsförslag om.

**SVENSKA KANOTFÖRBUNDET, FRILUFTSFRÄMJANDET OCH SCOUTERNAS
VILLKORSFÖRSLAG**

Svenska Kanotförbundet m.fl. har föreslagit följande villkor för tillståndet.

1. Alla för vattenflödet exponerade bottenytor måste vara täckta av naturmaterial till sådan tjocklek och beskaffenhet som krävs för att under över-skådlig framtid ingen eventuellt underliggande sprängsten eller betongkross kommer i dagen. I den utsträckning ursprungligt material förekommer i "urtida" positioner i de nutida torrfårorna ska detta material så långt möjligt ligga kvar orört och i stället nytt naturmaterial tillföras för täckning av slänter.
2. Vid återskapandet av forsgeomorfologin ska en naturlig djupprofil med en djupare huvudfåra och grundare svämzoner eftersträvas. Huvudfåran ska ges en obruten karaktär utan skarpa och lateralt raka överfallskanter som kan skapa farliga valsar av vertikalt recirkulerande vatten (hydraulic jump) som kan vara omöjliga att simma ut ur. Risker att skapa farlig struktur är störst vid Fredriksfors som har den högsta gradienten, betydligt lägre vid Sågfors och Bruksforsen där torrfårorna uppvisar en tydlig huvudströmsstruktur med lägre gradienter än Fredriksfors. *(Huvudströmsstrukturer värda att bibehålla).*
3. Uppströms om forsnackar och nedströms om forsslut ska bakvatten finnas där kanotister kan nå land eller sätta i kanot på publik eller allemansrättslig grund.
4. Innan grävmaskinerna evakueras efter slutfört projekt ska paddlingsföreträdare ges möjlighet till avsyn för korrigering av eventuell uppkomna farliga strukturer.

SÖKANDENS SYNPUNKTER PÅ MOTPARTERNAS FÖRSLAG**Länsstyrelsen**

Sökanden avser att vid återskapande av naturlig åfåra ta hänsyn till ekologiska funktioner och förutsättningar för konnektivitet, men anser att det bör hanteras som ett åtagande, vilket beskrivs tydligare nedan. Om åtgärder ska vidtas förutsätter det ytterligare tillträde till kommunens fastighet Robertsfors Edfastmark 7:34.

Sökanden har inte haft något att erinra mot länsstyrelsens förslag till villkor avseende återskapande av åfåra under ledning av sakkunnig, frånsatt skrivningen "under hela utförandet" som framstår som onödigt långtgående.

Robertsfors kommun

Sökanden har motsatt sig att vidta kompensationsåtgärder för kulturhistoriska miljöer utöver vad man redan åtagit sig att göra och anser inte att detta ska regleras ytterligare i målet.

Vad avser kommunens synpunkter under villkor 8 gäller detta redan enligt miljöbalken och det finns därför inget behov av att reglera det i målet.

Sökanden har motsatt sig åläggande om framtida underhåll av skyltar.

Svenska Kanotförbundet m.fl.

Sökanden har motsatt sig att det förordnas villkor i enlighet med vad Svenska Kanotförbundet m.fl. yrkat. Det är fråga om ett särintresse i målet och det går inte att särskilt beakta dessa synpunkter även om de planerade åtgärderna förhoppningsvis gör att det blir förbättringar även i det avseendet.

ÅTAGANDEN M.M.

Med hänsyn till det allmänna villkoret är beskrivningar av hur arbeten ska utföras, åtaganden i målet. Sökanden har även åtagit sig att inför och under

planerade åtgärder utföra särskilda försiktighets- och skyddsåtgärder, i enlighet med vad som sammanställts nedan. Sammanställningen utgår från bolagets skriftliga förteckning i aktbilaga 207 och domstolen har fyllt på med ytterligare åtaganden som sökanden därefter har gjort såväl skriftligen som muntligen.

- Under förutsättning att kommunen förordnas ta över underhållsansvar för broar, åtar sig sökanden att överlämna broöverfarter, information från besiktningar samt vidta vissa säkerhetshöjande åtgärder, såsom att sätta upp räcke.
- Inför genomförande av arbetena kommer sökanden att ta kontakt med berörda fastighets- och ledningsägare för att bedöma påverkan på ledningar, lämpliga försiktighetsåtgärder eller reglera eventuell ersättning. Sökanden åtar sig att ta ansvar för kostnader som uppstår i samband med omläggning av ledning.
- Sökanden avser att inom det område som riskerar att påverkas av markrörelser/-sättningar placera mätpunkter (sättningspegel) innan genomförandet av planerade arbeten påbörjas och inom ramen för kontrollprogrammet följa upp eventuell påverkan från grundvatten-avsänkningen under minst ett år från att avsänkningen genomförts. Om förändringar av betydelse uppmäts ska uppföljningen förlängas med ytterligare ett år. Inför genomförandet kommer även besiktning att göras av byggnader inom ett potentiellt påverkansområde. Skulle skada uppkomma på grund av utrivningarna är sökanden som utgångspunkt ansvarig för att vidta åtgärder.
- De fastighetsägare som kan påverkas särskilt av buller ska särskilt informeras före arbeten påbörjas. Vidare avser sökanden att inför och under arbeten utförs ha en löpande dialog med tillsynsmyndigheten.
- Sökanden ska göra stickprov av betong och genomföra en riskbedömning inför utrivning enligt Naturvårdsverkets rapport 2010:1. Om halterna underskrider kriterierna för mindre än ringa risk enligt handboken så återanvänds betongen (utan restriktioner). Om halterna

överskrider kriterierna för mindre än ringa risk ska massorna hanteras i samråd med tillsynsmyndigheten.

- Sökanden ska genomföra dokumentation av de anläggningar som ska rivs ut innefattande textbeskrivning, bilder och laserscanning.
- Vid rivningsarbetet ska möjligheter till återbruk beaktas; värdefulla byggnadshistoriska anläggningsdelar (interiöra och exteriöra) ska hanteras i dialog med sakkunniga.
- Åfåra och slänter ska utformas med hänsyn till omgivande miljö, dels för att tillgodose beständighet och därmed minimera risk för sättningar eller annan påverkan på kringliggande byggnader och anläggningar, dels genom att landskapsbild beaktas vid utformning av slänter. Material från murar/ledarmar ska (om de rivs ut) omfördelas men bevaras inom området.
- Vid Fredriksfors ska delar av stenkäddad fyllningsdamm bevaras (vänster sida om Rickleån). De delar av fyllningsdammen som kvarlämnas bedöms inte ha en dämmande funktion.
- Sökanden åtar sig att vid återställning av åfåra eftersträva en naturlig anslutning mellan Rickleån och Mårtgårdsbäcken och ta hänsyn till ekologiska funktioner. Anpassningen ska utföras med hänsyn till nivåskillnader och vid behov kan mindre släntarbeten eller stabiliseringsåtgärder utföras. Sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten i samband med utförande av anpassningsåtgärder. Efter att arbeten slutförts ska uppföljning ske i enlighet med vad som anges i kontrollprogram.
- I den mån massor tas in ska dessa vara rena för att undvika introduktion av invasiva arter och sökanden avser att ha som mål att vid anläggande av toppskikt samt val av arter för insådd beakta och i lämplig mån efterlikna omgivningen.
- För att begränsa grumlingspåverkan nedströms vid utrivningen i Bjursjön åtar sig sökanden att anlägga en sedimentfälla.

- Sökanden åtar sig att kvarlämna delar av kallmurad stenmur/ledarm vid Bruksfors respektive Sågfors kraftanläggningar som skyddsåtgärder för kulturmiljön. Dessa delar bedöms inte ha någon dämmande funktion.
- Sökanden åtar sig att inom ramen för projektering och före avsänkningen utföra släntstabilitetsanalys vid valda tvärsnitt av ån.
- Sökanden åtar sig att inom ramen för rådande rättighet i form av en ledningsrätt, i samverkan med fastighetsägaren/verksamhetsutövaren Norrlandsgjuteriet AB, verka för ett fortsatt vattenintag för bolagets verksamhet vid Bruksforsen.
- Sökanden åtar sig att se till att kommunen hålls skadefri avseende de kostnader som uppstår vid flytt eller omförläggning av kommunens samtliga ledningar som beror på effekter av utrivningen eller sänkning av vattennivå.
- Sökanden åtar sig inom ramen för målet att säkerställa fortsatt vattenuttag i enlighet med gällande servitutsavtal vad gäller fastigheterna Robertsfors Fabriken 3 och Robertsfors Fabriken 4 och därmed inte försämma rådande förhållanden för berörda parter i detta avseende. Inför genomförandet av utrivningarna avses ytterligare kontakter ske med rättighetshavarna.

Robertsfors kommun har i förhållande till kontrollprogrammet yrkat att kontrollprogram gällande förändringar i grundvattennivå i samband med sänkning av vattennivå ska fortlöpa i minst 20 år. Sökanden ska under samma tidperiod ha fullt ansvar för de skador som eventuellt uppkommer på fastigheter, ledningar m.m. till följd av att grundvattennivån förändras. Vidare ska kontrollprogram för provtagning av miljögifter i älvbrinken och sediment genomföras efter sänkning av vattennivån. Sökanden ska ha fullt ansvar för det saneringsarbete som kan behöva genomföras.

Sökanden har uppgett att man motsätter sig att kontroller ska löpa så lång tid som 20 år. Det är tillräckligt med den arbetstid om sju år respektive den tid för

anmälan om oförutsedda skador om fem år som sökanden åtagit sig. Om skador uppstår efter den perioden som det är uppenbart att sökanden orsakat kommer sökanden att ta ansvar för det, varför det inte behöver regleras i målet. Vad avser provtagning av miljögifter har sådana redan genomförts och lämnats in i målet. För det fallet att det vid avsänkning uppenbarar sig tydliga föroreningar kommer dessa massor att hanteras särskilt.

SÖKANDENS ANSÖKAN MED KOMPLETTERINGAR

Nedan ges en sammanfattning av sökandens beskrivning av planerade åtgärder. Med vänster avses vänster strand i vattnets rörelseriktning (läsaren står med näsan mot havet) och höger strand är motsvarande, om inte annat anges.

INLEDNING

Rickleån är belägen i Västerbottens län och flyter genom Norsjö, Skellefteå och Robertsfors kommuner och mynnar i Bottenviken, nedströms Robertsfors, cirka 8 mil söder om Skellefteå. Ån är cirka 50 km lång från utloppet av Bygdeträsk ut till havet, och har historiskt nyttjats för olika typer av verksamheter, såsom vattenkraft och industriella ändamål och flottning, med ett stort antal kvarvarande flottningsdammar som påverkar vattenförhållandena.

Skellefteå Kraftaktiebolag bedriver vattenkraftproduktion vid två kraftverk (Älglund och Bygdsiljum) i den övre delen av Rickleån, samt i tre kraftverk i den nedre delen, i centrala Robertsfors (Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors). Älglands kraftverk är utpekad som klass 1, dvs. av nationell betydelse för reglerförmågan. Därtill finns ett antal regleringsdammar i Rickleåns avrinningsområde.

Skellefteå Kraftaktiebolag (sökanden) ägs av Skellefteå kommun och är en av Sveriges fem största elproducenter. Sökanden är den största vattenkraftsproducenten i Rickleån. Rickleån med biflöden utgör provningsgrupp med ID 24_1 enligt Havs- och vattenmyndighetens föreskrift HVMFS 2020:25 och tidpunkt för omprövning är den 1 februari 2022 enligt bilagan till förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter.

Sökanden har yrkat att tillstånden för Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors vattenkraftverk samt regleringen av Bjursjön återkallas och att det förordnas om att anläggningarna ska rivas ut. Det är fråga om omfattande åtgärder med stora konsekvenser för berörda intressen. Samtliga anläggningar har tillstånd och villkor meddelade enligt 1918 respektive 1983 års vattenlagstiftning.

GÄLLANDE TILLSTÅND FÖR ANLÄGGNINGARNA**Gemensamma domar för Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors kraftverk**

Norrbygdens vattendomstol lagligförklarade i dom den 8 juni 1946 de tre dammarna vid Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors. Vattendomstolen gav tillstånd till uppdämning samt tillgodogörande av vattenkraften.

I dom den 14 januari 1998 föreskrev dåvarande vattendomstolen om installation av fungerande fiskvägar vid de tre kraftstationerna och att genom dem årligen under perioden den 15 maj till den 15 oktober släppa en minimitappning om 0,5 m³/s samt viss avstängning av turbinen i Fredriksfors. Domen överklagades till dåvarande Miljööverdomstolen som fastställde underinstansens domslut i dom den 20 december 2000. Anläggningarna drivs som strömkraftverk och någon reglering av vattenytan vid dammarna sker således inte utan flödet styrs av tappningen vid uppströms belägna anläggningar.

Bruksfors kraftverk

I dom den 16 juni 1980 meddelades tillstånd till installation och drift av ytterligare ett aggregat. Vidare fick sökanden ta mark i anspråk inom annans fastighet. Fråga om minimitappning sköts upp och prövades genom dom den 30 november 1981. I dom den 24 april 2002 meddelades tillstånd till omfattande ombyggnadsåtgärder.

Sågfors kraftverk

Tillstånd meddelades genom dom den 30 december 1952 till utrivning av befintlig damm i berörda delar och utförande av ny med brobana försedd damm. I dom den 31 januari 1979 erhöles tillstånd till utbyggnad och drift med ett ytterligare aggregat.

Fredriksfors kraftverk

Tillstånd meddelades den 30 april 1976 till utbyggnad och drift av kraftstation med ytterligare aggregat. Reparation av dammen mm. godkändes genom dom den 4 april 2003.

Bjursjöns regleringsdamm

Bjursjöns regleringsdamm prövades gemensamt med regleringsdammarna vid Lidträsket, Granträsket, Tallträsket och Bygdeträsket i deldom den 30 januari 1956. Uppskjutna frågor avslutades genom dom den 24 april 1973 (isar och vintervägar och skogsdrivning). Det skedde en skadereglering avseende enskilt fiske och fiskeavgift beslutades. Det beslutades om ett bidrag till kompensationsåtgärder i Rickleåns vattensystem med engångsbelopp samt årliga belopp. I dom den 20 april 1979 omprövades fiskeavgiften.

Gällande villkor innebär en regleringsamplitud om 2,4 m vintertid och 1,0 m sommartid, med krav på stegvis avtappning samt viss minimitappning.

OMGIVNINGSBESKRIVNING

Rickleån avbördar sjön Bygdeträsket och mynnar efter ca 50 km i Bottenviken. Till Bygdeträsket rinner tre större vattendrag Risån, Sikån och Tallån. Huvuddelen av åns avrinningsområde utgörs av glest befolkade skogsområden. Uppströms Bygdeträsket består avrinningsområdet av en större andel sjöar jämfört med avrinningsområdet nedströms Bygdeträsk.

Inom avrinningsområdet finns ett 20-tal fiskarter, bland dessa finns lax, öring, harr, flodnejonöga och lake. Tätheten av lax är högre nedströms Robertsfors än uppströms, och Åselestupet som är beläget vid utloppet från Älglunds kraftverk är uppströms gräns för naturlig reproduktion av lax och havsöring.

Värdefulla vattenmiljöer finns idag främst i Rickleåns nedre del, som hyser icke flottledsrensade strömvattenmiljöer, som delvis är skyddade som naturreservat samt Natura 2000-område. Sågfors och Bruksfors kraftverk ingår i område av riksintresse för kulturmiljö, med de största värdena utpekade i området kring Bruksfors kraftverk.

Inga åtgärder kommer att vidtas inom Natura 2000-områden. Dessa områden är belägna nedströms i vattendraget, ca 6,5 km från Bruksforsens kraftverk till det närmaste Natura 2000-området "Åströmsforsen". Påverkan av utrivningarna kan endast förväntas vara positiv genom att förutsättningarna för lax och stensimpa förbättras genom att nya områden i Rickleån tillgängliggörs. Något tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken bedöms inte som erforderligt.

DEN NATIONELLA PLANEN OCH FÖRUTSÄTTNINGARNA I RICKLEÅN

Avsikten enligt den nationella planen är att åstadkomma en samordnad prövning av anläggningar som tillhör en prövningsgrupp, och planen föreskriver om en samverkansprocess för att utbyta information och samverka rörande miljöanpassningsåtgärder. För Rickleån, som utgör ett huvudavrinningsområde då det hyser en klass 1-anläggning (Älglunds kraftverk), gäller ett HARO-värde på 10,5 procent. I Rickleån produceras under ett normalår 40 GWh där Älglund tillsammans med Bygdsiljums kraftverk står för 29 GWh. Den beräknade produktionsförlusten av de åtgärder som sökandens föreslår för Rickleån uppgår till ca 11 GWh, vilket kan jämföras med "tillåten" minskning enligt HARO-värdet om ca 4 GWh och de sammanlagda åtgärds-kostnaderna, utöver produktionsförlust, är mycket grovt uppskattade till cirka 50–60 Mkr. Förlusten av reglerförmåga är dock mindre genom sökandens val att fokusera de huvudsakliga miljöåtgärderna till de nedre anläggningarna.

HYDROLOGI

Rickleån har enligt SMHI ett avrinningsområde om ca 1 648 km², en regleringsvolym om 97 Mm³ och en regleringsgrad om cirka 18 %. I avrinningsområdet finns 86 dammar (varav sökanden äger elva). Flödesstatistik visar att medelvattenföringen (MQ) vid mynningen till havet är 17 m³/s och medellågvattenföringen (MLQ) är 5 m³/s.

Flödesstatistiken från SMHI gäller 1981–2010. Flödesstatistiken för 1990–2020 från senare version av Hype/Vattenweb skiljer sig som mest ca 5 m³/s (i fallet MHQ) i förhållande till data från den period som använts.

	Tot. stationskorr. flöde [m ³ /s]	Tot. naturligt flöde [m ³ /s]	Värde använt i beräkning	
HQ50	121	140	140	Flödesstat. 1981–2010
MHQ	64	76	73	- ” -
MQ	17	17	17	- ” -
MLQ	5	3,5	5	- ” -
LLQ	2,5	0,27	Ej använt	Lägsta sim. flöde under 2004–2020

Eftersom Rickleåns flöde fortsättningsvis avses regleras vid de uppströms belägna kraftstationerna och dammarna är det mer rättvisande att i beräkningarna använda sig av stationskorrigerade värden. Avvikande värden har dock använts i beräkningarna av MHQ och HQ50 i tabellen ovan. Avvikelsen bedöms emellertid inte ha någon betydelse för resultatet eller för dragna slutsatser.

HÖJDSYSTEM

Det referenssystem för höjdangivelser som används vid de olika anläggningarna är i allmänhet RH00.

MILJÖNYTTA MED PLANERADE ÅTGÄRDER

För att åstadkomma största möjliga miljönytta där Rickleåns naturvärden är som högst har sökanden valt att riva ut Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors kraftverk samt Bjursjödammen vid Bjursjön, som utgör regleringsmagasin för dessa anläggningar. Sammantaget kommer planerade åtgärder i Rickleån och uppströms i avrinningsområdet att

- återskapa ca 12,5 ha strömvatten mellan Bruksforsens kraftverk och Äglund

- återskapa förutsättningar för fiskvandring från havet till Älglunds kraftverk motsvarande ursprungliga förhållanden
- förbättra hydrologisk regim fr.o.m. de mest uppströmsliggande regleringsmagasinen ned till åns mynning i havet

Åtgärdernas samlade effekter kommer att

- möjliggöra en ökning av bestånd för samtliga arter som vandrar mellan ån och kusten. Åtgärderna bedöms vara särskilt värdefulla för åns befintliga bestånd av lax och havsöring,
- öka möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormerna för vatten,
- bidra till att bevarandemålen för Natura 2000-området "Åströmsforsen" nås,
- med större fiskbestånd som vandrar mellan Rickleån och havet bidra till ökade naturvärden långt utanför Rickleåns sträckning.

UTRIVNING AV KRAFTVERKEN

Samtliga tre kraftverk är strömkraftverk och har en slukförmåga vid respektive kraftverk om mellan 20–25 m³/s och en sammanlagd normalårsproduktion om cirka 11 GWh. Vid samtliga kraftverk finns fiskvägar anlagda i form av denilrännor.

Avsikten är att åstadkomma en fullständig utrivning av Fredriksfors kraftverk och därmed att den befintliga bron tas bort. För Sågfors kraftverk planeras utrivning som är anpassade till behovet av fortsatt överfart. Även för utrivning av Bruksfors kraftverk planeras utrivning som är anpassade till behovet av fortsatt överfart eller bevarande av viss kulturmiljö.

Sökanden avser att helt avveckla vattenkraftverksamheten i Robertsfors samt riva ut tillhörande vattenanläggningar.

Vid samtliga kraftverk kommer i samråd med ledningsägare fastslås hur befintliga ledningar med sträckning i/nära vattendraget (dvs. tvärs eller längs med Rickleån) eventuellt kan påverkas av sänkta vattennivåer, och/eller hur omförläggning önskas planeras och genomföras. Ledningar som idag har sträckning över regleringsdammen (bron) omförläggs. Lösningar projekteras i samråd med ledningsägarna.

Inför utrivning kommer magasinen långsamt sänkas av till mer naturliga nivåer. Detta kommer att ske kontrollerat och stegvis under en period av ca 3 veckor.

Nedan återges en sammanfattning av sökandens beskrivningar av utrivningarna i de tekniska beskrivningarna.

Bruksfors kraftverk*Befintlig anläggning*

Bruksfors kraftverk ligger nederst av de tre kraftverken och ca 1,5 km nedströms Sågfors kraftverk och 16 km uppströms utloppet till havet. Bruksfors kraftverk togs i bruk i början av 1900-talet och är länets äldsta kraftverk som är i drift. Det ligger inom ett område med äldre bruksmiljö och höga kulturmiljövärden. Inget ytterligare kraftverk finns nedströms Bruksforsen.

Dämningsgränsen är +40,20 i RH00. Befintliga tröskelnivåer ligger på mellan +38,0 och +38,4 (RH00). Tröskelnivå efter utrivning är i de hydrauliska beräkningarna ansatt till +37,45.

Den gamla stationen ligger på höger sida, ca 70 m nedströms regleringsdammen. Kraftstationen byggdes ca 1900, men var föremål för en genomgripande ombyggnad 1934. Den är utrustad med två liggande turbiner (varav en är i drift). Byggnadens västra långsida ligger på fastighetsgränsen och avståndet till närliggande fabriksbyggnad är av storleksordningen några meter. Den nya stationen ligger på vänster sida, ca 80 m nedströms regleringsdammen. Den byggdes 1982 och är utrustad med ett vertikalt uppställt aggregat. År 2015 kompletterades stationen genom installation av en horisontellt monterad propellerturbin, StreamDiver (250 kW). Vattnet leds till denna i en ca 20 m lång och 5 m bred betongkammare som är takförsedd på en sträcka av ca 13 m, och öppen resterande del mot utloppet. Längst nedströms sitter en utskovslucka (från botten) med två mindre ytspillsöppningar med smoltrännor högst upp. Den totala installerade effekten (som är i drift) uppgår till 0,67 MW +0,25 MW (StreamDiver), och total slukförmåga är 24 m³/s. Här finns också ett utskov med hydraulisk planlucka. Utnyttjad fallhöjd är ca 4,8 m och normalårsproduktionen uppgår till ca 3,31 GWh.

Plan för genomförande av utrivning

På sträckan mellan Bruksfors och Sågfors kraftverk finns 17 energibrunnar och 2 brunnar av okänd typ (enligt brunnsarkivet). Energibrunnarna bedöms inte påverkas av utrivningsåtgärderna. Brunnarna av okänd typ kommer att påses inom ramen för projektering, varpå information om användningsområde och utförande inhämtas.

De strandnära bottenområdena har ursprungligen varit strandnära markområden. Vegetation i form av gräs, buskar och träd i strandlinjens slänter har armerande verkan, vilket även det är gynnsamt för släntstabiliteten samt erosionsskyddande. Vidare har vattennivån ursprungligen varierat naturligt och därmed under lång tid varit lägre än den som rått sedan dammarna tillkommit. Därför bedöms avsänkningen av ån inte medföra att eventuellt avsänkta grundvattennivåer, och därmed lägre portryck i jorden, resulterar i uppkomst av effektivspänningar högre än tidigare förekommande. Det beaktas också att grundläggning av byggnader som ligger nära vattendrag (såväl reglerade som

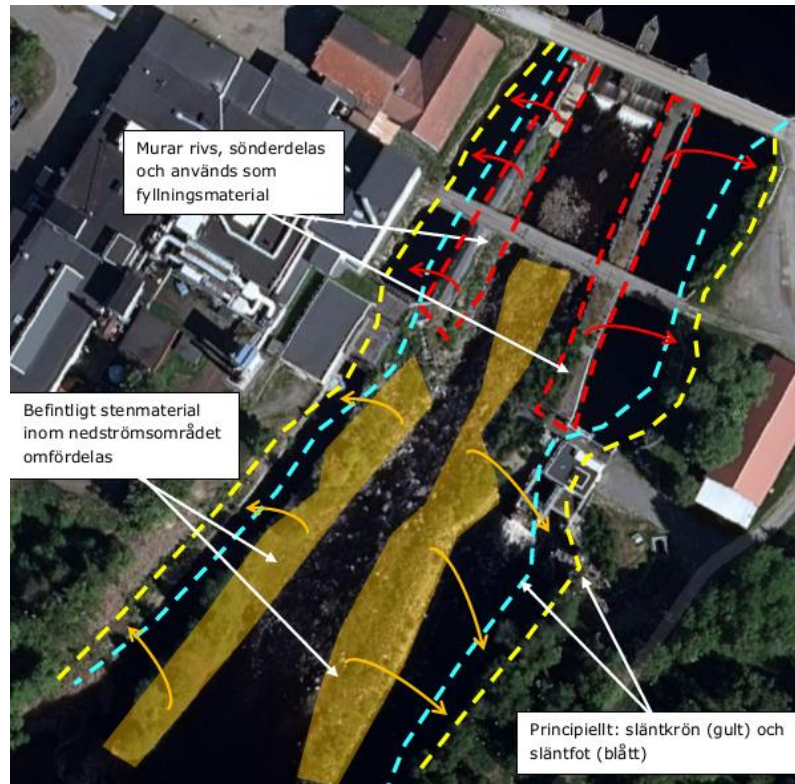
oreglerade) utförs med hänsyn tagen till risken för just varierande flöden och därmed varierande grundvattennivåer, varpå ändamålsenliga förstärkningsåtgärder vid behov vidtas. Äldre geotekniska utredningar i närheten av ån visar på förekomst av sediment, dock främst sandiga; i övrigt sandig och/eller siltig morän. Sammantaget bedöms risk för uppkomst av sättningar vara liten.

Vid avsänkning kommer nya släntområden att blottläggas och därmed exponeras för erosionsdrivande vågor och flöden såväl längs med som tvärs strandlinjerna. Baserat på geoteknisk okulär inventering under och efter avsänkningen kan vid behov utläggning av erosionsskyddande material utföras.

Avsikten är att utrivning vid Bruksfors kraftverk sker medan regleringsmöjligheterna kvarstår vid Sågfors och Fredriksfors kraftverk, då det möjliggör att under en kortare period styra tillflödet vid Bruksfors kraftverk. Fångdammar utförs som enkla fyllningsdammar med stödfyllning av berg-/krossmaterial och uppströms tätning av morän, alternativt genom tillfällig spontning.

Efter att all utrustning invändigt demonterats, sorterats och bortforslats, rivs byggnaderna. Betong som vid materialinventering konstaterats vara ren, sorteras, sönderdelas och läggs som fyllning i tilloppskanalerna. Ej ren betong bortforslas till deponi. Under torra förhållanden i åfåran nedströms regleringsdammen rivs och bortforslas skibord av trä. Skibord av betong sönderdelas och hanteras likt annan rivningsbetong. Järnvägsbron rivs; trä och metall bortforslas. Materialet i murar som avgränsar tilloppskanalerna omfördelas genom förflyttning ut mot befintliga strandlinjer på både höger och vänster sida. Mekanisk och elektrisk utrustning kopplad till dämnings-/regleringsfunktioner demonteras och bortforslas. Avsikten är att samtliga anläggningsdelar som påverkar vattenförhållandena och utgör del av kraftverksanläggningen idag rivs ut.

Arbete med anpassning mot befintliga slänter och återställning av områden på mark och i vatten kommer att pågå parallellt med utrivningsarbetet. Detta innefattar främst omfördelning av jord- och stenmaterial, samt rivningsbetong inom området.

Schematisk skiss: omfördelning av material

Sågfors kraftverk

Befintlig anläggning

Sågfors kraftverk ligger centralt i Robertsfors mellan Bruksfors och Fredriksfors kraftverk.

Bron över utskovsdammen utgörs av brobana av betong upplagd på 5 betongfundament varav 2 utgör landfäste med vingmurar. Brofundamenten är grundlagda på berg. Större förnyelser genomfördes på 50-talet, respektive i slutet av 70-talet. På den 5 m breda brobanan finns räcken av stål. Regleringsutrustning i form av hydrauliska planluckor sitter överskådligt monterade på brokonstruktionens uppströmssida. Mellan stöden vid utskoven finns betongtrösklar anlagda mot berg.

Inom anläggningen finns två kraftstationsbyggnader. I den gamla stationen (från tidigt 1900-tal) finns aggregat 1, i den nyare (från 1979) finns aggregat 2. Båda är i drift med total installerad effekt 0,76 MW och total slukförmåga på 21 m³/s. Från intaget leds vatten till den nya stationen via en 25 m lång tilloppstubb av plåt (Ø 2500 mm). Området inom vilket intagsbyggnad, stationsbyggnaderna, tilloppstubb, tillfartsvägar etc. är lokaliserade, avgränsas mot åfåran av en betongmur. Utnyttjad fallhöjd är ca 4,8 m och normalårsproduktionen uppgår till ca 3,55 GWh.

Dämningsgräns är +44,95 i RH00. Befintlig tröskelnivå ligger på +41,95. Tröskelnivå efter utrivning är i de hydrauliska beräkningarna ansatt till +41,45.

Utrivning

Risk för släntstabilitetsproblematik kopplat till avsänkningen bedöms vara liten. Bedömningen baseras på att de strandnära områdena i allmänhet är låglänta, och att strandslänternas fortsättning under nuvarande vattennivå inte tolkas vara ogynnsamt branta.

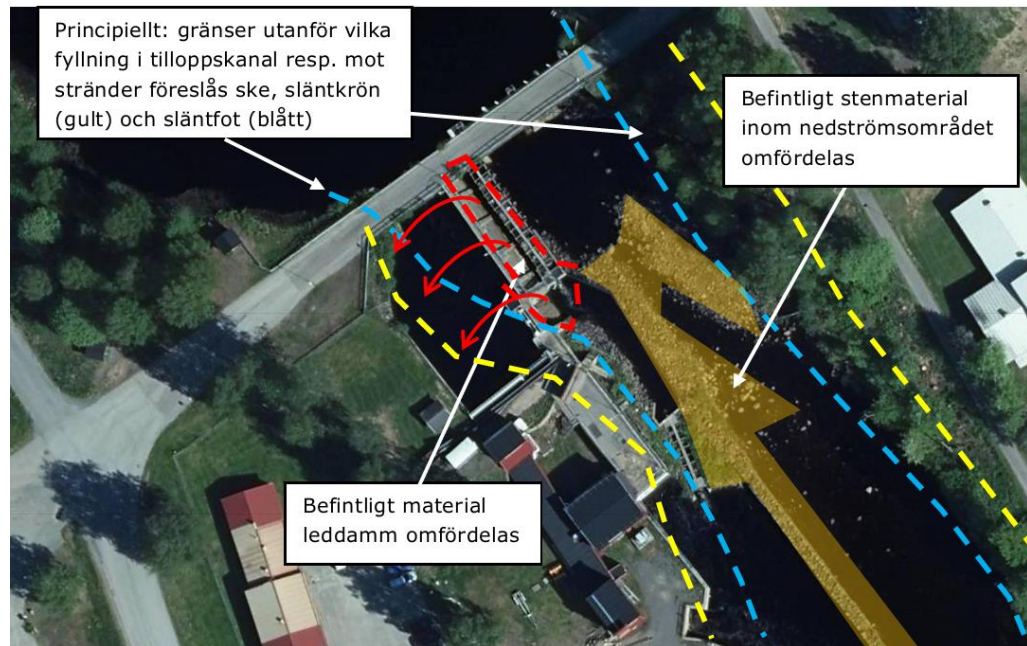
Vatten kommer att ledas i tilloppskanalen eller genom utskoven, beroende på moment och skede. Vid tilloppskanalen saknas befintlig avstängningsanordning varför tillfällig fångdamm kommer behöva uppföras för torrläggning. Avsikten är att utrivning vid Sågfors kraftverk sker medan regleringsmöjligheterna kvarstår vid Fredriksfors kraftverk, då det möjliggör att under en kortare period styra tillflödet vid Sågfors kraftverk.

Tilloppskanalen stängs. Demontering av elektrisk och mekanisk utrustning i maskinstationerna sker i torr miljö. Vid höga flöden avleds vatten genom utskov 1–4 och vattenvägarna sätts igen på nedströmssidan av respektive station för att förhindra vattenintrång. Efter att all utrustning invändigt demonterats, sorterats och bortforslats, rivs byggnader, murar, sponter. Ofta utgörs konstruktionerna av både stål och betong, samt med förankring i berg.

Materialet i leddammen som avgränsar tilloppskanalen omfördelas genom förflyttning ut mot befintlig strandlinje på höger sida. Rivningsbetong som vid materialinventering konstaterats vara ren, sorteras, sönderdelas och läggs som fyllning i tilloppskanalen. Mekanisk och elektrisk utrustning demonteras och bortforslas. Gjutning runt intag för fiskväg rivs för återställande av öppning mellan de ursprungliga brostöden. Initialt tillses att rivning mot brostöd/pelare kan utföras på ett sätt som inte försämrar pelarnas stabilitet.

Träspont i vänster och höger fyllningsdammar friläggs och rivs/borttas. I byggritningar anges för vänster sida att träsponten är arsenikimpregnerad, varpå det kommer att antas att detta gäller även höger sida. Hantering av spont sker ändamålsenligt för säkerställande av fullständigt omhändertagande av det impregnerade träet.

Markområden som tidigare varit ianspråktaga med byggnader eller andra anläggningar inom vattenkraftsverksamheten återställs med målet att naturliga och underhållsfria förhållanden skapas. Slänter utförs anpassat beaktande faktiskt förekommande jord, tillgängligt material (naturligt och från rivning) samt vid genomförandet vunnen kunskap om åfårans karaktär. Ovan nivån fastställd inom ramen för detaljprojektering genomförs tätning av överyta, insädd och plantering.

Schematisk skiss: omfördelning av material

Fredriksfors kraftverk

Befintlig anläggning

Fredriksfors kraftverk är beläget längst uppströms, ca 1,5 km norr om Sågfors kraftverk. Produktion sker med två aggregat; ett äldre som färdigställdes 1910 och ett nyare som färdigställdes 1976. Vid Fredriksfors kraftverk innebär de två aggregaten krav på särskild hänsyn vid regleringen av Bygdsiljum för att undvika hårda flödesförändringar vid Fredriksfors.

I den gamla stationen (från 1910) finns aggregat 1 och i den nyare (från 1976) finns aggregat 2. Båda är i drift med total installerad effekt på 0,92 MW och total slukförmåga på 21 m³/s. Den nyare stationsbyggnaden är anlagd nedströms om den rundade sumpen och grundlagd på nivåer som normalt står under vatten. Utnyttjad fallhöjd är ca 6 m och normalårsproduktionen uppgår till ca 4,28 GWh.

Dämningsgräns är +50,97 i RH00. Befintliga tröskelnivåer ligger på mellan +47,8 och 49,8 (RH00). Bottennivå i f.d. dammlinjen är efter utrivning i de hydrauliska beräkningarna ansatt till ca +47,0.

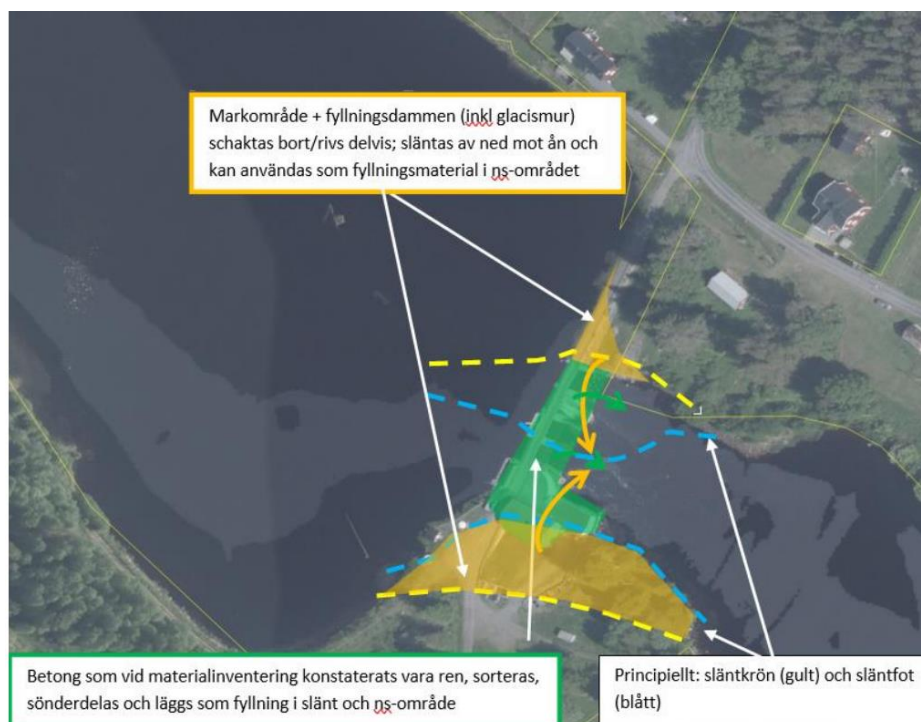
Utrivning

Uppströms Fredriksfors kraftverk finns en energibrunn och en brunn för vattentäkt (enligt brunnsarkivet). Utrivningsåtgärderna bedöms inte påverka energibrunnen. Marknivån vid grundvattenbrunnen ligger ca 5 m över nuvarande normal vattennivå i Rickleån. En lägre vattennivå i Rickleån bedöms inte ha någon negativ effekt på brunnen.

Risk för släntstabilitetsproblematik kopplat till avsänkningen bedöms vara liten. Bedömningen baseras på att de strandnära områdena i allmänhet är låglänta, och att strandslänternas fortsättning under nuvarande vattennivå inte tolkas vara ogynnsamt branta. I övrigt råder samma förhållanden som vid övriga kraftverk. Vid avsänkning kommer nya släntområden att blottläggas och därmed exponeras för erosionsdrivande vågor och flöden såväl längsmed som tvärs strandlinjerna. Baserat på geoteknisk okulär inventering under och efter avsänkningen kan vid behov utläggning av erosionsskyddande material utföras.

Tillfälliga fångdammar kommer behöva uppföras för torrläggning och åtkomst av olika delområden. Reglermöjligheterna i uppströms liggande kraftverk möjliggör att under en kortare period styra tillflödet vid Fredriksfors.

Demontering av elektrisk och mekanisk utrustning i maskinstationerna sker i torr miljö. Vid höga flöden avleds vatten genom utskoven och vattenvägarna sätts igen på nedströmssidan för att förhindra vattenintrång. Efter att all utrustning invändigt demonterats, sorterats och bortforslats, rivs byggnaderna. Fiskväg rivs och trä och stål bortforslas. Betong återanvänds inom området.

Schematisk skiss: användning av rivningsmaterial och utformning av åfåra.

Genomförd bottenlodning har visat djupa partier i området nedströms dammen. För åstadkommande av en åsträcka med god vandringsbarhet och beständighet beaktas möjligheten att utforma forsområdet med ungefärlig placering/utbredning enligt skiss ovan.

Uppställning av manskapsbod och tillfälligt materialupplag avses inledningsvis anordnas på höger sida, vid tillfartsvägen ned till stationsbyggnaderna. Innan

regleringsdammen och brobana ska rivas kan avetablering på höger sida behöva ske. Ytorna på vänster sida är begränsade. Det bedöms att tillfälliga intrång kommer att vara under ca 4 månader.

Vid rivning kommer oren betong, armering, stål och trä att transporteras till återvinning. Jord, sten och sönderdelad ren betong kommer att användas inom arbetsområdet för återfyllnad, återställning och anpassning av åfåra och slänter. Rena betongmassor kommer läggas i botten och övertäckas med annat material. I forsområdet och slänter avses i ytan användas natursten tillsammans med sprängsten/krossmaterial; balans hittas mellan karaktär/utseende och förmåga att verka erosionsskyddande. Slänter utförs anpassat beaktande faktiskt förekommande jord, tillgängligt material (naturligt och från rivning) samt vid genomförandet vunnit kunskap om åfårans karaktär. Använda rivningsmassor av betong överfylls med annat stenmaterial och/eller erosions-skyddsmaterial från slänthot och upp till nivå fastställd inom ramen för detaljprojektering. Ovan den nivån genomförs tätning av överyta, insådd och plantering.

I dammlinjen kommer delar av den gamla fyllningsdammen på väster sida att kvarvara. Då glacismuren på nedströmssidan vänster fyllningsdamm smälter väl in i omgivningen och inte bedöms ha någon negativ påverkan för när-området, avses delar av vänster fyllningsdamm kvarlämnas. En forssträcka med mer naturliga/ursprungliga förhållanden bedöms kunna åstadkommas genom att befintliga djupare områden av botten (nedströms dammlinjen) läggs igen, och passagen förbi nuvarande dammläge avses återfå forskaraktären i den sträckning som bedöms komma att utgöra den naturliga åfåran vid normala flöden.

UTRIVNING AV BJURSJÖNS REGLERINGSDAMM

Bjursjöns regleringsdamm ligger i Tvärån ca 12 km uppströms utloppet i Rickleån. Bjursjön avvattnas via Tvärån ner till Rickleån i Älgglunds spillfåra ca 2,8 km nedströms dammen vid Älgglunds kraftstation. Från vänster utgörs dammen av en fyllningsdamm (längd ca 3,6 m), regleringsdamm (längd ca 3 m), fyllningsdamm (ca 3,6 m). Dammen är som högst 3,5 m, med dammkrönet på nivån +204,13 m. Krönet är farbart och utgör del av tillfartsväg till en rastplats belägen på vänster sida. Både höger och vänster jorrdamm avslutas mot ån med betongmurar. Enligt DTU-manualen utgörs regleringsdammen av spannet mellan betongmurarna, dvs. regleringsutrustningen i form av 4 st spettluckor av trä med total fri bredd på 2,97 m, samt brobana. Uppströms anslutningar utgörs murar/strandskoning av huggna stenar. På nedströmssidan är jordslänterna klädda med ordnat lagda stenar.

Dämningsgränsen är +203,73 och sänkningsgränsen är +201,33 i RH00.

Avsikten är att riva ut Bjursjöns regleringsdamm i dess helhet och att anpassa utloppet till omgivningen. Vid en första översyn av ledningsförekomst har några befintliga ledningar vid dammen inte identifierats. Utrivning av regleringsdammen kan, som komplement till avsänkning av magasin, kräva anläggande av tillfällig fångdamm uppströms dammläget. Mekanisk och elektrisk utrustning demonteras och bortforslas. Dammen inklusive brobana utrivs sedan etappvis.

Vid utrivning kommer botten vid utloppet att återställas för att förhindra kraftig avsänkning och för att bibehålla sjöytan i huvudsaklig utformning som idag samt möjliggöra en åsträcka med god vandringsbarhet. Med en längd på ca 30 m erhålls en fors i utloppet med en lutning på ca 5-7 %. Vid behov sänks sjönivån till lägre nivåer; dock avses den kunna bibehållas inom nuvarande regleringsamplitud.

Befintlig vägtrumma kommer att ersättas med trumma av typen valvbåge. Detta kan i sin tur kräva att vägprofilen höjs något över en kortare sträcka. Den trumma som avses anläggas vid Bjursjöns utlopp ska ha en diameter om 2 meter. Vattendragets bredd är cirka 1,5 - 3 meter i det aktuella området. Sökanden har kontakt med Holmen AB, som åtar sig framtida ansvar för trumman men motsätter sig annan typ av konstruktion (såsom bro). Vägen ingår enligt uppgift i en gemensamhetsanläggning som Holmen för närvarande utreder.

Schematisk skiss: omfördelning av material

Använda rivningsmassor av betong överfylls med annat stenmaterial och/eller erosionsskyddsmaterial från släntfot och upp till nivå fastställd inom ramen för

detaljprojektering. Ovan den nivån genomförs tätning av överyta, insådd och plantering. Stenar och block från den utrivna fyllningsdammen läggs tillsammans med ren, sönderdelad och sorterad betong i åfåran som del av forssträckan.

Prövningen rör återkallelse och utrivning av vattenanläggningar och sökanden avser inte bedriva vattenverksamhet på platsen efter att ansökta åtgärder vidtagits. Med utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken förstås borttagandet av en vattenanläggning utan att någon annan sätts i stället, och utrivning kan även ske partiellt.

Syftet med rätten till utrivning är att möjliggöra att den långtgående skyldigheten att underhålla vattenanläggningar ska upphöra. Det underhållsansvar som åvilar ägaren till en vattenanläggning är begränsat till skador orsakade av påverkan på vattenförhållandena. För att underhållsskyldigheten ska upphöra måste således vara tillräckligt att de anläggningsdelar som medför påverkan på vattenförhållandena med risk för skada för allmänna eller enskilda intressen rivs ut.

En sådan tolkning är i linje med uttalanden i förarbeten till vattenlagen där det anges att det för att ägaren ska bli kvitt underhållsskyldigheten krävs att anläggningen rivs ut helt och hållet eller i varje fall till så stor del att vad som lämnas kvar inte medför någon fara för framtida skador. Av rättspraxis framgår att en utrivning kan vara partiell, d.v.s. att det inte är en förutsättning att samtliga anläggningsdelar tas bort för att tillståndet ska kunna återkallas.

De planerade åtgärderna är anpassade för att i stor utsträckning främja förbättring av vattenkvaliteten i Rickleån och möjliggöra att vattendraget kan återgå till naturlika förhållanden. Sökanden har anpassat utrivningen så att de anläggningsdelar som bedöms medföra påverkan på vattenförhållandena rivs ut, samtidigt som kulturmiljövärden i området beaktas. Sökanden har ifrågasatt relevansen av hänvisat rättsfall, då det inte bidrar till att belysa rättsläget och inte

MILJÖBEDÖMNING

De tre kraftverk som är föremål för utrivning är belägna i den del av Rickleåns avrinningsområde som har de högsta naturvärdena. På denna sträcka finns ett flertal vandrande fiskarter och konnektiviteten är betydelsefull. Även den minskade flödes- och vattenståndspåverkan som utrivningen innebär har en positiv påverkan genom stabila mer naturlika flödesförhållanden. Den direkta påverkan blir en stor förändring av åfårans sträckning genom Robertsfors, med torrläggande av ytor och förflyttning av fåran i vissa delar. Detta har en påverkan främst på landskapsbilden och för de som vistas och bor i området.

En utredning har genomförts som visar liten risk att planerade utrivningar ska resultera i spridning av förorenade sediment.

Överfarten vid Fredriksfors försvinner men bedöms ha begränsad påverkan och skadeförebyggande åtgärder planeras. Bron vid Sågfors kraftverk kommer att lämnas kvar.

Förändringen såvitt avser Bjursjön innebär återskapande av konnektivitet mellan Bjursjön och Tvärån samt mer naturliga vattenstånds- och flödesvariationer (förbättrad hydrologisk regim) i Rickleån nedströms Äglund. Det skapas även en strömsträcka vid sjöns utlopp. Genom att sjöytan består bedöms fastigheter kring sjön inte påverkas negativt.

Utifrån de geotekniska undersökningarna samt beräkningar baserade på förändring av vattennivå bedöms inte planerade åtgärder medföra risk för att pH-värdet i Rickleån sjunker under 6,0. Därmed bedöms inte avsänkningen föranleda någon försämring med avseende på vattenkvalitet vad gäller pH och skyddsåtgärder bedöms inte vara nödvändiga.

Byggbuller

Sökanden har låtit utföra en bullerutredning som redovisar förväntade bullernivåer vid Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors kraftverk under tiden då utrivning genomförs. Resultaten visar att det inte är möjligt att strikt innehålla Naturvårdsverkets riktvärden på alla platser, men att detta bör kunna vara möjligt under huvuddelen av genomförandet. Enligt utredningen bedöms riktvärden för bostäder, utomhus (vid fasad) dagtid, överskridas vid Fredriksfors och Bruksfors kraftverk, men bedöms precis kunna innehållas vid Sågfors kraftverk.

Vid Fredriksfors kraftverk överskrids riktvärdet med 3 dB och vid Bruksfors kraftverk överskrids riktvärdet vid vissa fastigheter med ca 17 dB.

Det är möjligt att genom maskin-/metodval till viss del minska bullerpåverkan, men då vissa moment i sig, till exempel rivning av betong och spontning, orsakar buller går det inte att helt undvika att höga bullernivåer uppstår. Med hänsyn till arbetsplatsernas läge i centrala Robertsfors och korta avstånd till bostäder och andra lokaler kommer de bullrande arbetena oundvikligen att orsaka bullerstörningar. De moment som ger upphov till mest buller kommer dock endast att utföras under kortare perioder (spontning, att skära stål), och uppskattningsvis endast några dagar. Genom att använda färre maskiner samtidigt, skulle den ekvivalenta ljudnivån kunna minskas något. Det skulle dock även innebära att de bullrande arbetena kommer att behöva utföras under en längre tidsperiod, vilket totalt sett bedöms medföra större olägenheter för omgivningen.

PÅVERKAN PÅ MILJÖKVALITETSNORMER

Planerade åtgärder berör följande vattenförekomster:

	Vattenförekomst	Längd	Typ	Status	MKN
Rickleån	SE712464-174705, Bruksforsen-havet	15 km	Naturlig	Måttlig	GES 2033
	SE713013-174499, Sågforsen-Bruksforsen	1 km	KMV	Måttlig	GEP 2033
	SE713082-174397, Fredriksfors-Sågforsen	1 km	KMV	Måttlig	GEP 2033
	SE713659-776576, Åselestupet-Fredriksfors	19 km	Naturlig	Måttlig	GES 2033
Bjursjön/ Tvärån	SE714478-172293, Bjursjön	2,0 km ²	Naturlig	Måttlig	GES 2033
	SE714478-172293, Tvärån	12 km	Naturlig	Måttlig	GES 2033
	SE714428-171815, bäck Mjötjärnen	0,61 km	Naturlig	God	GES
	SE714463-172298, bäck uppströms Bjursjön	0,34 km	Naturlig	God	GES

Planerade åtgärder i den nedre delen av Rickleån bedöms ligga i linje med föreslagna åtgärder i VISS och därmed inte riskera att äventyra uppnående av normerna.

Rickleån har till viss del klassificerats som kraftigt modifierade vattendrag, KMV, på grund av riksintresset för kulturmiljön. Att ett vattendrag har klassificerats som kraftigt modifierat medför att miljö kvalitetsnormen ska fastställas som god ekologisk potential (GEP) istället för god ekologisk status (GES). God ekologisk potential bedöms ha uppnåtts när specifika åtgärder har vidtagits, vilket normalt sett innebär att lägre miljökrav ställs på KMV jämfört med naturliga vattendrag. För att nå miljö kvalitetsnormen god ekologisk potential i Rickleån krävs till exempel att konnektiviteten åtgärdas vid befintliga dammar, men däremot krävs inte att åfåran ska vara en naturlig miljö.

Vattenmyndighetens klassificering av Rickleån som KMV grundas emellertid på att åtgärder som behövs för att uppnå god ekologisk status, bedöms ha en negativ påverkan på kulturmiljön. Sökanden ser detta som problematiskt i sammanhanget, och ställer sig frågande till om en klassificering som KMV kan ha någon rättslig betydelse för prövningen när miljöåtgärder föreslås som innebär uppnående av en högre status i direktivets bemärkelse.

Kulturmiljö är inte ett intresse som avses att skyddas genom ramvattendirektivet, men kan däremot utgöra skäl för att inte kräva längre gående miljöanpassningsåtgärder. Miljökvalitetsnormer är minimikrav avseende vattenmiljön, utifrån ekologiska och kemiska parametrar. Enligt ramvattendirektivet eller de implementerande bestämmelserna finns inget hinder mot att vidta åtgärder som förväntas medföra att vattenmiljön förbättras mer än vad som krävs enligt de föreskrivna miljökvalitetsnormerna.

Vid prövningen av en ansökan ska endast frågan om det sker en försämring av normerna eller äventyrande av uppnåendet av normerna bedömas (jfr 5 kap. 4 § miljöbalken). I sammanhanget kan även nämnas att det, till skillnad från vad som anges i VISS, inte i riksintressebeskrivningen framgår att det är de uppdämda ytorna som är avgörande för att bibehålla områdets kulturmiljövärden, utan som uttryck för riksintresset uppges följande: Bruksområdet med arbetarbostäder, kontor, herrgård och mekanisk verkstad samt jordbruksbyggnader uppförda i slaggsten i form av magasin, ladugård, stall och f d mejeri. Rickleån med dammar, kraftverk och bevattningskanal.

BERÖRDA FASTIGHETER

Sökanden är ägare till fastigheten Robertsfors Edfastmark 1:6 inom vilken Fredriksfors och Sågfors kraftstationer med tillhörande anläggningar är belägna. Vidare äger sökanden Robertsfors Edfastmark 7:237 där Bruksfors kraftstation är belägen samt Skellefteå Rönnliden 1:16 där Bjursjöns regleringsdamm ligger.

De fastigheter som har förtecknats som sakägare är de fastigheter som enligt sökandens uppfattning är att betrakta som vattenrättsliga sakägare och som ska förtecknas enligt 22 kap. 1 a § miljöbalken.

TVÅNGSRÄTT

De skyddsåtgärder som sökanden avser utföra för att minska negativ miljöpåverkan från utrivning av kraftverken anser sökanden innefattas i den huvudsakliga verksamheten/tillståndet och därmed kan mark- och miljödomstolen med stöd av 28 kap. 10 § 3 och 4 p. miljöbalken meddela tvångsrätt för dessa åtgärder.

Nu förestående prövning föranleds av kravet på moderna miljövillkor enligt 11 kap. 27 § miljöbalken och den nationella planen. I propositionen Vattenmiljö och Vattenkraft berörs inte uttryckligen frågan om enskilda verksamhetsutövares möjlighet att erhålla tvångsrätt för att uppfylla moderna miljövillkor. Att det finns en sådan möjlighet tycks dock vara underförstått; i propositionen beskrivs att de nya reglerna (om rättegångskostnader) inte inskränker den enskildes rätt till ersättning för det intrång som en prövning kan

leda till, till exempel om det uppkommer frågor om ianspråktagande av annans egendom.

Med andra ord förefaller lagstiftaren ha bedömt att omprövningarna för moderna miljövillkor kommer att kunna leda till att verksamhetsutövarna kan behöva ianspråka annans egendom. I propositionen anges även att ansökan om omprövning för moderna miljövillkor bör behandla frågan om behov av och möjlighet att få tvångsrätt för att kunna uppfylla de nya villkoren. Process-ekonomiska skäl talar också för att tvångsrätt ska kunna meddelas för att utföra de åtgärder som behövs för att verksamheten ska ha moderna miljövillkor.

Övertagande av broar och andra anläggningar

Med anledning av broöverfarternas funktion och kulturhistoriska värde har sökanden erbjudit sig att endast riva ut dämmande delar av Sågfors och Bruksfors regleringsdammar och därmed bevara broöverfarterna, under förutsättning att kommunen tar över anläggningarna i befintligt och besiktigt skick utan någon kostnad för kommunen. Planerade åtgärder påverkar inte kommunens ägande av vattenområden eller liknande civilrättsliga förhållanden.

Förutsättningar för överlåtelse av bron vid Sågfors

Bron överlämnas i godtagbart skick, dvs. befintligt skick samt vissa åtgärder för att tillgodose säkerhet för allmänheten (t.ex anlägga räcken vid behov) och eventuellt vidtas åtgärder.

SÖKANDENS FÖRTYDLIGANDEN OCH KOMPLETTERINGAR EFTER KUNGÖRELSE

Nedan följer ett sammandrag av sökandens förtydliganden och kompletteringar efter kungörelse. De delar av yttrandena som avser svar på yttranden från motparter har huvudsakligen samlats under nästa huvudrubrik, ”Inkomna yttranden och sökandens bemötande”.

BEVATTNINGSKANALEN

Enligt den av sökanden ingivna kulturmiljöutredningen bär bevattningskanalen på en berättelse om brukssamhällets storskaliga jordbruk och har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Planerade utrivningar medför dock inga ingrepp i bevattningskanalen, som kommer att finnas kvar. Enligt kulturmiljöutredningen kommer kanalen fortsatt kunna upplevas i samma omfattning som idag. Vid utrivning av dammanläggningarna och återgång till mer naturliga vattenförhållanden kommer mindre vatten att rinna in i bevattningskanalen, som kan förväntas vara torr under delar av året efter att åtgärderna genomförts.

KALLMURADE STENARMAR VID SÅGFORS KRAFTVERK

I vilken del och omfattning ledarmar kan lämnas kvar efter utrivning vid Sågfors kraftverk är inte möjligt att avgöra i detta skede av processen. Det är omöjligt att på förhand med säkerhet bestämma hur åfåran kommer att anpassa sig efter utrivning av kraftverket med tillhörande dammkropp, fiskväg etc. De delar som lämnas kvar behöver ha ett sådant läge i förhållande till vattenflödet och vara av en sådan beständighet att de inte riskerar att påverka vattenflödet negativt eller efter erosion skapa vandringshinder i den huvudsakliga huvudfåran/vandringsvägen. Sökanden bedömer dock att det bör vara möjligt att lämna kvar någon del i syfte att i möjligaste mån bibehålla spårbarheten avseende kulturmiljön och har tagit fram tre exempel som redovisats i målet på möjliga utformningar av åfåra och ledarm vid Sågfors efter utrivning av kraftverk men med bibehållen brobana.

Någon slutligt bestämd utformning har inte kunnat presenteras innan den återskapade naturfårans sträckning och flödesbild blivit synliggjord. Sökanden har därför föreslagit att vad som ska lämnas kvar och i vilken omfattning avgörs i samråd med länsstyrelsen under projektets genomförande, när det finns en tydligare bild av hur vattendraget kommer att utformas.

Sökanden anser att stenmuren/ledarmen är en del av anläggningen. Stenmuren styr och fördelar vattenflöden och har således haft en funktion för kraftanläggningen. Anläggningarna lagligförklarades i befintligt skick år 1946.

Som påpekats kan domstolen vid förordnande om utrivning föreskriva åtgärder för att förebygga eller minska skador genom utrivningen. Sökanden bedömer att kvarlämnande av delar av stenmurar/ledarmar kan vara en sådan åtgärd för att minska skador på kulturmiljön.

Sökanden har för avsikt att avveckla verksamheten och riva ut alla vattenanläggningar som innebär en underhållsskyldighet, såvida inte ansvaret övergår på annan. Sökanden bedömer dock att delar av ledarmen skulle kunna kvarlämnas som en skyddsåtgärd för kulturmiljön, eftersom den inte bedöms ha någon betydande påverkan på vattenförhållanden och inte kommer att ha en dämmande funktion efter utrivningen.

DAMMBROAR M.M.

Det finns viktbegränsningar för fordon på dammbroarna, vilket medför att tyngre fordon, till exempel för snöröjning, inte får trafikera broarna. Det anges även att det inte är vägbroar med sedvanlig standard. Då det kan vara otydligt vad som avses med sedvanlig standard önskar sökanden förtydliga att broarna inte är anlagda vägbroar utan dammar med brobana samt att dammbroarna saknar BK-klassning men att de klarar det axeltryck som står angivet vid

respektive bro. Det tillåtna axeltrycket har beräknats från belastningsberäkningar gjorda på 80-talet.

De broar som finns vid de tre dammanläggningarna utgör enligt sökandens uppfattning del av själva dammanläggningen, vilka lagligförklarades i befintligt skick genom Norrbygdens vattendomstols dom den 8 juni 1946 (Ans. D 39/1945). Därefter har tillstånd meddelats för utrivning av stora delar av dammen vid Sågfors och utförande av ny med brobana försedd damm (se Norrbygdens vattendomstol meddelade 1952-12-30 i mål Ans. D. 5/1952).

Sökanden har i sitt yrkande medgivit att tillstånden till verksamheten för produktion av vattenkraftsel samt bibehållande av anläggningarna återkallas, samt att förordnande om utrivning sker. Enligt 24 kap. 4 och 10 §§ miljöbalken kan domstolen vid förordnande om utrivning föreskriva åtgärder för att förebygga eller minska skador genom utrivningen, vilket skulle kunna innebära att vissa delar av vad som tidigare utgjorde en vattenanläggning men nu inte längre anses utgöra en sådan kan lämnas kvar. Sådana skyddsåtgärder innebär dock inte att delar av tillstånden finns kvar, och sökanden ansöker således om en fullständig utrivning för att inte längre ha något vattenrättsligt ansvar kvar i området.

Skulle Robertsfors kommun välja att överta bron vid Sågfors, får kommunen anmäla detta i den ordning som gäller enligt 11 kap. 20 § miljöbalken, och tillståndet avseende de delar som lämnas kvar fortsätter då att gälla. Sökanden kan således som tidigare angivits medge ett sådant övertagande och kan anpassa utrivningen utifrån detta.

RISKANALYS OCH VIBRATIONER

Risken för vibrationer bedöms vara begränsad och kopplad till de moment som också riskerar att orsaka högre bullernivåer.

Inför utförandet avser sökanden att genomföra en riskanalys för intilliggande fastigheter och jämföra resultaten mot riktvärden för vibrationer orsakade av planerade arbeten med utgångspunkt från Svensk Standard SS 02 52 11 ”Vibration och stöt - Riktvärden och mätmetod för vibrationer i byggnader orsakade av pålning, spontning, schaktning och packning”.

Baserat på riskanalysen kan vid behov försiktighets- och skyddsåtgärder tas fram i syfte att minimera risken för skador. Omfattning av riskanalys och uppföljning redovisas förslagsvis inom ramen för kontrollprogrammet.

KONNEKTIVITET MÅRTGÅRDSBÄCKEN

Sökanden har åtagit sig att vid återställning av åfåra eftersträva en naturlig anslutning mellan Rickleån och Mårtgårdsbäcken och ta hänsyn till ekologiska

funktioner. Anpassningen ska utföras med hänsyn till nivåskillnader och vid behov kan mindre släntarbeten eller stabiliseringsåtgärder utföras. Sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten i samband med utförande av anpassningsåtgärder. Efter att arbeten slutförts ska uppföljning ske i enlighet med vad som anges i kontrollprogram.

ERSÄTTNING I NAP-MÅL

I förarbetena till bestämmelserna om moderna miljövillkor saknas tydlig vägledning avseende förutsättningar för tredje man att få ersättning för skada till följd av omprövningar för moderna miljövillkor. Sådan ersättning kan utgå om det uppkommer frågor om ianspråktagande av annans egendom eller inlösen. Att ersättningsrätt skulle föreligga vid förändrade vattenförhållanden, där förändringen är en följd av omprövning för nya miljövillkor är emellertid inte alls självklart. I dessa fall är inte fråga om något intrång eller ianspråktagande av fastigheten eller annan faktisk påverkan, utan enbart en eventuell indirekt marknadsvärdespåverkan.

Såvitt sökanden känner till finns inte något fall i praxis avseende omprövning för moderna miljövillkor där det utgått rätt till ersättning för minskat marknadsvärde för en fastighet som påverkas av sänkta vattennivåer i anslutning till fastigheten, samtidigt som det finns ett stort antal fall där utrivningar har inneburit just detta.

ERSÄTTNING FÖR SKADA I NU AKTUELLT MÅL

Flera fastighetsägare längs Rickleån har yrkat ersättning för permanenta skador som de planerade utrivningarna kan orsaka på fast egendom. Som det får förstås skulle skadan uppkomma i form av minskat marknadsvärde genom en förändring (sänkning) av vattenförhållandena. Det rör sig alltså om en typ av ren förmögenhetsskada som i vart fall är att pröva enligt de begränsningar som följer av 31 kap. 19 §.

Fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:245 ägs av bostadsrättsföreningen Bruksplatsen. Efter utrivning av Bruksforsens kraftstation bedöms lägre vattennivåer medföra att avståndet mellan byggnad och vatten ökar till ca tio meter, vilket medför att fastigheten inte längre kommer att ha en egen strandlinje. Utrivningarna förväntas dock även medföra vissa positiva effekter, bland annat genom att risken för översvämningar minskar, vilket kan anses vara särskilt positivt för fastigheten Edfastmark 7:245 och dess huvudbyggnad som tidigare drabbats av översvämningar. Tidigare har sökanden, efter fastighetsägarens oro om säkerhet för barn etc., redan bekostat ett staket längs fastighetsgränsen mot ån. Att vattennivån sänks något och avståndet från huset ökas synes huvudsakligen ha en positiv effekt ur detta hänseende.

Planerade utrivningar innebär inte att någon fastighet behöver lösas in eller långsiktigt ianspråk tas. Vidare bedöms inte ansökta utrivningar medföra några faktiska kostnader för enskilda fastighetsägare. Sökanden har även åtagit sig att genomföra flera skydds- och försiktighetsåtgärder för att minska negativ påverkan på omgivningen.

Sökanden anser att det måste beaktas att omprövningar för moderna miljövillkor för vattenkraften motiveras av starka samhällsintressen och syftar till att förbättra vattenmiljön i svenska vattendrag och att uppnå det nationella miljömålet God vattenmiljö. Systemet med omprövning för moderna miljövillkor har således tillkommit för att tillgodose allmänna intressen och att anpassa verksamheter efter EU-rättsliga krav. Även om viss kompensation erhålls från Vattenkraftens miljöfond står sökanden för en stor del av kostnaderna och utrivningarna innebär förlust av framtida kraftproduktion. Sökanden har inte heller rådighet över vilken förändring av vattenförhållandena som behöver åstadkommas till följd av miljökvalitetsnormerna.

Med hänsyn till detta bör även enskilda berörda få tåla dessa anpassningar utan rätt till ersättning av verksamhetsutövaren. Detta motsvarar fallet när enskilda tillståndshavare behöver miljöanpassa en vattenkraftsverksamhet till förmån för den allmänna miljövärden, jfr 31 kap. 22 § miljöbalken eller får tåla andra, allmännyttiga vattenverksamheter enligt 31 kap. 23 § miljöbalken.

Sökanden anser att samma typer av hänsyn gör sig gällande även när en miljöanpassning medför viss ren förmögenhetsskada för vissa omgivande sakägare. Såvitt avser sådan skada som omfattas av 31 kap. 19 § miljöbalken kan dessa hänsyn också beaktas till fullo inom prövningen av vilken ersättning som är skälig.

Det ska framhållas att Rickleån är ett vattendrag präglad av industriell verksamhet och att vattennivåerna har varierat historiskt. Kring ett reglerat vattendrag kan vattennivåer variera och sökanden anser att det är inte rimligt att förvänta sig att vissa vattennivåer ska bibehållas för all framtid utan att detta följer av särskild rätt. I samband med ytterligare uppdämning av vattendraget under mitten av 1900-talet skedde också en skadereglering. Sökanden anser därmed att man som fastighetsägare bör få tåla förändringar av vattenförhållanden som inte kan anses som hävdvunna, utan skapats under modern tid och då skadereglerats enligt vattenlagen. Därutöver måste även beaktas att utrivningar kan medföra positiva effekter för fastighetsägare och andra närboende, såsom återskapande av naturligt vattendrag, förbättrad vattenmiljö och fiskemöjligheter och att industriella verksamheter försvinner från bostadsnära områden.

Slutligen bör nämnas att det även kan ifrågasättas om en skada i form av förändring av vattennivåerna i anslutning till en fastighet, verkligen är en sådan skada på grund av ändrade vattenförhållanden som är ersättningsgill enligt 31 kap. 19 § miljöbalken. Det ligger nära till hands att betrakta detta som en

ideell skada, när den inte har en tydlig påverkan på fastighetens marknadsvärde.

Sammanfattningsvis, med hänsyn till förevarande omständigheter, särskilt skadans omfattning och art – inget ingrepp utan endast antagen marknadsvärdesminskning samt att de planerade åtgärderna föranleds av angelägna allmänna intressen, anser sökanden att det inte är skäligt att ålägga sökanden att ersätta berörda fastighetsägare i målet ekonomiskt för skada hänförlig till ändrade vattenförhållanden.

ERSÄTTNING FÖR INTRÅNG UNDER ARBETSTIDEN

Sökanden har yrkat tvångsrätt för att under arbetsskedet ianspråkta delar av vissa fastigheter. Efter att arbeten utförts ska marken återställas i samråd med fastighetsägaren. För detta tillfälliga ianspråktagande erbjuder sökanden ersättning till de fastighetsägare som berörs. Ersättningen bestäms utifrån markanvändning samt hur stor yta som behöver tas i anspråk. Ersättningsbeloppet per kvadratmeter utgår från schabloner från taxeringsuppgifter samt gängse värderingsnormer.

Om planerade åtgärder medför övriga skador, till exempel på vegetation eller fasta anläggningar, kan ytterligare ersättning bli aktuellt. Även då kommer ersättningsbeloppet bestämmas utifrån gällande värderingsnormer.

Fastighet, ägare	Yrkad tvångsrätt	Befintlig markanvändning	Erbjuden ersättning
Bruksfors			
Robertsfors Edfastmark 7:1 Holmen AB	3 100 m ²	Skogsfastighet	10 200 kr
Robertsfors Edfastmark 7:245 Brf Bruksplatsen	150 m ²	Tomtmark	8 400 kr
Robertsfors Edfastmark 7:255 Robertsfors kommun	650 m ²	Allmän plats	2 400 kr
Robertsfors Edfastmark 7:259 Robertsfors Bruk AB	500 m ²	Industrifastighet	5 600 kr
Robertsfors Edfastmark 9:1 Norrlandsgjuteriet AB	2 400 m ²	Industrifastighet	27 000 kr
Sågfors			
Robertsfors Edfastmark 7:34, 7:62 och Sälen 1 Robertsfors kommun	3 100 m ²	Allmän plats	13 400 kr
Fredriksfors			
Robertsfors Edfastmark 7:1 Holmen AB	1 500 m ²	Skogsfastighet	5 000 kr

Bjursjön			
Skellefteå Rönnliden 1:2, 1:12 Holmen AB	1150 m ²	Skogsfastighet	3 800 kr
Skellefteå Rönnliden 1:13 Vesterlund, Frida Elenor, Karlsson, Erik Daniel	450 m ²	Skogsfastighet	1 500 kr

INKOMNA YTTRANDE OCH SÖKANDENS BEMÖTANDE

Nedan följer sammanfattningar av inkomna yttranden på det sätt som anges under respektive rubrik samt sammanfattningar av sökandens bemötande av dessa.

KAMMARKOLLEGIET

Nedan sammanfattas Kammarkollegiets yttrande i aktbilaga 338.

Kollegiet anser att ”partiella utrivningar” inte nödvändigtvis innebär att underhållsskyldigheten upphör. Vidare ska utrivning inte kunna innebära att en pågående dämning upprätthålls med hjälp av en ny anläggning, exempelvis en sjötröskel, vilket har befasts i praxis. Vad gäller Bjursjöns regleringsdamm anser kollegiet att den ansökta utformningen med anläggandet av forsnacke för att bibehålla vattennivån innebär anläggande av en ny vattenanläggning med syfte att bibehålla en viss vattennivå i sjön. Sökanden bör justera ansökan så att utrivning sker med utgångspunkt i sjöns naturliga förhållanden alternativt söka tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

När det gäller övriga utrivningar har kollegiet inga synpunkter i fråga om föreslagna åtgärder och instämmer i att utrivning av broar etc. ska ske i den omfattning underhållsansvaret inte överförs på annan.

Sökandens bemötande

Sökanden har vidhållit sina yrkanden och inställning, men har anpassat återställningen så att endast en naturlig botten skapas utan spont eller anlagd tröskel.

Det finns även senare underrättspraxis där domstolen godtagit att en sjötröskel anläggs vid utrivning och tillståndsåterkallelse, med hänsyn till att utformningen av sjöutloppet, efter utrivning, inte hade som syfte att upprätthålla någon speciell vattennivå eller hade utformats för att tillgodose något annat intresse, utan därför snarast utgjorde ett återställande.

Vid utrivningen av Bjursjöns regleringsdamm har sökanden föreslagit åtgärder för att efter bästa förmåga återskapa det tidigare sjöutloppet, vilket i detta fall

innebär en strävan att återgå till tidigare sjönivåer och att skapa konnektivitet i vattendraget. Vid anläggande av dammar och kraftverk görs ofta modifieringar i vattendraget, till exempel schaktning och rensning, vilket även skett i Bjursjön. Att endast ta bort den anlagda dammen innebär därför inte att en naturlig miljö uppstår. Att vid utrivning anlägga en forsnacke ska i detta fall betraktas som en återställningsåtgärd för att området ska återgå till förhållanden som liknar de som rådde innan anläggningen uppfördes.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Bestämmelserna i 11 kap 19–20 §§ miljöbalken är inte tillämpliga då ansökan innebär anläggande av ny tröskel vilket anses som en ny vattenanläggning och vattenverksamhet. Vilka hänsyn som ska tas till kulturmiljön enligt 2 kap. miljöbalken är inte preciserade i ansökan. Förslag till kompensation avseende kulturmiljön enligt 16 kap. 9 § miljöbalken behöver tas fram, vilket exempelvis kan bestå av bevarande av bro över vattendraget.

Sökandens bemötande

Sökanden delar inte uppfattningen avseende de vattenrättsliga bestämmelserna. Vid återkallelse av tillstånd enligt 24 kap. 10 § miljöbalken, vilket det nu är fråga om, får tillståndsmyndigheten besluta om åtgärder som avses i 4 §, där det stadgas att domstolen ska ålägga den underhållsskyldige att riva ut anläggningen och vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska skador genom utrivningen. De av sökanden föreslagna bottenanpassningarna syftar till att minska skador av utrivningen och utgör således sådana skyddsåtgärder som domstolen har möjlighet att föreskriva om.

Sökanden har ingen avsikt att fortsatt stå som ägare av broarna efter att vattenkraftverksamheten har avvecklats.

TRAFIKVERKET

Nedan sammanfattas Trafikverkets yttrande i aktbilaga 177.

Ansökningarna bör kompletteras med en redovisning/modellering över hur HHW100 (d.v.s. 100-årsflöde) kan påverkas i och med utrivningarna. Trafikverket planerar att bygga en ny järnvägsbro nedströms anläggningarna och det är därför viktigt att verket får veta vilka förutsättningar som föreligger. Det är också viktigt för Trafikverket att få en ungefärlig tidplan för utrivningarna då det kan påverka såväl tillfälliga lösningar under byggtid som ett framtida tillstånd från mark- och miljödomstolen. Ansökan behöver kompletteras med hur befintliga broar, vid väg 651 uppströms Robertsfors samt vid E4, kan komma att påverkas av utrivningarna med förmodade förändrade flöden.

Sökandens bemötande

Vattenflödet i Rickleån ändras inte nämnvärt på grund av att dammläggningarna rivs ut. Detta eftersom magasinerna är små med liten regleramplitud. Dammarna är dimensionerade för att hålla vatten vid låga och måttliga flöden. Vid ett så stort flöde som Q100 avbördas allt tillrinnande vatten utan någon fördröjning i dammarna, redan idag. Någon betydande flödesdämpning vid högflöden sker därmed inte på grund av dämningarna, utan utflödet motsvarar i princip tillrinningen. Nedströms Robertsfors, t.ex. vid E4 eller planerad järnvägsbro, bedöms därför inte vattennivåer eller vattenhastigheter vid olika flöden komma att ändras på grund av utrivningarna.

Uppströms dammarna kan vattennivåerna emellertid bli något lägre och vattenhastigheterna något högre vid väg 651, som är belägen uppströms Fredriksfors kraftverk. Förändringarna är dock inte sådana att de bedöms kunna ha någon inverkan på Trafikverkets anläggningar, men för att bekräfta denna bedömning kommer sökanden att komplettera den hydrauliska utredning som gjorts för att även omfatta området vid väg 651.

SGI

Nedan följer en sammanfattning av SGI:s yttranden i aktbilagorna 253 och 296.

Baserat på de underlag som SGI tagit del av går det inte att se vilken effekt på stabiliteten avsänkningen kan komma att medföra. SGI:s uppfattning är att det är väsentligt att stabilitetsberäkningar utförs och följs upp under avsänkning samt att tillsynsmyndigheten har möjlighet att agera. SGI överlåter till domstolen att ta ställning till om villkor behöver föreskrivas eller om frågan om släntstabilitet ska omhändertas i kontrollprogrammet.

Sökandens bemötande

Sökanden har åtagit sig att inom ramen för projektering och före avsänkningen utföra släntstabilitetsanalys vid valda tvärsnitt av ån. Urval av snitt där analys ska göras har föreslagits beaktande t.ex. topografi, jordegenskaper, grundvattennivåer etc. Resultaten av släntstabilitetsanalysen kommer att jämföras med övriga områden och användas för att bedöma hur eventuella risker kan hanteras. Vid genomförandet kommer stabiliteten att följas upp och vid behov kan då stabiliserande åtgärder göras.

Sökanden erinrar dock om att syftet med utrivningen är att återskapa naturlika förhållanden, vilket även innefattar att vattnet kan omforma omgivningarna. Det bedöms därför inte vara ändamålsenligt att genomföra stabilitetsanalys eller stabiliserande åtgärder längs samtliga delar av Rickleån som påverkas av planerad utrivning. Det är inte nödvändigt att reglera frågan om släntstabilitetsanalys i ett villkor i tillståndet, utan att detta kan omfattas av sökandens åtaganden i målet och närmare beskrivas i kontrollprogrammet.

LÄNSSTYRELSEN

Nedan redogörs sammanfattningsvis för länsstyrelsens yttranden i sak efter kungörelse.

Bjursjöns regleringsdamm

Utrivningen av dammen i Bjursjön ska återskapa de vandringsmöjligheter som fanns innan dammen anlades. Med utgångspunkt i att det inte finns några naturliga vandringshinder mellan Bjursjön och Rickleån och att sökanden inte visat att det varit en naturligt svår passage vid Bjursjöns utlopp anser länsstyrelsen att tröskeln ska ges en lutning på 5–7%.

Sökandens bemötande

Vid utrivningen och återskapande av naturligt utlopp från Bjursjön ska bottenområdet anpassas så att lutningen blir ca 5-7 %.

Det förtydligas att den trumma som avses anläggas vid Bjursjöns utlopp ska ha en diameter om 2 meter. Vattendragets bredd är cirka 1,5 - 3 meter i det aktuella området. Nu planerad utrivning innebär att en ny vägtrumma anläggs inom fastigheten Skellefteå Rönnliden 1:2, som ägs av Holmen, samt en något högre vägprofil inom anslutande fastigheter Skellefteå Rönnliden 1:12 och Rönnliden 1:13. Att anpassa vägtrumma och väganslutning bedöms inte medföra skada på berörda fastigheter. Sökanden har kontakt med Holmen AB, som åtar sig framtida ansvar för trumman men motsätter sig annan typ av konstruktion (såsom bro). Vägen ingår enligt uppgift i en gemensamhetsanläggning som Holmen för närvarande utreder. Med anledning av att det område som behöver ianspråk tas tillfälligt blir större på två fastigheter, justerar sökanden även erbjuden ersättning i motsvarande storlek, se erbjudanden nedan.

Kulturmiljö

För att minska negativ påverkan på kulturmiljö har länsstyrelsen föreslagit att sökanden ska kvarlämna kallmurade stödmurar och ledarmar i Bruksfors och Sågfors kraftverk samt broar, under förutsättning att ansvar övertas av annan part, t.ex. kommunen.

Länsstyrelsen har föreslagit att vattentillförsel till Brukskanalen ska säkerställas för att minska negativ påverkan på kulturmiljön. Vidare föreslås att riksintressets läsbarhet kan förstärkas med informationsskyltar.

Riksintresset, med Rickleån som en central beståndsdel, belyser en viktig samhällshistorisk utveckling både regionalt och nationellt. I området finns bebyggelse, anläggningar och lämningar efter verksamheter på platsen som sammantaget visar hur samhället utvecklats och växt fram. Enligt

länsstyrelsens mening kommer utrivningen därmed bli en påtaglig skada på riksintressets värden och i den mån det går bör skadan därför minimeras och kompenseras.

Länsstyrelsen har vidhållit att säkerställande av vattentillförseln till Brukskanalen är en viktig skyddsåtgärd för att minska skadan på riksintresset för kulturmiljön. Att det rinner vatten i kanalen är viktigt för förståelse av vilken funktion anläggningen har haft och är därmed avgörande för kanalens höga kulturhistoriska värde. Utan vattenflöde i Brukskanalen kommer den dessutom med tiden växa igen och till följd av det mista sitt historiska avtryck.

Riksintresset, med Rickleån som en central beståndsdel, belyser en viktig samhällshistorisk utveckling både regionalt och nationellt. Järnvägen och järnvägsbron är ett sådant viktigt fysiskt uttryck. Den är unik då den, när den var klar år 1881, var den första järnvägen i Västerbottens län. Järnvägsbron och kraftstationen har tillsammans höga kulturhistoriska värden och om denna del av bruksmiljön försvinner kommer det att påverka läsbarheten av Robertsfors historiska utveckling. Tillsammans med övriga planerade utrivningar i bruksmiljön bedömer länsstyrelsen att kulturmiljön därmed fragmenteras i så hög utsträckning att de kulturhistoriska sammanhangen blir omöjliga att uppfatta och förstå i sin helhet vilket leder till att påtaglig skada kommer att uppstå på riksintressets värden. Ett sätt att underlätta förståelsen och läsbarheten av brukets olika anläggningar och delar även efter en utrivning skulle kunna vara att ta fram en så kallad taktil karta.

Sökandens bemötande

Utrivning utförs i den mån som krävs för att underhållsansvaret ska upphöra och på det sätt som krävs för att inte äventyra möjligheten att uppnå miljö-kvalitetsnormer för vatten. Ledarmar/stenmurar vid Bruksforsen och Sågforsen kan kvarlämnas som en skyddsåtgärd för att minska negativ påverkan på kulturmiljön, under förutsättning att ansvaret antingen övergår på annan aktör, eller att kvarlämnade delar inte anses vara sådana vattenanläggningar som föranleder underhållsansvar.

Sökanden förfogar inte över Brukskanalen. I föreslagna villkor har sökanden åtagit sig att beakta kulturmiljövärden vid utrivning av Bruksforsens kraftverk. Sökanden har beaktat kulturmiljön genom att ha anlitat kulturmiljöhistorisk kompetens för att bedöma påverkan på kulturmiljön vid utrivning av såväl Bruksfors, Sågfors som Fredriksfors kraftverk och föreslå skyddsåtgärder. Sökanden har således inhämtat ytterligare kunskap som har legat till grund för de åtaganden som gjorts, vilket måste anses inrymmas i beaktandet av kulturmiljön. Därutöver kan ytterligare åtaganden övervägas vid utrivning, till exempel att donera anläggningsdelar till länsstyrelsen eller museum, eller möjliggöra att länsstyrelsen kan besöka platserna inför och vid utrivning för att genomföra ytterligare dokumentation.

Flödet till Brukskanalen skulle kunna säkerställas genom pumpning. Detta genom att pumpstation anläggs vid intaget vid Rickleån, norr om Kanalvägen. Pumpstationen skulle kunna innefatta en pumpbrunn uppströms om intaget, grundlagd så att tillrinning möjliggörs även vid låga flöden. Med nivåstyrd pump skulle pumpning automatiskt starta vid behov och stoppa när den naturliga tillrinningen är tillräcklig. Lösningen kräver emellertid drift och underhåll av pumpen, och innebär att framtida behov av rensning/dikning av kanalen kvarstår. Kanalens karaktär skulle dock kunna bevaras med undantag för intaget.

Att hålla kanalen vattenfylld är inget som sökanden har för avsikt att åta sig framgent, men däremot godtar sökanden att som skyddsåtgärd tillse att en pumpanordning anläggs och kopplas in, och därefter överlämnas till exempelvis kommunen. Bortledningen som sådan bedöms som så obetydlig att den i sig inte torde behöva omfattas av tillstånd, alternativt skulle den kunna innefattas av den nu aktuella prövningen tillsammans med anläggandet av anordningarna, som en skyddsåtgärd kopplad till utrivningarna.

Sänkt grundvattennivå och exponering av föroreningar

För att bedöma spridningsrisk av föroreningar i sediment har länsstyrelsen ansett att sökanden ska komplettera med provtagning av sedimenten nedanför Norrlandsgjuteriet med avseende på metaller och organiska föroreningar och en bedömning av risken för spridning av föroreningar orsakade av åtgärdernas påverkan på sedimenten vid Bruksforsen, Sågforsen och Fredriksfors kraftverk.

I området som kommer att påverkas av förändrade grundvattenförhållanden förekommer flera misstänkt förorenade områden där det inte gjorts några provtagningar. Länsstyrelsen har efterfrågat ett förtydligande av hur sökanden kommit fram till slutsatsen att inga ytterligare skyddsåtgärder behövs för att säkerställa att det inte sker någon föroreningsspridning på grund av sänkt grundvatten. Vidare efterfrågas hur potentiellt förorenade områden vägts in i bedömningen om att det inte föreligger någon spridningsrisk av förorening vid grundvattensänkning.

Länsstyrelsen har efterfrågat förtydliganden avseende hantering av betong samt återanvändning av massor i projektet, vad som avses med ren betong, hur provtagning görs och vad den får innehålla för att nyttjas. Vidare om sökanden beaktat buller från mekanisk bearbetning i miljöbedömningarna och med vilket underlag som bedömningen gjorts.

Okulär uppföljning av åtgärderna är inte tillräckligt, utan sökanden måste förtydliga vilken nivå trösklarna/forsnackarna ska ges vid återställningen. Sökanden ska på ett mer detaljerat sätt beskriva hur uppföljningen av utformning, funktion och beständighet ska ske och under hur lång tid, samt varför valda metoder är tillräckliga för att visa att tillståndet följs.

Sökandens bemötande

Sökanden har gett in PM Geoteknik och grundvatten, som redovisar planerade åtgärders bedömda grundvattenpåverkan. Samtliga identifierade potentiellt förorenade områden enligt EBH-kartan inom påverkansområdet har beaktats.

En sänkning av ytvattennivån i Rickleån kan medföra sänkt grundvattennivå och förändrade grundvattenflöden i anslutning till ån. Föroreningar som är lösta i vatten kan transporteras med grundvattenflödet. Sökanden har åtagit sig att genomföra avsänkningen av Rickleån långsamt, vilket medför att förändringen av grundvattentrycket sker långsamt vilket minskar risken för att föroreningar bundna till partiklar frigörs och förflyttas med grundvatten.

Vid Bruksfors har sanering utförts och tidigare grundvattenprover visar att grundvattnet har låga halter av föroreningar och är tjänligt som dricksvatten. Att det är låga halter av föroreningar i grundvattnet indikerar att eventuella kvarvarande föroreningar inte är lösta i vatten. Med anledning av detta, att avsänkning utförs långsamt och sänkningen av grundvattnet kommer att ske inom samma jordartstyp och förhållanden, bedöms inte planerad utrivning medföra en risk för spridning av föroreningar som kan skada människors hälsa eller miljön.

Vid Sågfors har en impregneringsanläggning tidigare funnits. Området har sanerats och enligt uppföljning av saneringsåtgärderna bedöms det endast finnas små mängder arsenik kvar. Arsenik binder under aktuella pH-förhållanden relativt hårt till jorden. Enligt tidigare provtagningar innehåller grundvattnet låga halter av föroreningar och bedöms vara tjänligt som dricksvatten.

Utrivningen av dammen vid Sågfors bedöms kunna leda till viss lokal sänkning av grundvattennivån i området (ca 0,3 m enligt genomförda beräkningar), vilket kan medföra ändrade grundvattenflöden. Det misstänkt förorenade området ligger i utkanten av det konservativt bedömda påverkansområdet och den kontinuerliga mätningen av grundvattennivåer som utförs inom ramen för projektet visar att grundvattnet i det aktuella området naturligt fluktuerar ca 1 meter över en årsperiod. Beaktat föroreningssituationen, att utrivningen inte medför en betydande skillnad i grundvattentryck samt att grundvattnet redan under nuvarande förhållanden fluktuerar kraftigt bedöms inte planerade åtgärder medföra risk för spridning av föroreningar som riskerar påverka människor eller miljö.

Föroreningsnivån i anslutning till Fredriksfors bedöms som låg och med hänsyn till placering och Rickleåns storlek och vattenflöde bedöms inte grundvattensänkningen leda till ökad föroreningsspridning.

Sökanden ska utföra och analysera stickprov av betong inför utrivning. Resultaten kommer att bedömas med beaktande av kriterier för massor i

Naturvårdsverkets rapport 2010:1 och i dialog och samverkan med tillsynsmyndigheten.

Sammanfattningsvis konstateras att de tagna sedimentproverna generellt påvisar låga halter av föroreningar vid kraftverksdammarna, men att förhöjda halter förekommer ställvis. Vid Bruksfors nedströms Norrlandsgjuteriet fanns endast sten och/eller block på åbotten, och därmed inga lösa sediment att ta upp och analysera. Sedimentprovtagningen visar inte att planerade åtgärder skulle medföra någon risk för spridning av föroreningar på ett sätt som föranleder vidtagande av ytterligare skyddsåtgärder.

Fiskvandring under utrivningen

Länsstyrelsen har ansett att det är oklart hur fiskvandringen ska säkerställas under genomförandet. Sökanden behöver redogöra för detaljer kring fiskvandring och flöden.

Sökandens bemötande

Sökanden har identifierat flera alternativa lösningar för att möjliggöra fiskvandring under tiden arbeten utförs och val av lösning kommer beslutas i senare skede i samband med detaljprojekteringen. Några alternativa lösningar som kan övervägas är att utföra arbeten under en tid på året då fiskvandring är begränsad, att anlägga en djupfåra genom arbetsområdet eller ”trap and transport”. Val av metod kan bero på bland annat i vilken omfattning utrivningar ska genomföras, samt vilken tid på året som arbeten genomförs.

Om utrivningar dels ska anpassas till att vissa anläggningsdelar ska kvarlämnas, dels till att det kan komma att uppstå behov av att utföra arbeten under tid för fiskvandring kan turordningen behöva korrigeras så att Bruksfors bibehålls uppdämd så att fiskväg kan hållas i drift och fisk fångas i denna för trap and transport uppströms om arbetsområdena. Utrivningarna sker då först i Fredriksfors och Sågfors, och därefter rivs anläggningen i Bruksfors ut efter huvudsaklig fiskvandringsperiod.

Mårtgårdsbäcken

Det är inte tillräckligt att sökanden först i kontrollprogrammet, och utan någon delegation till tillsynsmyndigheten om beslutanderätt, bedömer om det finns behov av anpassningsåtgärder för att uppnå konnektivitet mellan Mårtgårdsbäcken och Rickleån efter avsänkning.

Precis som sökanden säger kan det finnas omständigheter de inte rår över och det kommer också ske naturliga förändringar över tid. Däremot anser länsstyrelsen att det är rimligt att sökanden vidtar åtgärder för att konnektivitet uppnås vid de förutsättningar som gäller efter utrivningen och den naturliga

variation av flöde som förekommer över året. Skulle det efter avsänkningen visa sig att det varit ett naturligt vandringshinder får eventuella åtgärder anpassas till det, vilket kan hanteras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Sökandens bemötande

Enligt sökanden åligger det inte en verksamhetsutövare som river ut en vattenanläggning att tillse att vattenförhållandena är oförändrade, och även såvitt avser villkorsutformningen kan det inte anses tillräckligt tydligt vad som avses med 'historiska, naturliga förhållanden' då naturliga vattendrag förändras och anslutningen mellan Rickleån och Mårtgårdsbäcken med all säkerhet har varierat historiskt.

Att ålägga sökanden att vidta de åtgärder "som behövs för att uppnå en konnektivitet" är orimligt långtgående, då konnektiviteten även kan bero av andra verksamheter eller naturliga variationer. Sökanden anser att åtagandet att samråda med tillsynsmyndigheten i samband med utförande av anpassningsåtgärder vid Mårtgårdsbäcken och att följa upp åtgärderna i enlighet med vad som anges i kontrollprogram är tillräckligt långtgående.

Sökanden har bestritt att en delegation enligt länsstyrelsens förslag ska föreskrivas.

Buller

Länsstyrelsen har ansett att sökandens villkorsförslag avseende buller är för otydligt och vidhåller att riktlinjerna ska framgå uttryckligen av villkoret, men att utformningen behöver möjliggöra undantag och att det ska framgå när och i vilken omfattning det är tillåtligt.

Länsstyrelsen har påpekat att sökanden har tagit fram en bullerutredning som visar att de kommer att ha svårt att hålla Naturvårdsverkets allmänna råd för buller vid byggarbetsplatser (NFS 2004:15), framför allt vid utrivningen av Bruksforsen.

Länsstyrelsen har ansett att sökandens villkorsförslag avseende buller är för otydligt och vidhåller att riktlinjerna ska framgå uttryckligen av villkoret, men att utformningen behöver möjliggöra undantag och att det ska framgå när och i vilken omfattning det är tillåtligt. Utifrån vad som framgår av bullerutredningen har länsstyrelsen ansett att det inte finns skäl att tillåta undantag från riktlinjerna annat än vid Bruksforsen. För att undvika ett allt för komplext bullervillkor ser myndigheten att det skulle vara en fördel med olika villkor för Bruksforsen och övriga anläggningar.

Av sökandens villkorsförslag framgår att de inte ska utföra särskilt bullrande arbeten nattetid och att de ska undvika dem under kvällstid och helger. I bullerutredningen framgår däremot att arbeten bara ska utföras dagtid under

vardagar. Länsstyrelsen har ansett att särskilt bullrande arbeten bara ska få utföras dagtid under vardagar, om inte sökanden kan motivera varför det finns behov av att utföra bullrande åtgärder som leder till överskridande av riktvärdena på kvällar och helger.

Sökandens bemötande

Enligt utredningen bedöms riktvärden för bostäder, utomhus (vid fasad) dagtid överskridas vid Fredriksfors och Bruksfors, men bedöms precis kunna innehållas vid Sågfors. Vid Fredriksfors överskrider riktvärdet med 3 dB och vid Bruksfors överskrider riktvärdet vid vissa fastigheter med ca 17 dB. Beräkningsstandarden anger en beräkningsnoggrannhet om $\pm 1-3$ dB, vilket således innebär att det finns risk att planerade arbeten överskrider riktvärden vid samtliga arbetsplatser.

Det är möjligt att genom maskin-/metodval till viss del minska bullerpåverkan, men då vissa moment i sig, till exempel rivning av betong och spontning, orsakar buller går det inte att helt undvika att höga bullernivåer uppstår. Med hänsyn till arbetsplatsernas läge i centrala Robertsfors och korta avstånd till bostäder och andra lokaler kommer de bullrande arbetena oundvikligen orsaka bullerstörningar. De moment som ger upphov till mest buller kommer dock endast att utföras under kortare perioder (spontning, att skära stål), och uppskattningsvis endast några dagar.

Genom att använda färre maskiner samtidigt, skulle den ekvivalenta ljudnivån kunna minskas något. Det skulle dock även innebära att de bullrande arbetena kommer att behöva utföras under en längre tidsperiod, vilket totalt sett bedöms medföra större olägenheter för omgivningen.

För att minska olägenheter av buller avser sökanden att inför arbeten påbörjas informera närboende om kommande arbetsmoment och förväntade störningar och sökanden ska undvika bullrande arbeten på helgdagar. I den utsträckning arbeten riskerar att medföra att Naturvårdsverkets riktlinjer överskrids ska sökanden enligt vad som närmare beskrivs i kontrollprogrammet vidta de skyddsåtgärder som är rimliga och möjliga för att reducera bullerstörningar, inklusive erbjudande om tillfällig ersättningsbostad för särskilt utsatta bostadsfastigheter.

Den reviderade bullerutredningen, liksom tidigare ingiven bullerutredning, redovisar beräknade ljudnivåer från samtliga planerade arbetsmoment förutom spontning, vilket bedöms pågå i ca 3–5 dagar vid respektive arbetsplats. Det saknas enligt sökandens uppfattning skäl att även göra beräkningar för spontning eftersom det är ett tidsmässigt mycket begränsat moment. Sannolikt kommer spontning att utföras separat och det är därmed inte heller relevant att addera spontning till övriga moment i beräkningarna.

Riktvärden för maximala momentana ljudnivåer finns endast föreskrivet nattetid och uppgår till 70 dB(A). Eftersom avsikten emellertid inte är att arbeta nattetid har momentana värden inte inkluderats i tidigare beräkningar. Bullerrapporten har kompletterats med momentana värden, men det måste beaktas att det inte finns några riktvärdesnivåer att förhålla sig till.

De i bullerutredningen redovisade nivåerna för buller vid bostäder inomhus har beräknats med en antagen fasadisolering om 25 dB(A), vilket är ett konservativt antagande som normalt används för att inte riskera att utesluta eventuellt berörda fastigheter. Utifrån ett sådant antagande kan konstateras att det vid några bostäder främst vid Bruksfors finns risk för överskridande av inomhusnivåerna. Denna risk har uppmärksamats tidigare, men det bör samtidigt beaktas att angivna nivåer i beräkningarna är överskattade, såväl beroende på antaganden om fasadisolering samt arbetenas utförande, och att det inte är möjligt att närmare bedöma omfattningen av bullerstörningar för närboende dagtid. Beräknade bullernivåer bygger på att arbetsmoment utförs inom hela det markerade arbetsområdet samtidigt. I praktiken är detta inte fallet, vilket medför att de faktiska bullernivåerna vid bostadshus under större delen av tiden förväntas vara lägre än redovisade nivåer.

Sökanden har övervägt att formulera villkor i enlighet med länsstyrelsens förslag, men med hänsyn till de olika osäkerheter som beräkningarna med nödvändighet är förenade med och att risk för störande bullernivåer kan uppkomma vid samtliga platser ser inte sökanden att det är lämpligt.

Som förslagits av sökanden avgörs lämpligen behovet av eventuella ytterligare skyddsåtgärder och ersättningslokal under arbetenas genomförande utifrån enskilda närboendes behov.

Kontroll och kompetens

Länsstyrelsen har påpekat att i utkastet till kontrollprogram beskrivs att utformningen av åfåran ska ske på ett naturanpassat sätt och att uppföljning av åtgärderna ska göras av en geotekniskt sakkunnig. Uppföljning av en person med den kompetensen kan ge en bra bedömning av beständigheten av utförda åtgärder. Det behöver dock också följas upp om åtgärderna har lett till att avsedd ekologisk funktion uppnåtts och för den uppföljningen krävs annan kompetens än geoteknisk.

Även om återställningen inte avser att leda till nya vattenanläggningar anser länsstyrelsen att det är rimligt att det sker kontroll med mätning av bottennivåer för att följa upp att de återställda områdena får den utformning sökanden beskrivit i ansökan. Utkastet till kontrollprogram behöver därför kompletteras med uppgifter om hur denna uppföljning ska ske.

Länsstyrelsen har vidhållit sitt förslag på formulering gällande utförandet av återställningen av åfåran. Länsstyrelsen har ansett att det ska framgå att arbetet

ska ske under ledning av en person med erfarenhet av restaurering av vattendrag och att personen behöver vara med under hela arbetet med återskapandet av åfåran. Sökanden har föreslagit formuleringen med ”erfarenhet inom området” vilket länsstyrelsen har uppfattat som otydligt. I utkastet till kontrollprogram framgår att sökanden avser att utföra arbetet i samråd med fiske- och naturvårdssakkunnig. Länsstyrelsen menar dock att en person med den sakkunskapen inte nödvändigtvis har kompetens inom restaurering av vattendrag.

Länsstyrelsens avsikt med villkorsförslaget är inte att en person med erfarenhet av restaurering behöver finnas på plats under hela den totala arbetstiden för utrivningen av respektive anläggning. Däremot under arbetsmoment som är del av återskapande av åfåran anser länsstyrelsen att det är befogat, då restaurering är ett hantverk där placeringen av enskilda block kan ha betydelse för den ekologiska funktionen.

Sökandens bemötande

Planerade arbeten i åfåran kommer att ske under övervakning av sakkunnig med kompetens inom området, för att tillse att vattenområdet blir lämpligt utformat. Området kommer att dokumenteras före och efter att arbeten utförts. Uppföljning kommer att ske ur såväl ett geotekniskt perspektiv samt för att följa upp den ekologiska funktionen, och detta planeras ske årligen under tre år efter slutförandet. Uppföljningen sker för att bekräfta att önskad konnektivitet uppnås och bibehålls och att funktionella biotoper har skapats inom de sträckor som utrivning och återställande har skett.

ROBERTSFORS KOMMUN

Nedan sammanfattas Robertsfors kommuns yttranden i sak efter kungörelse.

Bron över Sågfors är samhällsviktig då det är den enda ersättningsvägen för blåljustrafik till södra delar av Robertsfors samhälle.

Robertsfors har utvecklats när Rickleån har varit reglerad och med dammar i Robertsfors. Det är utifrån dessa förhållanden som markens lämplighet för bebyggelse har bedömts och kommunen har lyft oro över att hållas ansvarig för eventuella skador som kan orsakas av förändrade geotekniska förhållanden. Kommunen har krävt mer långsiktiga bedömningar av effekter av åtgärderna och klargörande av ansvar, med tydliga utfästelser av vilka åtaganden Skellefteå Kraftaktiebolag har.

Utrivningarna kan medföra en förändring av flöden samt att regleringsmöjligheten försvinner, vilket kan påverka låglänt terräng nedströms Robertsfors tätort. Alltför låga vattenflöden bör inte accepteras och kommunen har önskat ett minsta flöde som kraftverksdammar i övre Rickleån ska förhålla sig till.

Robertsfors är utpekad riksintresse för kulturmiljövården och kommunen delar den bedömning som görs i inlämnad kulturmiljöutredning att de åtgärder som sökanden föreslår kommer att få en mycket stor påverkan på kulturmiljön. Vägbroarna vid Bruksforsen och Sågforsen bör bevaras. Kommunen har efterfrågat utförligare utredning av de kulturhistoriska värdena där förslag på kompensation enligt 16 kap. 9 § miljöbalken ska tas fram, samt där ansvars- och finansieringsfrågor regleras.

Om broarna rivs ut måste riksintresset genomgå en omprövning. En utrivning strider mot Robertsfors kommuns gällande översiktsplan. Brukskanalen ska fortsatt vara vattenfylld och Robertsfors kommun avser annars begära skadestånd för tidigare utförd renovering som då skett i onödan.

Kommunens invändningar mot NAP är att denna inte tar någon hänsyn till de konsekvenser som uppstår för tredje part som på ett eller annat sätt påverkas av beslutet vilket är anmärkningsvärt. Staten borde i utformningen av NAP tagit höjd för dessa konsekvenser genom att till exempel avsätta medel till de kommuner, fastighetsägare och andra aktörer som kommer att belastas med kostnader vid genomförandet. Staten borde innan fastställandet av eller i senare revidering av regelverken runt NAP, även lagt större vikt vid vilka effekter och konsekvenser NAP får för den lokala demokratin gällande till exempel det kommunala självstyret utifrån den svenska konstitutionen samt det kommunala planmonopolet. En effekt av NAP för Robertsfors kommun är till exempel att varken de förtroendevalda eller medborgarna i kommunen får eller kan bestämma vilket kulturarv man överlämnar till kommande generationer, utan detta beslutas nu av staten och sökande.

Sågfors kraftverk

Robertsfors kommun har accepterat ett avtalsförslag att medfinansiera (50%) av en teknisk undersökning av bron över Sågforsen.

Bruksfors kraftverk

Robertsfors kommun fick ett avtalsförslag från sökanden i vilket dessa tillfälligt skulle sänka vattennivån så att en utredning av bron kunde genomföras med villkor att kommunen helt finansierade och genomförde denna. Kommunstyrelsens arbetsutskott avlog detta avtalsförslag då en sådan grundlig utredning av denna komplexa anläggning skulle bli väldigt kostsam för skattebetalarna. Komplexiteten ned en sådan utredning avspeglas i den besiktning som sökanden beställt av AFRY 2023 i vilken brister och frågetecken i konstruktionen noterats. I besiktningen har man inte kunnat inspektera sidorna av intagskanaler, brostöden eller brostödens grundläggning. I rapporten överväger man även om järnstagen behöver förnyas samt att förnya brostöden med betong för att säkerställa lång kvarvarande teknisk livslängd för bron.

Avtalsförslag

I de olika avtalsförslag som sökanden har ställt till kommunen har kommunen noterat att villkoren succesivt har förskjutits gällande vilket skick broarna ska överlämnas. I förslaget från 11 september 2024 gällande Bruksfors skrev sökanden t.ex. att Skellefteå Kraftaktiebolag skulle överlämna broarna i *"godtagbart skick"* medan man i avtalsförslaget som Robertsfors kommun avslog den 9 juni 2025 skrev att bolaget skulle överlämna bron i *"befintligt skick"*.

Historiska avtal och servitut

Robertsfors kommun kan konstatera att broförbindelser vid Bruksfors och Sågfors var viktiga för orten Edfastmark (nuvarande Robertsfors) innan bruksetableringen på orten som startade 1758. Broarna finns upptagna på karta från 1749 men har troligen funnits långt före detta. Huruvida man kan åberopa urminneshävd för rätten att använda dessa färdstråk kan inte kommunen avgöra men stråken har under lång tid varit en viktig del för ortens utveckling.

Kommunen har via avtal med ägarna av broarna haft rätt att fritt nyttja dessa. Bron vid Sågfors är t.ex. utmärkt med i A i gällande stadsplan. I avtal med RAB från 1953 som förnyades 1963 har det inskrivits att kommunen har fritt nyttjande av broarna i utbyte mot att man åtar sig sommar- och vinterväghållning av de vägar (inklusive broar) som RAB var ägare av i Robertsfors. Det framgår inte av avtalet vilken eller vilka specifika fastigheter som berörs och avtalet är inte upptaget eller reglerat i köpeavtalet mellan RAB och Skellefteå Kraftaktiebolag. Kommunen gör därför bedömningen att då kommunen och Skellefteå Kraftaktiebolag fortsatt att agera som om avtalet fortfarande varit giltigt så finns det ett bindande nyttjanderättsavtal mellan kommunen och Skellefteå Kraftaktiebolag genom parternas konkludenta handlande. Detta avtal måste därför regleras i samband med omprövningen och dess eventuella konsekvenser för broförbindelserna.

I köpeavtalet mellan RAB och Skellefteå Kraftaktiebolag ska RAB skriftligen underrätta Robertsfors kommun att de i avtalet om marköverlåtelse den 26 oktober 1970 gjorda förbehållen i pkt 16 ska gälla till förmån för Skellefteå Kraftaktiebolag. Någon sådan skriftlig underrättelse har inte stått att finna vid de arkivsök som gjorts. Att RAB ensidigt haft rätt att överlåta dessa förbehåll går att diskutera då överenskommelsen i avtalet från 1970 är gjord mellan parterna, inte mellan fastigheterna. Samma skrivelse finns med i avtal om fastighetsreglering mellan kommunen och RAB den 30 juni 1977 men detta är inte upptaget i köpehandlingarna mellan RAB och Skellefteå Kraftaktiebolag.

Kylvattenledning

I servitutsavtalet mellan RAB och kommunen från den 5 december 1978 med tillägg den 20 mars 1980 framgår i punkt 6 att kommunen friskriver RAB eller blivande ägare av RAB:s kraftstationer i Rickleån allt ansvar gentemot såväl

kommunen som Götaverken eller annan vattenavvärmare. Vilket även inkluderar en eventuell nedläggning av kraftstationen.

Kontroll av miljögifter Bruksforsen

Norrlandsgjuteri AB fick i samband med utbyggnad av sin anläggning, på andra sidan Bruksfors, genomföra större saneringar av de massor som genom historien lagts upp på denna fastighet. Kommunen såg det därför som angeläget att även massorna på Räveln undersöktes.

Robertsfors kommun har därför den 1 september 2025 genom Tyréns genomfört en översiktlig miljöteknisk markundersökning av de muddermassor sökanden lagt upp på markområdet Räveln i Robertsfors i samband med anläggning av nytt kraftverk i Bruksfors. Upplaget av massorna skedde på mark som då ägdes av Mo Domsjö AB (sedermera Holmen AB) och marken förvärvades av Robertsfors kommun 2021. Provtagningarna fokuserade utifrån de resultat som redovisats vid den tidigare saneringen på Norrlandsgjuteris fastighet. Resultaten redovisar att det bara undantagsvis innehåller halter av föroreningar över MRR (mindre än ringa risk) och att medelhalterna med god marginal underskrider MRR och att dessa kan återanvändas även externt utan restriktioner.

Sökandens bemötande

Sökanden har låtit utföra byggnadstekniska utredningar av broarna vid Sågfors och Bruksfors. Därutöver har sökanden genomfört en betongprovtagning vid Sågfors. Sökanden har förstått att anläggningarna är av vikt för samhället och möjliggör därför att kommunen ska kunna ta över underhållsansvaret för broarna som alternativ till fullständig utrivning.

Inför genomförande av arbetena kommer sökanden att ta kontakt med berörda fastighets- och ledningsägare för att bedöma påverkan på ledningar, lämpliga försiktighetsåtgärder eller reglera eventuell ersättning.

Sökanden avser att ordna vägförbindelse till boende på södra sidan av Rickleån vid Fredriksfors. Den nya vägförbindelsen ska vara iordningställd för användning innan vägen över dammen stängs av.

Det har skett flertalet utredningar för att bedöma risker och konsekvenser av utrivningen för omgivningen. Sökanden bedömer att det är osannolikt att sättningsskador uppstår på grund av förändrade geotekniska förhållanden orsakade av utrivningarna.

Uppföljning av rörelser utförs i första hand för att bekräfta bedömningen att planerade åtgärder inte medför markrörelser som kan orsaka skada. Inför genomförandet kommer även besiktning att göras av byggnader inom ett potentiellt påverkansområde. Skulle skada uppkomma på grund av

utrivningarna är sökanden som utgångspunkt ansvarig för att vidta åtgärder. Vidare finns bestämmelser om ersättning för oförutsedd skada.

Planerade åtgärder bedöms främst påverka sedimenten som ansamlats i dammarna, eftersom de uppdämda områdena främst kommer att påverkas av de förändrade vattenförhållandena som följer av utrivning och återskapande av naturlig åfåra.

Flödena i Rickleån förändras inte nämnvärt på grund av utrivningarna av dammarna i Robertsfors. Detta på grund av att dammarnas magasin idag är små med liten regleramplitud. Dammarna är dimensionerade för att hålla vatten vid låga och måttliga flöden. Förekomst av höga flöden nedströms förändras således inte i förhållande till dagsläget.

Som tidigare framförts så godtar sökanden att överlåta broöverfarter till Robertsfors kommun, vilket skulle innebära att negativ påverkan på kulturmiljön minskar. Sökanden har gjort ett antal åtaganden för att minska intrånget i kulturmiljön och anpassar gärna utförandet efter kommunens önskemål i den utsträckning detta kan anses rimligt om parterna kommer överens. Sökanden möjliggör övertagande av anläggningar och avser att minska negativ påverkan på motstående intressen genom att vidta skyddsåtgärder, men anser inte att det finns grund för kompensationsåtgärder.

Med anledning av broöverfarternas funktion och kulturhistoriska värde har sökanden erbjudit sig att endast riva ut dämmande delar av Sågfors och Bruksfors regleringsdammar och därmed bevara broöverfarterna, under förutsättning att kommunen tar över anläggningarna i befintligt och besiktigt skick utan någon kostnad för kommunen.

Planerade åtgärder påverkar inte kommunens ägande av vattenområden eller liknande civilrättsliga förhållanden. Det aktuella vattenområdet som förvärvats av kommunen är beläget en bit uppströms Fredriksfors. Utrivningarna i Robertsfors kommer kunna medföra något högre vattenhastigheter vid bron vid landsväg 651, men ju längre uppströms desto mindre blir åtgärdernas påverkan på vattenförhållandena och de bedöms sammantaget vara marginella. Inte heller frågor om provtagning av områden som inte bedöms påverkas av åtgärderna är aktuellt att pröva i målet (jfr kommunens synpunkter om slänter nedströms Bruksforsen).

Sökanden har redovisat kända servitutsrättigheter rörande broar och mark i den mån det är relevant för planerade åtgärder. Sökanden bedömer dock att det för nu aktuell prövning saknas skäl att ge in ytterligare handlingar, men informerar om att inskrivna servitut finns att ta del av hos lantmäterimyndigheten.

De planerade utrivningarna kommer i sig inte att bidra till ytterligare tillförsel av föroreningar. Men med hänsyn till att utrivningarna och avsänkningen av Rickleån potentiellt skulle kunna medföra förändrad spridning av föroreningar

eller förändrad exponering, har sökanden låtit utföra utredningar, innefattande inventering av misstänkt förorenade områden, bedömning av spridningsrisk på grund av förändrade grundvattennivåer samt provtagning av sedimenten i Rickleån. I underlaget har bland annat kända förorenade områden och tidigare inventeringar beaktats. Av utredningen framgår att det inte sker någon större ackumulation av sediment på botten inom den berörda sträckan och man bedömde därför att det inte ansamlats höga föroreningshalter. Bedömningen att det inte ansamlats höga halter av föroreningar i berörda delar av Rickleån har senare bekräftats vid senare utförd sedimentprovtagning.

Risken för spridning eller exponering av äldre föroreningar i området bedöms således vara oförändrad, och att vattenytan sänks av inom vissa av kommunens fastigheter bedöms inte innebära någon ökad miljörisk. Bottenområdena är idag exponerade för vattenströmmar med den eventuella spridningsrisk detta innebär, men kommer i framtiden att istället täckas av växtlighet.

Vid genomförandet kommer schaktnings- och fyllningsarbeten ske enligt normala förfaranden innefattande erforderliga materialinventeringar och -provtagningar. Om masshantering inom ramen för genomförandet skulle komma att innefatta också förorenade massor kommer dessa bortforslas till deponi.

SKELLEFTEÅ KOMMUN OCH SAMHÄLLSBYGGNADSNÄMNDEN

Skellefteå kommun och Samhällsbyggnadsnämnden i Skellefteå kommun har anfört att vid utrivningen av Bjursjöns regleringsdamm och återställningen av strömsträckan är det viktigt att den blir naturlig. Det är också viktigt att betongblock och stenkross inte kommer i dagen vid slänter och i vattenområdet efter återställningen. För tydlighetens skull har kommunen framhållit att de ställer sig positiva till planerna på utrivningen av dammen vid Bjursjöns utlopp. I övrigt har Skellefteå kommun inte hörts av eller lämnat vidare synpunkter.

NORRLANDSGJUTERIET AB OCH ROBERTSFORS BRUK AB

Nedan sammanfattas huvudsakligen bolagens yttrande i aktbilaga 390, vilken ingavs i samband med huvudförhandlingen.

Bolagen har framfört att underlaget visar att vattendom finns avseende rätt till kylvatten och har informerat om att intag och avlopp har anordnats och tagits i bruk 2014, som ersättning för tidigare vattenledningar och brunnar. De har framfört oro för att planerade åtgärder ska medföra att kylvattentillgången inte kan garanteras och att behov av att införskaffa ny, eventuellt bygglovspliktig, utrustning.

Bolagen har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå sökandens ansökan om tillstånd till utrivning. För det fall att ansökan vinner bifall, yrkar de att sökanden skall förpliktas ersätta den skada som åtgärden medför.

Norrlandsgjuteriet har av hävd sedan den tid då gjuteriet och vattenkraften ingick i samma bolag, Robertsfors AB, haft tillstånd att ta in åvatten för sekundär kylning av smältugnar. Åvatten tas in via en brunn strax uppströms dammen till gamla kraftverket vid Bruksforsen och återförs till ån just intill brunnen. Vattnet kontamineras ej på något sätt då det enbart kyler det interna kylsystemet via värmeväxlare. Det smältverk Norrlandsgjuteriet använder var gjuteriets största investering någonsin, 25 miljoner kronor, när den genomfördes 2014. Åvatten var då det naturliga sättet att kyla med så gjuteriet investerade i renovering av intagsbrunnen samt komplettering med ytterligare ett inlopp till brunnen från ån, reningsfilter för åvattnet samt trycksatta tankar för mellanlagring av råvatten.

Då den damm där vattenintaget är beläget kommer att försvinna efter utrivning har sökanden muntligen föreslagit en ny brunn nedströms Bruksforsen varifrån vatten pumpas till Norrlandsgjuteriets befintliga brunn. Det innebär risker med ytterligare en pump och brunn som kan krångla. Dessutom de problem som kan uppstå med is vintertid, låga vattenflöden sommartid samt höga flöden höst och vår då platsen för kylvattenintaget inte längre kommer att vara belägen i reglerat vatten kan innebära långa och kostsamma produktionsstopp för gjuteriet. En icke kontinuerlig fungerande kylvattentillförsel kan leda till fatala explosioner i ugnen då det smälta järnet kan vara upp till 1 650°C.

Information från företagets tillsynsmyndighet om att nytt tillstånd kommer att krävas för den förändrade åvattenhanteringen, då den anses jämförbar med en ny anläggning, har nyligen kommit till gjuteriets kännedom. Att få en sådant tillstånd idag är inte helt självklart. Därför föreslår Norrlandsgjuteriet att nuvarande kylvattenlösning med åvatten ersätts med ett kyltorn som är ett slutet system. Det innebär att inget åvatten kommer att behöva nyttjas framöver och Rickleån kan lämnas orörd. Norrlandsgjuteriet yrkar därför att Skellefteå Kraftaktiebolag ersätter befintlig kylning med åvatten med ett kyltorn.

Till stöd för sina yrkanden om ersättning har Norrlandsgjuteriet ingett offert avseende kyltorn samt, efter huvudförhandlingen precis innan meddelande av dom, förrättningsakt från Lantmäterimyndigheten.

Sökandens bemötande

Norrlandsgjuteriets vattenintag omfattas såvitt har kunnat konstateras inte av vattendom eller annat miljörättsligt tillstånd, däremot anges i underlaget till ansökan att vattenintaget regleras genom servitut.

Sökanden har inledningsvis uppgett att man avser säkerställa funktionen för gjuteriets kylvattenintag genom anpassning av befintligt system för intag men

har i samband med huvudförhandlingen ändrat sin inställning och uppgett att man i stället åtar sig att i samråd med fastighetsägaren försöka tillse ett fortsatt vattenintag. Som grund för sin inställning har sökanden angett att det inte finns något tillstånd enligt miljöbalken för nuvarande intagsledning utan endast en ledningsrätt. Ledningsrätten ger rätt att ha en ledning inom sökandens fastighet men inte en skyldighet för sökanden att säkerställa nuvarande vattenintag efter utrivningarna.

Sökanden har tagit del av, men inte haft något ytterligare att anföra med anledning av den sent ingivna förrättningsakten.

MAKARNA SEIDEL

I samband med huvudförhandlingen har avtal träffats mellan sökanden och makarna Seidel beträffande väg till fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:14. Domstolen redogör därför vare sig för tidigare yttranden från Seidels eller sökandens bemötande av dessa.

ECKEHARD SEIDEL-MUNTER

Han har bott på fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:14 sedan 1957. Efter att Skellefteå Kraftaktiebolag tog över verksamheten började man den 28 september 1994 att riva ut en kulturbyggnad. Byggnaden var en spiksmedja först, sedan blev det en tvättstuga för boende i området. Han har ansett att tvättstugan borde byggas upp igen vid en utrivning av kraftverket.

Våren 2022 ville NCC köra genom fastigheten, när man skulle bygga en laxtrappa. Skellefteå Kraftaktiebolag hade gett tillstånd utan fastighetsägarnas medgivande. Efter att laxtrappan var klar förhalades hela tiden att återställa asfaltsvägen genom fastigheten. Den andra sträckan med trumman över bäcken och vägen mot industriområdet som eventuellt skall bli deras nya utfart åtgärdades aldrig. Ett flertal gånger har Skellefteå Kraftaktiebolag ändå nyttjat vägen och genomfarten med kranbil.

År 2023 beslutade någon inom Skellefteå Kraftaktiebolag att man inte skulle nyttja bron med fordon över 5 ton, men själva kör de över med tunga kranbilar. Man poängterade att blåljus inte hade tillstånd att köra över, men den tiden Skellefteå Kraftaktiebolag hade sina transformatorer på stolpar så brann dessa under 1980-talet, då körde blåljus över bron.

Vägunderhållet mellan kraftstationen och bostaden underhåller de själva sommar- som vintertid och tar kostnaden. Kostnaden till kraftstationen bekostar sökanden själva för att personalen ska kunna ta sig till kraftverket.

Skellefteå Kraftaktiebolag har fortfarande inte återställt de skador man har orsakat efter laxtrappans bygge, trumman över bäcken, samt deras nya väg vid en eventuell utrivning av kraftverket.

Sökandens har under målets handläggning klargjort följande.

Transporterna till och från Fredriksfors kommer till stor del att genomföras på den norra sidan av Rickleån, dvs. på ett sätt som inte direkt påverkar fastigheten Edfastmark 7:14. Som komplement och efter att bron rivits ut kommer dock även vissa transporter behöva utföras från södra sidan av Rickleån.

En väg på södra sidan Rickleån kommer inte att placeras på Robertsfors Edfastmark 7:14. Sökanden avser inte heller att utföra arbeten på fastigheten, vilket framgår av den tekniska beskrivningen. Planerade åtgärders påverkan på omgivningen framgår av miljöbedömningen, vilket främst bedöms vara buller under tiden för arbetenas utförande. Efter att arbeten utförts förändras landskapet och ljudbilden. Sökanden har bedömt att den mark som blottläggs efter avsänkningen och utrivningen kommer att återetableras snabbt av växter och att besvärande lukt inte kan förväntas.

Sökanden har bestritt att återställa spiksmedjan då den inte har med utrivningen att göra.

ROBERT PEDERSEN OCH ELENA ROZARENOVA

Familjen bor precis bredvid ån och Bruksforsdammen och de känner sig maktlösa i denna process som de varken fått ge synpunkter på eller fått information om hur det påverkar deras hus och närmiljö. Om åtgärderna genomförs kommer de att behöva flytta.

Skellefteå Kraftaktiebolag har haft ett informationsmöte i Robertsfors som annonserades i en Facebook-grupp. Sökanden påstod att det inte finns föroreningar kvar efter tidigare sanering men det stämmer inte. Vidare har sökanden uppgett att vattnet kan sänkas 1,5–2,3 meter vilket är det djup på vattnet som är idag i ån. Det skulle bli katastrof för växt- och djurlivet.

Sökanden har informerat om att de och familjen kan driva ersättningsanspråk i domstol efter genomförandet men de önskar inte att leva med barnen i detta. Rörelsesensorer som ska utplaceras i huset är en klen tröst.

De tycker att domstolen borde ta i beaktande inte bara en eventuell ökning av vandrande lax utan alla andra aspekter som kommer att förstöra miljön för människor och djur.

Rickleån är en grund å. Botten är gyttja och innehåller arsenik, svavel och annat avfall, ett stort saneringsarbete väntar med tillhörande stank. Som alla vattendrag eroderar den i ytterkurvorna och det kommer intensifieras då vattnet blir riktig fors, något som i kombination med att det är dygt sediment kommer skapa en instabil mark för bland annat deras hus som står ett par meter från ån.

När de drabbades av översvämning i källaren berodde det på att sökanden inte öppnat dammluckorna i tid trots att regnoväddret var annonserat långt innan.

De har barn och bedriver undervisning hemifrån och vill inte att sökanden ianspråkta mark på deras bakgård. Staketet hade stått där i många år och kompletterades med en plankrad längst ned när de bad om det.

Det är oklart hur sökanden tänker om ersättning. Att huset står nära vatten är mycket viktigt för dess värde och en utrivning och förfulning av miljön är inte bara en "ideell skada". Att bostadsrättsföreningen erbjuder 8 400 kr är förolämpande, deras familj erbjuder inget trots att de får ta den ekonomiska smällen.

Sökanden har erbjudit ersättningslokal för arbete dagtid men hemmakontoret med material och utrustning går inte att flytta fram och tillbaka och de sitter ofta kvällstid och arbetar också. De kan inte arbeta på detta sätt. Dessutom kommer barn ofta hem med kompisar på eftermiddagarna och leker på gården.

Vidare har de framställt ett skadeståndsyrkande mot sökanden om sammanlagt 295 000 kr. Som stöd för sitt skadeståndsyrkande har de ingett mäklarvärdering samt bilder och karta över planerad sänkning av vattennivån, taget från AFRY:s beräkningar.

De har yrkat ersättning enligt 32 kap. 1 § miljöbalken för de störningar och olägenheter som rivningen kommer att medföra enligt arbetstiden om fyra månader, i form av buller, vibrationer, damm och aktivitet i direkt anslutning till deras bostad (80 000 kr). De arbetar båda hemifrån med undervisning och kommer att ha svårt att använda hemmet som arbetsplats. Även deras barn kommer att påverkas.

Vidare har de yrkat ersättning enligt 31 kap. 19 § och 32 kap. 1 § miljöbalken samt 4 kap. 1 § expropriationslagen för värdeminskning på bostadsrätten och dålig miljö till följd av den planerade utrivningen och de bestående förändringar i vattenförhållanden som följer av åtgärderna (150 000 kr). Den planerade sänkningen av vattennivån med cirka två meter innebär att strandlinjen flyttas bort från huset, vilket försämrar utsikt, rekreationsvärden och tillgång till vattnet. När vattnet dras tillbaka kommer sediment och avfall att blottläggas vilket skapar en icke vacker och illaluktande miljö.

De har även yrkat ersättning för påverkan på tillgänglighet och omgivning (broförbindelsen, 30 000 kr). Om bron som utgör del av dammkonstruktionen

närmast deras hus rivs kommer de att få längre väg till skola och annat på andra sidan bron, exempelvis utfart från orten och Bruksmuseet. Det medför både praktiska olägenheter och minskar området attraktivitet och fastighetens värde då bron är av ett mycket högt kulturhistoriskt värde. 11 kap. 27 § smat 28 kap. 10 § miljöbalken.

De har slutligen yrkat ersättning enligt 32 kap. 1 § miljöbalken för bestående ljudpåverkan efter utrivning då de menar att ljudet från det forfarande vattnet kommer att höras tydligt inomhus genom deras äldre tvåglasfönster och störa sov- och boendemiljön (35 000 kr).

Sökandens bemötande

Sökanden beklagar att de upplevt att de inte informerats om åtgärderna, men erinrar om att ansökan har offentliggjorts i enlighet med föreskriven process, att flera informationsmöten för allmänheten har hållits och att de och andra närboende har möjlighet att yttra sig inom ramen för prövningen, vilket även gjorts. För att begränsa negativ påverkan på motstående intressen avser sökanden att utföra försiktighets- och skyddsåtgärder. För boende i berörd byggnad kan planerade åtgärder även medföra vissa fördelar, såsom minskad risk för översvämning.

Med hänsyn till att arbeten ska utföras dagtid och att det framgått att de har behov av tyst arbetsmiljö dagtid, har sökanden uppfattat det som mest ändamålsenligt att erbjuda alternativ arbetsplats dagtid. Sökanden åtar sig således inför att arbeten påbörjas ordna lämplig kontorslokal eller motsvarande i Robertsfors för arbete dagtid under den tid då bullrande arbeten utförs vid Bruksfors, ca 4 månader.

Sökanden har föreslagit alternativ arbetslokal som skyddsåtgärd för att minska olägenheterna för fastighetsägaren under byggskedet. Om det finns ett förslag på en motsvarande skyddsåtgärd som är mer ändamålsenlig, finns möjlighet att anpassa erbjudandet. Sökanden vidhåller dock rätten till utrivning och att skyddsåtgärder för att begränsa störningar måste vara rimliga. För frågor om generell påverkan på djurliv och föroreningar m.m. hänvisas till sökandens utredningar och miljökonsekvensbeskrivning som givits in till domstolen.

Sökanden har bestritt ersättningsyrkandet och i samband med huvudförhandlingen uppgett i huvudsak följande. Det stämmer att Robert Pedersen och Elena Rozarenova bor nära arbetsområdet och kommer att drabbas av olägenheterna under rivningarna. Sökanden har därför gjort ett antal åtaganden för att lindra detta bl.a. erbjudandet av en ersättningslokal dagtid. Man måste dock komma ihåg att det är en begränsad tid som arbetena pågår, som helhet ca fyra månader och de mest bullrande arbetena tre till sex veckor. Störningarna kommer vidare endast att ske dagtid, det kommer inte att jobbas helgdagar eller natt.

Sökanden anser inte att störningarna är så stora att dessa föranleder rätt till ersättning för Robert Pedersen och Elena Rozarenova. Bostadsrätten eller området runt omkring tas inte heller i anspråk på ett sådant sätt att det föranleder ersättningsrätt för dem som bostadsrättsinnehavare. Sökanden ser inte heller att det blir någon värdeminskning, man tror att det på sikt, när åtgärderna har genomförts, kommer att gynna miljön och djurlivet. Ideella skador är inte ersättningsgilla i sådana här mål utan det ska vara ren förmögenhetsskada eller sakskada, dvs. att en fastighet skadas till exempel. Det finns ingen garanti om en vattenspiegel med nuvarande dammanläggning, utan det finns möjligheter till nedsänkning. Den mark som tas i anspråk precis utanför huset är rent formellt bostadsrättsföreningens mark och det är därför föreningen erbjuds ersättning.

BRF BRUKSPLATSEN

Bostadsrättsföreningen, ägare till fastigheterna Robertsfors Edfastmark 7:244 och 7:245, anser att ansökan inte bör beviljas, eller i vart fall att prövningen ska skjutas upp. Boende i föreningen önskar ha kvar ån i dess nuvarande form och har framfört oro för störning vid utrivning och när vattennivån sjunker. Föreningen har motsatt sig att deras mark används för rivning och som arbetsområde. Föreningen informerar om att det finns bredbandskablar och markvärme på området. I byggnaden närmast dammen finns personer som arbetar hemifrån och som behöver ha tillgång till en tyst miljö. Åtgärderna kommer medföra negativ påverkan på fastighetens ekonomiska värde. Föreningen har inledningsvis yrkat ersättning för förlust av ekonomiskt värde på fastigheterna om utrivning sker men har i samband med huvudförhandlingen uppgett att man inte har för avsikt att framställa något ersättningsyrkande inom ramen för målet.

Sökandens bemötande

Sökanden avser i första hand att försöka utföra planerade åtgärder utanför fastigheten Edfastmark 7:245, men bedömer att det kan finnas behov av att ianspråkta maximalt 150 m² inom fastighetens sydöstra/östra del, d.v.s. där fastigheten gränsar mot Rickleån. De åtgärder som skulle kunna behöva vidtas på Edfastmark 7:245 kan komma att innefatta tillfällig nedmontering av staket, tillfälliga fyllningar för tillfartsramp och fångdamm, masstransporter och maskinflyttningar. Efter att arbeten utförts kommer området återställas i samråd med fastighetsägaren.

Sökanden noterar informationen om kablar och markvärme och tar hänsyn till dessa vid genomförandet. Sökanden tar gärna emot information om anläggningarnas placering inför detaljprojekteringen.

Sökanden har erbjudit skälig ersättning till fastighetsägare som lider skada på grund av planerade åtgärder. Sökanden har kompletterat underlaget i målet

med en bullerutredning för att bedöma bullerstörningar under genomförande-perioden, samt behov av skyddsåtgärder.

SVENSKA KANOTFÖRBUNDET, FRILUFTSFRÄMJANDET OCH SCOUTERNA

Föreningarna har i gemensam skrivelse undrat vad som avses med mer naturlig forsmiljö-/åfåra. Föreningarna har framfört att det vid återställandet till naturlig åfåra bör finnas en djupare, meandrande huvudströmfåra, istället för slumpvis utläggning av block, då detta motsvarar en naturlig åfåra, möjliggör paddling och bedöms gynna förutsättningar för den biologiska mångfalden och fiskar. Vidare önskas att huvudfåran ska meandra med minst 20 m kurvradie i mindre vatten, längre kurvradier i större vatten.

Metall, sprängsten, armeringsjärn och felplacerad död ved i årfåran kan utgöra en säkerhetsrisk. Vid forsnackar bör huvudfårans början vara synlig från uppströms positioner och innan forsen bör möjlighet att nå land med bakvatten och anslutning till landpassage förbi forsen finnas. Föreningarna efterfrågar även dokumentation av åtgärderna med högupplösta drönarbilder före och efter att åtgärderna utförts.

Sökandens bemötande

Sökanden avser utföra återskapande av åfåra och forsnackar i samråd med sakkunnig och erfaren kompetens inom området och i dialog med tillsynsmyndigheten i syfte att uppnå en god vattenmiljö. I den mån detta kan kombineras med anpassningar för friluftslivet har sökanden inget att erinra mot att göra sådana, till exempel avseende utformning av en huvudfåra. Sökanden betonar dock att åtgärder utförs vid ett tillfälle samt möjlig justering inom ramen för uppföljande kontrollprogram, men att sökanden inte avser säkerställa vissa förhållanden framöver och att förutsättningarna kontinuerligt förändras i naturliga vattendrag. Vidare förtydligas att sökanden endast avser utföra åtgärder vid kraftstationer och dammar, och inte vidta åtgärder i övriga delar av Rickleån eller anordna landpassager.

Vid återanvändning av betong ska materialet sönderdelas i mindre fraktioner och sökanden ska sträva efter att undvika att metall och armering följer med och placeras i åfåran. Vidare kommer återanvänd betong att övertäckas med naturligt material och inte vara synligt i åfåran. Vid eventuell utplacering av död ved tas hänsyn till placering för att undvika risker för kanotister.

ERIK OCH ANNE-SOPHIE VON AHN

Erik von Ahn och Anne-Sophie von Ahn, ägare till fastigheten Edfastmark 7:250 har inledningsvis yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan. För det fall att ansökan vinner bifall har de yrkat att de ska ersättas för den

skada som åtgärden medför, men har sedan inte inkommit med närmare uppgift om ersättningsanspråk.

De har sammanfattningsvis ifrågasatt att ansökta åtgärder är att betrakta som utrivning och ansett att tillstånd krävs enligt 11 kap. 19 § miljöbalken. Därutöver har de ansett att utredningen är ofullständig avseende förekomst av föroreningar i Rickleåns botten och påverkan på riksintresset för kulturmiljön. Om utrivning sker och Brukskanalen torrläggs, bör den fyllas igen för att undvika personskador och fastighetsägarna avser inhämta kostnadsberäkningar för sådana åtgärder. De har senare meddelat att de inte har något yrkande i målet.

Sökandens bemötande

Sökanden delar inte fastighetsägarnas uppfattning avseende de vattenrättsliga bestämmelserna. Sökanden har inom ramen för omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken medgett att tillstånden återkallas. Sökanden avser vid utrivning att vidta skyddsåtgärder för att minska negativ omgivningspåverkan, men sökanden avser inte kvarlämna underhållspliktiga vattenanläggningar, i den mån de inte övertas av annan part, t.ex. kommunen.

COORSTEK SWEDEN AB

Aktiebolaget har tittat på vilken inverkan förändringen har på dess verksamhet och bolaget har ansett att det står klart att bolaget inte längre kommer att kunna kyla sina processer när detta genomförts.

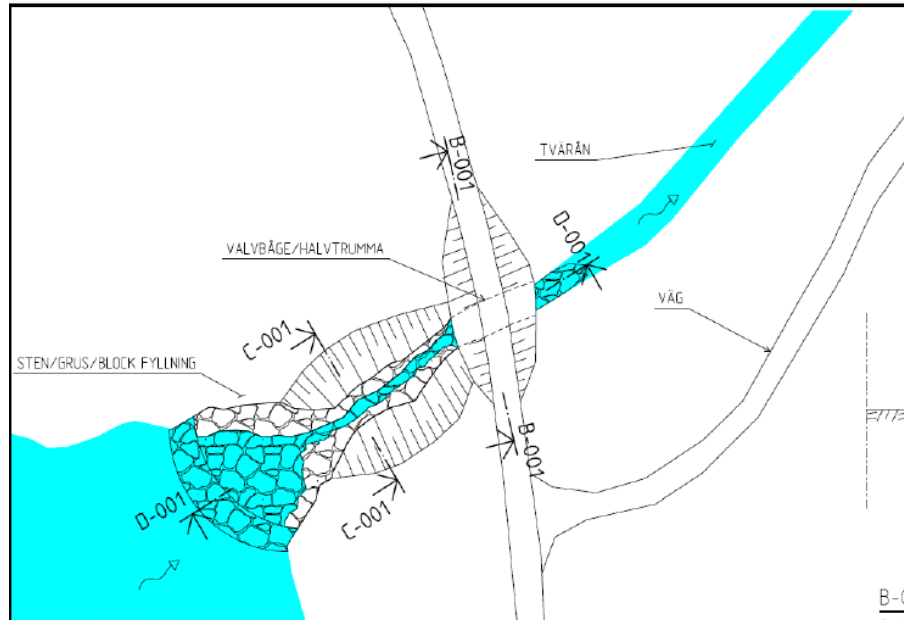
Bolaget har inte hörts av efter att sökanden bemött dess yttrande enligt vad som anges nedan.

Sökandens bemötande

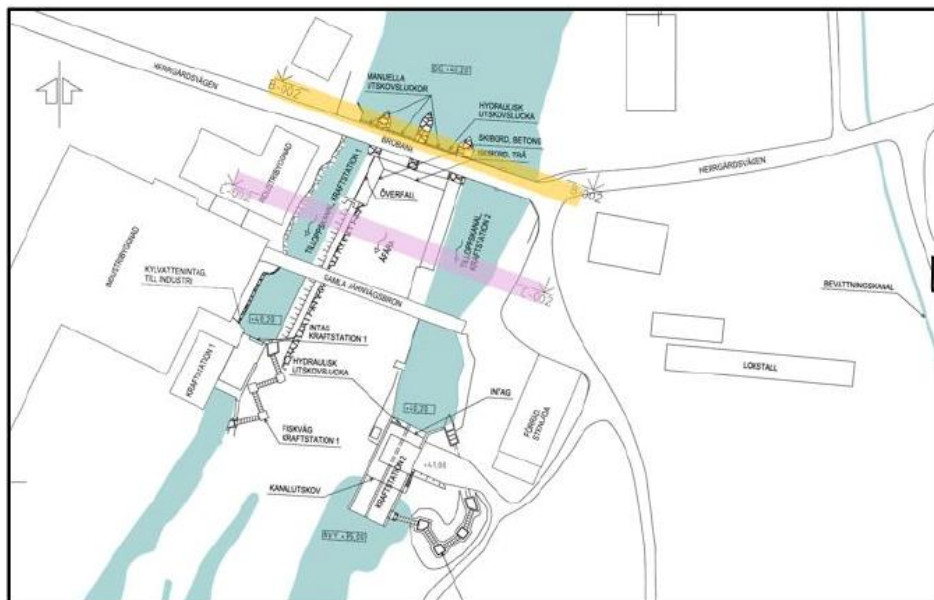
Det vattenintag som avses får förstås som det som har identifierats i sakägarförteckningen som gäller Robertsfors Fabriken 3 och Fabriken 4. Dialog har skett med innehavaren av servitutet tidigt i målet, i syfte att närmare utreda behovet av eventuella åtgärder med anledning av utrivningen. Sökanden har åtagit sig inom ramen för målet att säkerställa fortsatt vattenuttag i enlighet med gällande servitutsavtal och därmed att inte försämma rådande förhållanden för berörda parter i detta avseende. Inför genomförandet av utrivningarna avses ytterligare kontakter att ske med rådighetshavarna.

RITNINGAR INGIVNA AV SÖKANDEN UNDER HUVUDFÖRHANDLINGEN

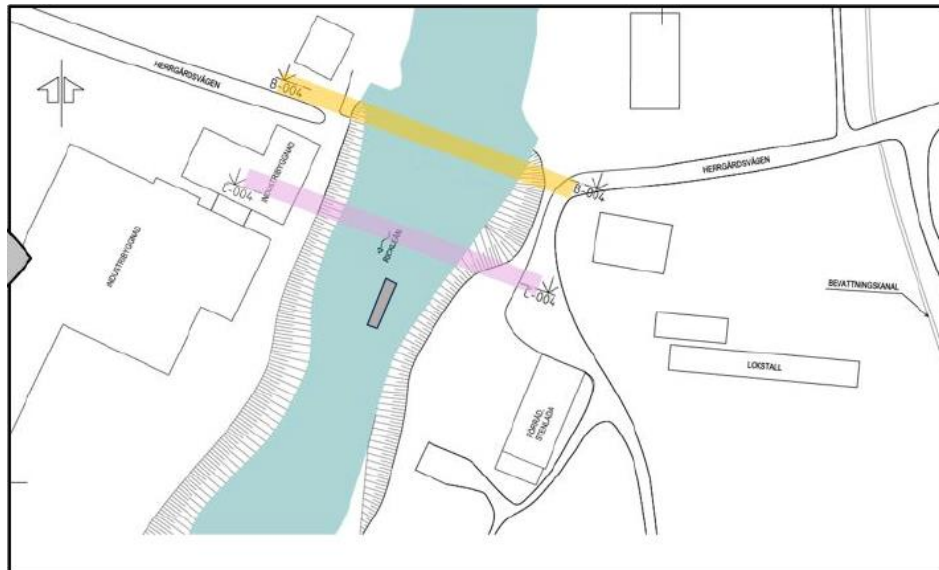
Bjursjöns regleringsdamm, planerade åtgärder

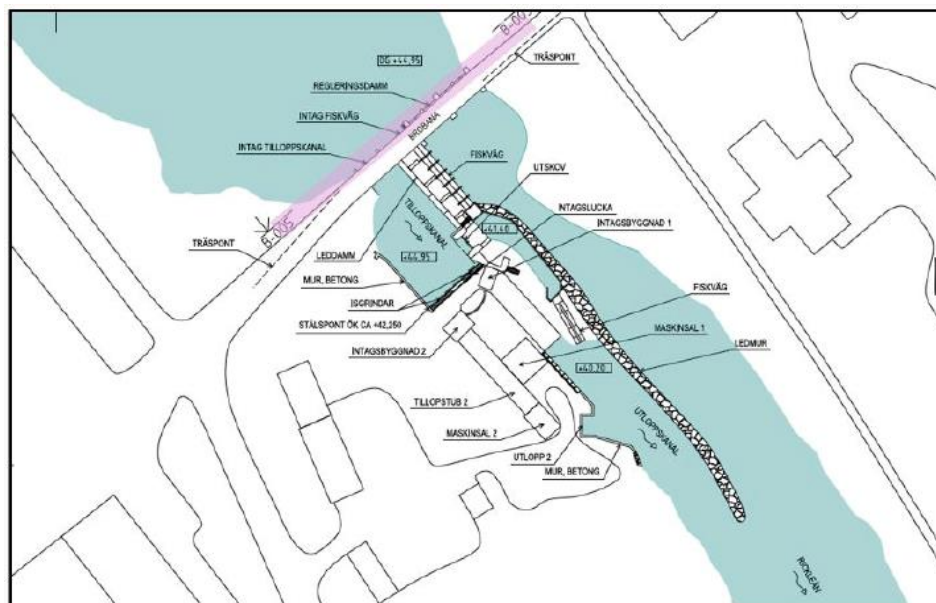
Bruksfors kraftverk, befintliga förhållanden

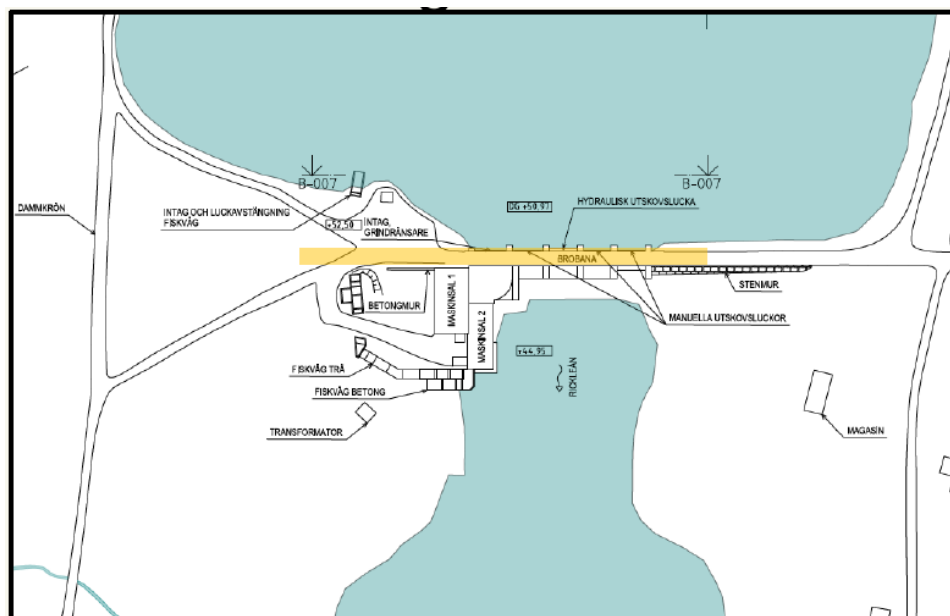

Bruksfors, efter utrivning

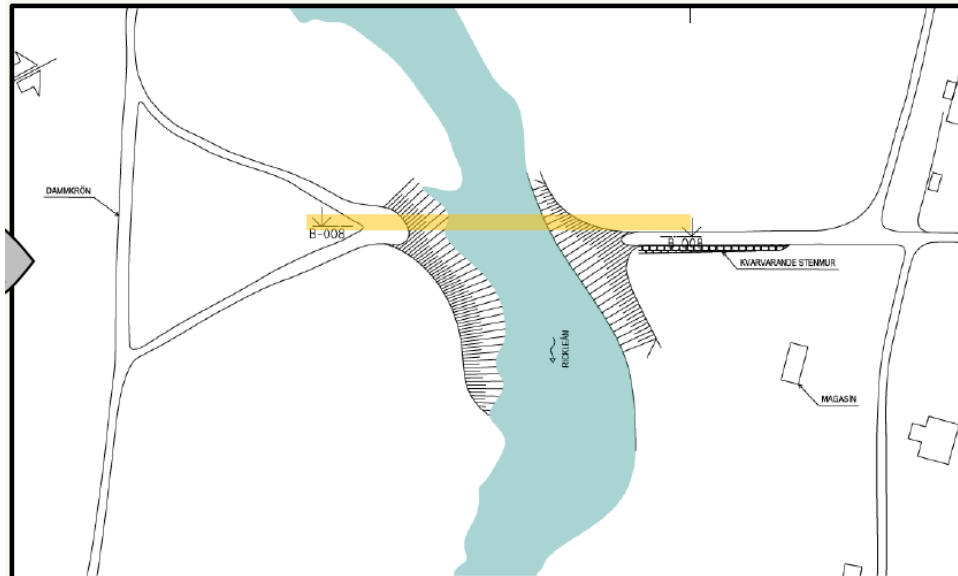

Sågfors kraftverk, befintliga förhållanden

Sågfors efter utrivning**Fredriksfors kraftverk, befintliga förhållanden**

Fredriksfors efter utrivning

YTTRANDET EFTER HUVUDFÖRHANDLINGEN ANGÅENDE BROAR OCH KANAL

Sökanden

Sökanden har låtit utföra tillståndsbedömning av brobana och dammpelare vid Sågforsens dammanläggning i Robertsfors kommun. Okulär inspektion och uttag av betongkärnor för provning genomfördes vid platsbesök den 25–26 augusti 2025. Sökanden har efter huvudförhandlingen ingett ett förhandsutlåtande efter betongprovtagning vid Sågforsen avseende brobana och dammpelare, vilken också Robertsfors kommun och länsstyrelsen har tagit del av.

Sökanden har inte något att erinra mot att ett förordnande om övertagande enligt 11 kap 20 § miljöbalken meddelas för Robertsfors kommun i fråga om bron vid Sågfors kraftverk, samt att de åtaganden som sökanden gjort i målet kvarstår, dvs uppföra säkerhetsanordningar samt överlåta mark till marknadspris.

Såvitt avser bron vid Bruksfors har sökanden, med anledning av kommunens yttrande, konstaterat att det blir fråga om alternativet med fullständig utrivning enligt ansökan.

Vad avser Brukskanalen kvarstår sökanden vid sitt bestridande av länsstyrelsens yrkade villkor, som orimligt i flera avseenden. Det finns inget rättsligt stöd för att föreskriva en avgift för kompensation för förlust av kulturmiljövärden, och inte heller för sökanden att överta ett kostnadsansvar för en förpliktelse som idag åvilar kommunen eller berörda fastighetsägare.

Sökanden kvarstår dock vid det tidigare ingivna erbjudandet om installation av pumppanordning för kommunens övertagande, vilket får anses som mycket generöst med hänsyn till rådande förhållanden. Såvitt får förstås av kommunens skrivelse har kommunen i sak inget att erinra mot ett övertagande om domstolen skulle anse det vara en lämplig skyddsåtgärd. Huruvida detta gäller även om ingen ersättning utgår i enlighet med länsstyrelsens villkorsförslag framgår inte. Att detaljer rörande utformningen av pumppanordningen diskuteras med kommunen under utförandet framstår som lämpligt, så länge utformning och kostnader ligger inom ramen för sökandens åtagande.

Efter kommunens förtydligande av inställningen avseende Brukskanalen har bolaget uppgett att erbjudandet om pumppanordning förutsatte ett övertagande från kommunens sida. Eftersom kommunen nu meddelat att man inte har för avsikt att anta detta erbjudande inom ramen för målet är det inte heller längre aktuellt att från bolagets sida erbjuda en sådan lösning. Bolagets erbjudande var en konsekvens av vad kommunen tidigare uttalat i frågan. Att utan sökandens medgivande ålägga sökanden att anlägga en ny vattenanläggning är inte möjligt inom ramen för ett utrivningsmål om det inte finns någon annan som tar över denna. Att förpliktiga sökanden att ersätta kommunen för en skada på ett riksintresse för kulturmiljövård, som kommunen själva inte uppger sig ha något ansvar för, framstår inte heller som rimligt eller lagligen grundat.

Det kunde konstateras vid synen i målet att kanalen till stora delar är igenvuxen samt att underhållsansvaret är oklart. Det finns även en befintlig intagslucka till kanalen som sökanden inte förfogar över. Utrivningen av kraftverken har uppenbart inte någon betydelse för dessa förhållanden. Vidare kommer även efter utrivningen att finnas tillfällen då vattennivån i Rickleån är sådan att kanalen kommer att kunna vattenbegjutas. Med hänvisning även till vad som tidigare anförts i målet bestrider sökanden därmed ett ansvar för att vidta skyddsåtgärder med avseende på brukskanalen och anser inte att utrivningen har en sådan påverkan på riksintresset som länsstyrelsen anför.

Robertsfors kommun

Robertsfors kommun har uppgett att man har tagit del av rapporten avseende broöverfarten vid Sågforsen, vilken såg bra ut, och att kommunen yrkar på ett övertagande av bron vid Sågforsen, inklusive underhållsskyldigheten.

Robertsfors kommun har vidhållit att man som tredje part ska stå helt skadelösa gällande kostnader som uppstår då Skellefteå Kraftaktiebolag vill avveckla sin vattenkraftsverksamhet i kommunen utifrån den nationella handlingsplanen för omprövning av vattenkraft för moderna miljövillkor. Gällande Brukskanalen så inväntar Robertsfors kommun domstolens svar på länsstyrelsens yrkande i huvudförhandlingen gällande lösning för Brukskanalens överlevnad. Först efter domstolens utlåtande som klargör förutsättningarna kan Robertsfors kommun gå vidare med sökanden om den tekniska lösningen. Kommunen behöver få

veta om man får någon ekonomisk kompensation innan man tar ställning till övertagande av en pumpanordning vid Brukskanalen.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har uppgett att myndigheten vidhåller det villkorsförslag som framfördes vid huvudförhandlingen. Myndigheten anser att det finns ett behov av kompensation för den påtagliga skada på riksintresset för kulturmiljö som utrivningen kommer att leda till och överlåter till domstolen att bedöma frågan.

DOMSKÄL

RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska enligt 11 kap. 27 § miljöbalken se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel avses bland annat en vattenverksamhet som innebär vattenreglering eller annan påverkan på vattnets flöde och är avsedd för produktion av el genom omvandling av energin i strömmande vatten (se 11 kap. 6 § miljöbalken). Efter en ansökan om omprövning för moderna miljövillkor enligt 11 kap. 27 § miljöbalken ska tillståndsmyndigheten upphäva, ändra och besluta om nya bestämmelser och villkor i den utsträckning som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Tillståndsmyndigheten ska dock återkalla tillståndet samt ålägga den som är ansvarig för underhållet av anläggningen att riva ut den och vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska skador genom utrivningen, om verksamhetsutövaren medger att tillståndet återkallas (se 24 kap. 10 § första och tredje stycket samt 24 kap. 4 § miljöbalken). I stället för ett sådant åläggande får domstolen på begäran av ägaren av en fastighet som skulle skadas av utrivningen förordna att skyldigheten att underhålla anläggningen och fullgöra övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare ska övergå på fastighetsägaren till dess något annat bestäms. Till skydd för allmänna intressen får, efter åtagande, ett sådant förordnande också meddelas för staten, en kommun eller ett vattenförbund (24 kap. 4 § och 11 kap. 20 § miljöbalken).

I 11 kap. 19 § miljöbalken finns en särskild bestämmelse som gäller vid ansökan om tillstånd till utrivning av en vattenanläggning, som innebär att tillstånd alltid ska lämnas till utrivning om inte förordnande meddelas enligt 11 kap. 20 § miljöbalken. I mål om omprövning för moderna miljövillkor är 11 kap. 19 § miljöbalken inte tillämpligt, även om sökanden begär att tillståndet ska återkallas och anläggningen rivas ut. Prövningen ska istället göras utifrån bestämmelserna i 24 kap. 10 och 4 §§ miljöbalken (jfr bl.a. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 2 oktober 2025 i mål M 9349-24).

PRÖVNINGSRAMEN

Allmänna utgångspunkter

Bruksfors, Sågfors och Fredriksfors är kraftverksanläggningar som används för produktion av el genom omvandling av energin i strömmande vatten och Bjursjöns regleringsdamm används för reglering av vattenföringen kopplad till dessa kraftverk. Samtliga berörda anläggningar omfattas därmed av bestämmelsen i 11 kap. 27 § miljöbalken om moderna miljövillkor.

Sökanden har medgett att mark- och miljödomstolen återkallar tillstånden för verksamheterna respektive anläggningarna vid samtliga tre kraftverk och Bjursjöns regleringsdamm samt att domstolen förordnar om utrivning. Sökanden har dock även medgett övertagande av broarna vid Sågfors och Bruksfors, under förutsättning att domstolen förordnar att skyldigheten att underhålla anläggningarna och fullgöra övriga skyldigheter övergår på annan enligt 11 kap. 20 § miljöbalken.

Vad domstolen har att pröva i målet

Vad först avser Fredriksfors kraftverk och Bjursjöns regleringsdamm har sökanden medgett att tillstånden för verksamheterna respektive anläggningarna återkallas och det finns inga yrkanden om att underhållsansvaret för dessa anläggningar ska övergå till någon annan. Domstolen har därför att pröva om återkallelse ska ske i respektive fall och — om så är fallet — om och i vilken

omfattning respektive anläggning ska rivas ut och vilka skyddsåtgärder som behöver föreskrivas för att förebygga eller minska skador genom utrivningen.

Vad avser anläggningarna vid Sågforsen och Bruksforsen har diskussioner förts under handläggningen av målet mellan sökanden och Robertsfors kommun om träffande av avtal om övertagande av broöverfarterna, dock utan att något avtal slutits innan målets avgörande.

I fråga om broöverfarten vid Bruksfors kraftverk har kommunen, inför huvudförhandlingen, uppgett att det är först efter en fullständig teknisk undersökning och åtgärdande av eventuella brister av broanläggningen som kommunen kan besluta om ett övertagande eller inte. Kommunen har bl.a. framställt yrkanden om att det är sökanden som ska undersöka och genomföra dessa åtgärder. Sökanden har bestritt kommunens yrkande. Det har även framförts önskemål om bibehållande av broöverfarten vid Bruksfors av enskilda parter i målet, men ingen av dessa parter har framställt yrkande om att överta underhållsansvaret för broöverfarten. Sökanden har i yttrande efter huvudförhandlingen konstaterat att såvitt avser bron vid Bruksfors blir det fråga om alternativet med fullständig utrivning enligt ansökan då sökanden medgett att tillståndet för verksamheten respektive anläggningen återkallas och ingen part förklarat sig villig att överta underhållsskyldigheten. I likhet med vad som redan konstaterats vad gäller anläggningarna vid Fredriksfors och Bjursjön blir alltså följden även vad gäller Bruksfors kraftverk att domstolen ska pröva om återkallelse av tillståndet ska ske, och i så fall om och i vilken omfattning anläggningen ska rivas ut och vilka skyddsåtgärder som behöver föreskrivas för att förebygga eller minska skador genom utrivningen.

Vad slutligen gäller Sågfors kraftverk har sökanden medgett att tillståndet återkallas vad avser verksamheten respektive anläggningen. Robertsfors kommun har dock vad avser broöverfarten vid Sågfors kraftverk, som man slutligen bestämt sin talan vid domstolen, yrkat att underhållsskyldigheten ska övergå på kommunen. Sökanden har med anledning härav uppgett att sökanden

inte har något att erinra mot att ett övertagande enligt 11 kap. 20 § miljöbalken för Robertsfors kommun i fråga om bron vid Sågfors. Detta innebär att domstolen, vad gäller Sågfors kraftverk, ska pröva dels om återkallelse av tillståndet ska ske och, om så är fallet, besluta om och i vilken omfattning anläggningen ska rivas ut samt vilka skyddsåtgärder som behöver föreskrivas för att förebygga eller minska skador genom utrivningen, dels om utrivning vad avser broöverfarten kan underlåtas genom att underhållsskyldigheten överläts på Robertsfors kommun. För det fallet att broöverfarten inte ska rivas ut behöver delar av tillståndet kvarstå för bibehållandet av bron.

UTREDNINGEN I MÅLET

Vid omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken uppställs inte, till skillnad från vad som gäller vid tillståndsprövning enligt 11 kap. miljöbalken, något obligatoriskt krav på att sökanden ska genomföra en specifik miljöbedömning med samråd enligt 6 kap. miljöbalken. I omprövningsmål ska i stället samverkan genomföras enligt 42 a § förordningen (1998:1388) om vattenverkssamheter och sökanden ska tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som krävs för prövningen. (Se 6 kap. 20 § miljöbalken och prop. 2017/18:243 s. 197.) Domstolen har ett ansvar för att utredningen i målet får den inriktning och omfattning som krävs (se 22 kap. 11 § miljöbalken).

Det har i målet framförts en del synpunkter från enskilda vad gäller påstådda brister i utredningarnas slutliga omfattning och slutsatser. Sökanden har bemött dessa invändningar och bland annat anfört att det har lagts ned ett omfattande arbete på ansökningshandlingarna inför inlämnandet till domstol och därefter har, i nästan fyra års tid, pågått arbete med att svara på frågor, lämna in kompletterande utredningar och undersökningar i målet avseende bl.a. buller, sediment och kulturmiljö.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den utredning som sökanden har lagt fram utgör ett tillräckligt underlag för att pröva målet.

RÅDIGHET

För att få bedriva vattenverksamhet ska verksamhetsutövaren ha rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas. Var och en råder över det vatten som finns inom hans eller hennes fastighet. Man kan också få rådighet genom en upplåtelse av fastighetsägaren eller, enligt vad som är särskilt föreskrivet, genom förvärv tvångsvis. Vidare har den som vill bedriva vattenverksamhet för detta ändamål rådighet om vattenverksamheten innebär vattenreglering. Med vattenreglering avses ändring av vattenföringen i ett vattendrag till förmån för annan vattenverksamhet (se 2 kap. 1–2 och 4 §§ lagen [1998:812] med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, LSV, och 11 kap. 5 § miljöbalken). Kravet på rådighet för den som vill utföra vattenreglering är uppfyllt om företagaren har rådighet över vattnet på det ställe där vattnet ska komma till nyttig användning, t.ex. för kraftändamål (se Strömberg, Vattenlagen med kommentar, upplaga 1:1, 1984, s. 37).

Sökanden äger fastigheten Robertsfors Edfastmark 2:237 där Bruksfors kraftverksanläggning ligger, vilken även utgör strömfallsfastighet för Bruksfors kraftverk, och inom vilken huvuddelen av de tilltänkta arbetena avseende den anläggningen kommer att utföras. Sökanden äger även fastigheten Robertsfors Edfastmark 1:6, inom vilken såväl kraftverksanläggningen i Sågfors som den i Fredriksfors ligger, och som utgör strömfallsfastighet för båda dessa kraftverk och inom vilken huvuddelen av de tilltänkta arbetena avseende dessa anläggningar kommer att utföras. Slutligen äger sökanden även fastigheten Skellefteå Rönnliden 1:16 inom vilken bland annat Bjursjöns regleringsdamm är belägen och inom vilken huvuddelen av de tilltänkta arbetena avseende dammen kommer att utföras.

Mark- och miljödomstolen kan konstatera att sökanden är ägare av de fastigheter där kraftverksanläggningarna respektive regleringsdammen är belägna samt att de fastigheter där kraftverken är belägna även är strömfallsfastigheter för anläggningarna. Då aktuella åtgärder utgör led i att

avsluta verksamheten med vattenreglering har sökanden den rådighet som krävs för verksamheten enligt 2 kap. 1 och 4 §§ LSV (jfr rättsfallet MÖD 2022:21).

OMPRÖVNING AV VERKSAMHETERNA FÖR MODERNA MILJÖVILLKOR

Återkallelse av tillstånd

Sökanden har alltså medgett att tillstånden för verksamheterna respektive anläggningarna återkallas. De myndigheter som har angett inställning i målet har generellt tillstyrkt sökandens ansökan om omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken, vilket även inkluderar återkallelse av tillstånden. Kammarkollegiet har dock haft vissa synpunkter på ansökans omfattning och utformning vad gäller utrivning vid Bjursjön, vilket redogörs för närmare nedan. Det har även framställts invändningar från vissa enskilda parter bl.a. Robert Pedersen och Elena Rozarenova, Norrlandsgjuteriet m.fl. samt bostadsrättsföreningen, mot sökandens ansökan och därmed, som det får förstås, även i fråga om återkallelse av tillstånden. Detta gäller särskilt utrivning av Bruksfors kraftverk. Skälen för detta har bland annat varit befarad påverkan på boendemiljö och verksamhet, kulturhistorisk påverkan samt påverkan på växt- och djurliv.

Fredriksfors kraftverk och Bjursjöns regleringsdamm

I fråga om Fredriksfors kraftverk och Bjursjöns regleringsdamm finns det inte några konkreta invändningar mot att tillstånden för dessa anläggningar återkallas. Mark- och miljödomstolen bedömer därmed att det finns förutsättningar att enligt 24 kap. 10 § andra stycket 2 återkalla de tillstånd som meddelats för dessa verksamheter och anläggningar enligt vad som anges nedan.

Avseende Fredriksfors kraftverk – återkallas tillståndet, i den del det avser Fredriksfors kraftverksanläggning jämte lagligförklaring av dammen, som meddelades av Norrbygdens vattendomstol den 8 juni 1946 (mål Ans.D.

39/1945) med ändring den 30 april 1976 (DVA 7/76, VA 2/76) av Umebygdens tingsrätt vattendomstolen, med ändring den 14 januari 1998 (A 39/1945, VA 2/76, VA 31/95 i de delar som avser Fredriksfors) av Umeå tingsrätt vattendomstolen, vilket fastställdes av Miljööverdomstolen den 20 december 2000 (DM 75, M 5-99), samt med ändring den 4 april 2004 av Umeå tingsrätt miljödomstolen (M 50-02).

Avseende Bjursjöns regleringsdamm – återkallas tillståndet, i den del det avser Bjursjöns regleringsdamm, som meddelades av Norrbygdens vattendomstol den 30 januari 1956 (mål Ans.D. 35/1954) med ändring den 24 april 1973 (A 35/54) av Umebygdens tingsrätt vattendomstolen.

Det kan noteras att sökanden i samband med huvudförhandlingen i målet uppgav att man i fråga om Bjursjöns regleringsdamm godtar att fiskeavgiften som beslutades i dom den 20 april 1979 (DVA 11/79, VA 35/78) kvarstår till dess att mål M 303-22, Rickleån övre, avgörs. Det är därmed inte aktuellt att återkalla någon del av den domen inom ramen för nu aktuellt mål.

Bruksfors kraftverk

Som angetts ovan har det framställts invändningar mot återkallelse av tillståndet för Bruksfors kraftverk med hänvisning till bland annat befarad påverkan på boendemiljö och verksamhet samt kulturhistorisk påverkan. Robertsfors kommun har i fråga om underhållsansvar för broöverfarten framställt ett förstahandsyrkande om att sökanden ska genomföra en fullständig teknisk undersökning av bron utifrån gjord besiktning samt i förekommande fall därefter genomföra åtgärder som innebär att skicket blir godtagbart. Först därefter kan Robertsfors kommun besluta om ett övertagande eller inte avseende broöverfarten. Sökanden har bestritt yrkandet.

Som konstaterats inledningsvis framgår redan av lagtexten att utgångspunkten är att tillståndsmyndigheten ska återkalla tillståndet och ålägga den som är

ansvarig för underhållet av anläggningen att riva ut den om verksamhetsutövaren medger att tillståndet återkallas (24 kap. 10 § och 4 § miljöbalken). Av förarbetena avseende omprövning för moderna miljövillkor framgår att den verksamhetsutövare som hellre ser att tillståndet återkallas och anläggningen rivs ut bör ha rätt att få tillståndet återkallat. Exempel på när det kan bli aktuellt är när verksamhetsutövaren själv väljer att inte driva sin verksamhet vidare utan i stället yrkar eller på annat sätt medger att prövningen ska resultera i en återkallelse av tidigare tillstånd och en reglering av förutsättningarna för utrivning (prop. 2017/18:243 s. 115 och 221).

Den enda möjligheten att undvika utrivning i ett fall som det aktuella är att en annan part har åtagit sig att överta underhållsskyldigheten enligt 11 kap. 20 § miljöbalken. Robertsfors kommuns sent inkomna yrkande om att sökanden ska genomföra en teknisk undersökning av bron m.m. för att kommunen sedan ska kunna ta ställning till ett eventuellt övertagande av underhållsskyldigheten innebär inte att det framställts ett yrkande om övertagande av underhållsskyldigheten inom ramen för målet. Yrkandet har för övrigt även bestritts av sökanden. Domstolen konstaterar att inga invändningar har framställts vad gäller återkallelse av tillstånd för Bruksfors kraftverk, som utgör hinder för att återkallelse sker. Tillståndet bör därmed återkallas enligt följande.

Avseende Bruksfors kraftverk återkallas tillståndet i den del det avser Bruksfors kraftverksanläggning jämte lagligförklaring av dammen, som meddelades av Norrbygdens vattendomstol den 8 juni 1946 (mål Ans.D. 39/1945) med ändring den 16 juni 1980 (DVA 21/80, VA 1/80) av Umebygdens tingsrätt vattendomstolen, med ändring den 30 november 1981 (DVA 32/81, VA 1/80) av Umebygdens tingsrätt vattendomstolen, med ändring den 14 januari 1998 (A 39/1945, VA 2/76, VA 31/95 i de delar som avser Bruksfors) av Umeå tingsrätt Vattendomstolen, vilket fastställdes av Miljööverdomstolen den 20 december 2000 (DM 75, M 5-99), samt med ändring den 24 april 2002 av Umeå tingsrätt miljödomstolen (M 133-01).

Sågfors kraftverk

Vad gäller Sågfors kraftverk har det inte framförts några invändningar mot återkallelse av tillståndet. Robertsfors kommun har dock yrkat på ett övertagande av underhållsskyldigheten för broöverfarten vid Sågfors (som det får förstås enligt 11 kap. 20 § miljöbalken), vilket sökanden inte haft något att erinra mot.

I fråga om de dämmande anläggningsdelarna samt övriga anläggningar som inte har att göra med själva broöverfarten kan konstateras att det finns förutsättningar för att besluta om återkallelse av tillstånd, i likhet med vad som beslutats om övriga anläggningar enligt ovan. De delar av tillstånden avseende Sågfors som avser bibehållande av själva bron behöver dock kvarstå, för det fallet att domstolen finner skäl att förordna om att kommunen ska överta underhållsansvaret i den delen. Domstolen kommer att återkomma till frågan om eventuellt övertagande av underhållsskyldighet samt närmare ange i vilka delar återkallelse bör ske av gällande tillstånd för Sågfors kraftverk under det följande avsnittet om utrivning, under underrubriken ”*Sågfors kraftverk*”.

Ska utrivning ske?

I samband med återkallelse av tillstånden har domstolen att besluta om åtgärder som avses i 24 kap. 4 § miljöbalken. Där framgår att mark- och miljödomstolen ska ålägga den som är ansvarig för underhållet av en anläggning att riva ut den och att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska skador genom utrivningen. I stället för ett sådant åläggande kan domstolen, i enlighet med vad som redogjorts för ovan, förordna att skyldigheten att underhålla anläggningen och fullgöra övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare ska övergå till någon annan. Beslut om utrivning av anläggningarna kan alltså endast underlåtas om underhållsskyldigheten överläts på annan enligt 11 kap. 20 § miljöbalken.

Fredriksfors kraftverk och Bjursjöns regleringsdamm

Vad gäller Fredriksfors kraftverk och Bjursjöns regleringsdamm har ingen part i målet framställt vare sig önskemål om att befintliga anläggningar ska bibehållas eller om underhållsansvar. Företrädare för allmänna intressen har godtagit att dessa anläggningar rivs ut och något åtagande om att ta över underhållsansvaret har inte skett från staten eller kommunen vad gäller någon av dessa anläggningar. Mot denna bakgrund finns inte skäl att underlåta att besluta om utrivning av någon av dessa anläggningar.

Bruksfors kraftverk

I fråga om Bruksfors kraftverk har Robert Pedersen och Elena Rozarenova och Norrlandsgjuteriet m.fl. i samband med huvudförhandlingen anfört att det är viktigt att en broöverfart bibehålls vid Bruksfors men klargjort att de inte vill överta underhållsansvaret för den befintliga broöverfarten. Även Robertsfors kommun har understrukt vikten av att ha kvar en broöverfart vid Bruksforsen men inte gjort något åtagande om att ta över underhållsansvaret för befintlig broöverfart. Kommunen har även framställt ett alternativt yrkande om att sökanden river ut hela anläggningen inklusive brobanan och anlägger en ny bro vid Bruksforsen som kompensationsåtgärd, vilket kommer att hanteras vidare nedan under rubriken ”Övriga yrkanden om att förebygga och kompensera skador”.

Företrädare för allmänna intressen har i övrigt godtagit att anläggningarna vid Bruksfors rivs ut, även om det framställts synpunkter och yrkanden om att villkor ska föreskrivas till skydd för kulturmiljön, och det har inte heller framställts något åtagande att ta över underhållsansvaret från statens sida.

Som konstaterats tidigare krävs det för att återkallelse av tillstånd och utrivning inte ska ske att någon annan part är villig att överta skyldigheten att underhålla anläggningen, t.ex. en bro, samt fullgöra övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare. En begäran om övertagande av skyldigheter behöver framställas innan dom meddelas för att kunna hanteras inom ramen för målet.

Någon begäran om sådant övertagande har inte framförts, vare sig av kommunen eller någon annan part, och då återstår endast alternativet med fullständig utrivning av hela anläggningen vid Bruksfors kraftverk.

Sammantaget finner mark- och miljödomstolen alltså att det inte finns skäl att underlåta att besluta om utrivning av aktuell anläggning.

Sågfors kraftverk

Vad gäller Sågfors kraftverk har ingen vare sig närboende eller företrädare för allmänna intressen egentligen motsatt sig att själva kraftverksanläggningen med dämmande delar rivs ut och det finns inte heller något åtagande om övertagande om underhållsansvar, varför det inte finns skäl att underlåta att besluta om utrivning i den delen. Robertsfors kommun har dock åtagit sig att ta över underhållsansvaret för själva broöverfarten. Detta innebär att domstolen ska pröva om det är möjligt för kommunen att få ta över underhållsansvaret för broöverfarten vid Sågfors och att den därmed undantas från utrivning.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att kommunens yrkande om övertagande av broöverfart inklusive underhållsskyldighet för bron inte kan uppfattas på annat sätt än som ett åtagande till skydd för det allmänna intresset av att bibehålla en ytterligare broförbindelse i samhället enligt 11 kap. 20 § andra stycket miljöbalken. Efter ett sådant åtagande får domstolen förordna att skyldigheten att underhålla anläggningen samt fullgöra övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare ska övergå på kommunen till dess något annat bestämts (första stycket). Domstolen ska dock göra en prövning av om ett sådant förordnande är möjligt. Grund för avslag kan t.ex. vara att den som vill ta över underhållsskyldigheten inte har ekonomiska förutsättningar att fullgöra de skyldigheter som följer av övertagandet. Vidare ska en avvägning ske mellan intresset att riva ut anläggningen och att bibehålla den. Det kan även finnas allmänna intressen som kan tala för att anläggningen bör rivas ut, t.ex. när en damm utgör hinder för fiskvandring (tredje stycket samt prop. 1997/98:45, del 2 s. 142 f.).

Beslut om övertagande av broöverfarten vid Sågfors har fattats vid ett kommunfullmäktigesammanträde i Robertsfors kommun. Det finns mot den bakgrunden inte skäl att anta att kommunen skulle sakna vilja eller förutsättningar för att fullgöra de skyldigheter som följer av åtagandet om att överta underhållsskyldigheten. Domstolen konstaterar vidare att det finns ett starkt allmänt intresse av att ha kvar en ytterligare broförbindelse i centrala Robertsfors och att sökanden medgett att underlåta utrivning för det fallet att kommunen önskar överta underhållsskyldigheten samt uppgett sig inte ha något att erinra mot att ett förordnande om övertagande enligt 11 kap. 20 § miljöbalken meddelas för Robertsfors kommun i fråga om bron vid Sågfors kraftverk. Mot den bakgrunden finner domstolen att det sammantaget föreligger förutsättningar att förordna om att kommunen ska överta underhållsskyldigheten för broöverfarten vid Sågfors kraftverk enligt 11 kap. 20 § miljöbalken samt att fullgöra övriga skyldigheter som idag ligger på Skellefteå Kraftaktiebolag som ägare till anläggningen, till dess något annat bestäms. Dessa skyldigheter bör övergå till kommunen senast vid den tidpunkt då arbetena slutförts, om inte parterna avtalar om annat.

Detta innebär i sin tur avseende Sågfors kraftverk – att tillståndet återkallas i den del det avser Sågfors kraftverksanläggning, jämte lagligförklaring av dammen, som meddelades av Norrbygdens vattendomstol i domar den 8 juni 1946 (Ans D 39/1945) och den 30 december 1952 (Ans D 5/1952) i de delar som inte avser bibehållandet av broöverfarten över Rickleån, Umebygdens tingsrätt vattendomstolen i dom den 31 januari 1979 (DVA 2/79 och VA 6/78) och Umeå tingsrätt vattendomstolen i dom den 14 januari 1998 (A 39/1945, VA 2/76 och VA 31/95), fastställd av Miljööverdomstolen i dom den 20 december 2000 (DM 75 och M 5-99).

I vilken omfattning ska utrivning ske?

Rättsliga utgångspunkter

I målet har åläggande om utrivning enligt 24 kap. 4 och 10 §§ miljöbalken prövats. Av förarbetena till 24 kap. 10 § framgår att det vid en omprövning för

moderna miljövillkor ska beslutas om de begränsningar och ställas de krav som behövs för att miljöanpassa verksamheten. Bestämmelsen innebär ett krav på prövningsmyndigheten att fastställa de villkor som behövs för att åstadkomma ett tillräckligt skydd för människors hälsa och miljön. I bestämmelsen i 24 kap. 4 § miljöbalken, som hade sin motsvarighet i 15 kap. 6 § vattenlagen (1983:291), framkommer vidare att det inte är fråga om tillstånd till utrivning i dessa fall, utan ett åläggande som beslutas av domstolen. Av förarbetena till 15 kap. 6 § vattenlagen framgår att åläggandet om utrivning kan avse anläggningen eller delar därav (se prop. 1981/82:130 s. 572). Avgörande för bedömningen av omfattningen av utrivningen är enligt domstolen att det efter utrivning inte ska kvarstå något underhållsansvar enligt 11 kap. 17 § miljöbalken. Vidare ska beaktas att omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken bl.a. syftar till att verksamheter ska anpassas på sätt som behövs för att följa en miljö kvalitetsnorm eller annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i EU (se prop. 2017/18:243 s. 114 f.).

Sökandens yrkanden jämte föreslagna skyddsåtgärder

Av sökandens ansökningshandlingar jämte ingivna kompletteringar för respektive anläggning framgår avseende samtliga kraftverksanläggningar och regleringsdammen att sökanden, som bolaget slutligen har utformat sin talan, har för avsikt att avveckla verksamheten och genomföra en fullständig utrivning av respektive anläggning, dvs. av alla vattenanläggningar som innebär underhållsskyldighet.

Vad gäller Fredriksfors kraftverk avser sökanden riva ut kraftverksstationerna, reglerrustning, fiskväg och utskovsdamm med brobana. Vid Bruksfors kraftverk ska utrivning ske av kraftverksstationerna, reglerutrustning, fiskvägar, utskovsdamm med brobana, järnvägsbro och leddammar. I fråga om Sågfors kraftverk avser sökanden riva ut kraftverksstation, reglerutrustning, fiskväg, leddamm och utskovsdamm, undantaget på dammen befintlig brobana med tillhörande landfästen och brostöd. I och med att kommunen kommer att överta underhållsskyldigheten för broöverfarten kommer utrivningen att

anpassas därefter. Vad avser Bjursjöns regleringsdamm avses utrivning i dess helhet av regleringsdammen samt fyllningsdammar (både upp- och nedströms regleringsdammen).

Sökanden har förklarat sig villig att som skyddsåtgärder för kulturmiljön vid Fredriksfors lämna vänster stenmur/dammdel, vilken efter genomförda åtgärder kommer att befinna sig på land och alltså inte utgöra en vattenanläggning, samt vid Bruksfors och Sågfors delvis kvarlämna ledarmar/stenmurar. Sökanden har uppgett att man anser att ledarmarna/stenmurarna i och för sig är delar av respektive anläggning då de styr och fördelar vattenflöden och har haft en funktion för kraftanläggningarna. De bedöms dock inte ha någon betydande påverkan på vattenförhållanden och kommer inte att ha någon dämmande effekt efter utrivningen. Det är sökandens uppfattning att de delar av ledarmarna/stenmurarna som lämnas kvar inte kommer att utgöra vattenanläggningar som innebär underhållsskyldighet. Det kan i sammanhanget noteras att sökanden tidigare under målets handläggning lämnade öppet för att lämna kvar även anläggningsdelar som bedömdes kräva fortsatt underhållsansvar, t.ex. järnvägsbron vid Bruksfors, till skydd för kulturmiljön, förutsatt att någon annan övertog underhållsansvaret. Efter att det i samband med muntlig förberedelse blev klarlagt att det inte fanns något intresse från vare sig kommunen eller länsstyrelsen att göra det har dessa frågor inte längre varit aktuella i målet.

Synpunkter från motparter

Länsstyrelsen har tillstyrkt utrivning men haft synpunkter på omfattningen för att bevara kulturmiljön bl.a. i fråga om stenmurar/ledarmar. Myndigheten har ansett att hela den kallmurade ledarmen på vänster sida om vattendraget vid Bruksfors kraftverk ska lämnas kvar och att ledarmen vid Sågfors kraftverk ska lämnas kvar i så stor omfattning som möjligt, men med minst 50 meter räknat från där den kallmurade delen börjar nedströms dammen. Vidare vill myndigheten att hela den kallmurade delen av fyllningsdammen på vänster sida om vattendraget vid Fredriksfors ska lämnas kvar. Länsstyrelsen har även

föreslagit ett villkor till skydd för kulturmiljön vad avser ledarmar, se vidare nedan under rubriken ”Villkor”.

Robertsfors kommun har bl.a. påpekat att den nationella planens implementering inte tar hänsyn till de konsekvenser som uppstår för tredje part och den påverkan en utrivning kan få på viktiga samhällsfunktioner, kulturmiljöer och den historiska anledningen till att Robertsfors ligger där det gör och har utvecklats till en bruksort. Utan betydande anpassningar eller skyddsåtgärder kan inte riksintresset för kulturmiljön bevaras för framtiden, särskilt vad gäller anläggningarna vid Bruksfors och Sågfors.

Robert Pedersen och Elena Rozarenova och även Norrlandsgjuteriet m.fl. har lyft fram den kulturhistoriska miljön kopplad till området runt Bruksfors kraftverk. Utrivning bör inte ske av bron för då försvinner sammanhanget med bruksmiljön. Även bostadsrättsföreningen har uttryckt sig negativt gentemot utrivning av dammarna i Rickleån.

Kammarkollegiet har ansett att den utformning sökanden initialt föreslagit vid utrivning av Bjursjöns regleringsdamm innebär anläggande av en ny vattenanläggning med syfte att bibehålla en viss vattennivå i sjön. Kammarkollegiet menar att sökanden bör justera ansökan så att utrivningen sker med utgångspunkt i sjöns naturliga förhållanden, alternativt söka tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken för bibehållen dämning och uppförande av tröskel.

Miljökvalitetsnormer m.m.

Vid prövningen av utrivningens omfattning ska beaktas beslutade miljökvalitetsnormer för vattenförekomsten Rickleån. Rickleåns sträckning i Robertsfors (Fredriksfors till Bruksfors) är enligt VISS (Vatteninformationssystem i Sverige) KMV (kraftigt modifierat vatten) med måttlig ekologisk status. Miljökvalitetsnormen, d.v.s. målet, är att nå god ekologisk potential år 2033. VISS klassificering av Rickleån som KMV grundas på att åtgärder som skulle behövts för att uppnå god ekologisk status, bedöms ha en negativ

påverkan på kulturmiljön. Normen är således satt med hänsyn till att sträckan är starkt påverkad av kraftverken men något krav på utrivning av kraftverken för att nå normen finns inte, dock anges krav på förbättrad konnektivitet. Sökanden har gjort bedömningen att utrivning av kraftverken i nedre delen av Rickleån skulle innebära mest miljönytta jämfört med att göra motsvarande åtgärder med kraftverken och regleringsdammarna längre upp i avrinningsområdet. Delar av anläggningarna i Robertsfors kommer därtill att kräva relativt omfattande underhållsåtgärder om de ska vara kvar. Genom yrkade åtgärder i den nedre delen av Rickleån återskapas ca 12,5 ha strömvatten mellan Bruksfors kraftverk och Äglunds kraftverk vilket ger mer naturliga förutsättningar för fiskvandring från havet upp till Äglunds kraftverk.

Bjursjöns och Tväråns ekologiska status är måttlig och normen är beslutad till god ekologisk status. Eftersom Bjursjön är reglerad till förmån för kraftverken i Robertsfors så kommer regleringen inte att ha någon nytta när kraftverken rivs ut och därför faller det sig naturligt att även riva ut regleringsdammen i Bjursjöns utlopp för att på så sätt gagna fiskvandring m.m. hela vägen upp från havet till Bjursjön.

Domstolen bedömer att utrivning av anläggningarna innebär att vattenförekomsterna kommer att kunna klassificeras om till en högre norm, någon risk för försämring föreligger såldes inte. Det finns således inget hinder mot att riva ut anläggningarna med hänsyn till miljökvalitetsnormerna.

Bjursjöns regleringsdamm

I fråga om Bjursjöns regleringsdamm har Kammarkollegiet bl.a. anfört att den utformning som sökanden valt att anlägga med en forsnacke för att bibehålla vattennivån innebär anläggande av en ny vattenanläggning med syfte att bibehålla en viss vattennivå i sjön och att ansökan antingen bör justeras alternativt att tillstånd bör sökas. Domstolen konstaterar att gränsdragningen mellan vad som utgör skydds- eller återställningsåtgärder vid utrivning och vad som innebär att en ny vattenanläggning tillskapas inte alltid är självklar. Mark-

och miljööverdomstolen har, som Kammarkollegiet har påpekat, prövat sådana frågor i samband med utformningen av sjöutlopp och kommit fram till att både utformningen och syftet med en åtgärd ska beaktas vid bedömningen av om den kan betraktas som en ny vattenanläggning eller som en utrivning och ett återställande. Detta gäller även i fråga om sådana utrivningar som åläggs sökanden med stöd av 24 kap. 10 och 4 §§ miljöbalken (jfr det refererade avgörandet MÖD 2023:26 samt Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 oktober 2025 i mål M 9349-24).

Sökanden har tydligt uttryckt att syftet med ansökan är att avsluta den pågående vattenverksamheten vid Bjursjön och att sökanden inte längre ska ha något ansvar kopplat till platsen där dammen nu finns.

Domstolen resonerar enligt följande. Ansökan omfattar utrivning av de dämmande delarna. Domstolen anser att återställandet, som syftar till att återskapa naturlika förhållanden, är en skyddsåtgärd som utgör en del av utrivningsåtgärden som sådan. De planerade anpassningarna avser att medföra en återgång till mer naturliga förhållanden efter utrivningen. Någon fortsatt aktiv reglering av vattenstånd eller vattenflöden kommer inte att upprätthållas vid utloppet. Ett sjöutlopp behöver dock av nödvändighet medföra en viss flödesreducerande och dämmande effekt. Om så inte är fallet innehålls inte en vattenvolym med väsentligt längre omsättningstid, vilket i huvudsak är vad som skiljer sjöar från vattendrag. Domstolen anser – så långt det är möjligt att bedöma utifrån underlaget i målet – att de sökta åtgärderna vid Bjursjön är förenliga med och inte går längre än att återskapa en naturlig vattennivå i sjön och avbördning via sjöutloppet. Utloppet ska bestå av naturligt material och inte kräva något framtida underhåll. Det är alltså inte fråga om att ersätta dammens dämmande funktion med en annan vattenanläggning och utrivning kan därmed ske och åtgärder vidtas enligt sökandens ansökan härom.

Fredriksfors kraftverk

I fråga om Fredriksfors kraftverk finns det inte några kvarstående invändningar mot utrivning av anläggningarna. Som konstaterats ovan har sökanden erbjudit sig att lämna kvar vänster stenmur/dammdel som skyddsåtgärd, förutsatt att det inte kan anses kvarstå någon underhållsskyldighet med anledning av det. Syftet med kvarlämnandet är att minska den negativa påverkan på kulturmiljön som de planerade åtgärderna medför. Länsstyrelsen har ställt sig positiv till detta och myndighetens uppfattning är att hela den kallmurade delen av fyllningsdammen på vänster sida om vattendraget vid Fredriksfors ska lämnas kvar i befintligt skick för att kunna utgöra minnesmärke över hur området nyttjats historiskt.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att den dammdel sökanden erbjudit sig att lämna kvar efter utrivningen kommer att befinna sig på land och det är därmed uppenbart att det inte blir fråga om någon dämmande påverkan genom kvarlämnandet. Samtidigt är kvarlämnandet positivt i förhållande till kulturmiljön. Domstolen finner att den av sökanden föreslagna utrivningen vid Fredriksfors, med föreslaget kvarlämnande av vänster stenmur/dammdel, innebär att det vattenrättsliga underhållsansvaret enligt 11 kap. 17 § miljöbalken kan upphöra. Utrivning ska alltså ske i den omfattning som bolaget presenterat i sin ansökan jämte kompletteringar, med undantag av vänster dammdel. En bedömning av hur stor del av stensemuren/dammdelen som kan lämnas kvar bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten och får begränsas till vad som är praktiskt möjligt för att kunna genomföra utrivningen.

Bruksfors kraftverk

Avseende Bruksfors kraftverk har invändningar framställts i fråga om utrivning, främst vad gäller dammar och broöverfart, med hänvisning till kulturmiljön, boendemiljön samt behov av framkomlighet. Som konstaterats ovan har det dock inte framställts några åtaganden om övertagande av underhållsskyldigheten vilket innebär att sökandens yrkande om fullständig utrivning prövats. Sökanden har dock förklarat sig villig att kvarlämna

ledarm/stenmur vid Bruksforsen som en skyddsåtgärd för att minska den negativa påverkan på kulturmiljön. Länsstyrelsens uppfattning är att hela den kallmurade ledarmen/stenmuren på vänster sida av vattendraget vid Bruksfors kraftverk ska lämnas kvar av kulturhistoriska skäl.

Frågan blir om det är möjligt och lämpligt att lämna kvar ledarmen/stenmuren på det sätt som föreslås. Mark- och miljödomstolen konstaterar att ledmuren vid Bruksfors kraftverk är kallmurad och fylld med massor samt belägen i vänster åfåra. Omfattningen av fyllningen är oklar, liksom om ledmuren är av sådan konstruktion och i sådant skick att den skulle kunna stå kvar i ett mer naturligt strömmande vattendrag. Utifrån detta gör domstolen därför bedömningen att det är olämpligt att föreskriva att den ska lämnas kvar, oaktat den betydelse detta skulle ha i förhållande till kulturmiljön. Fullständig utrivning ska alltså ske vid Bruksfors i den omfattning som bolaget presenterat i sin ansökan jämte kompletteringar.

Sågfors kraftverk

I fråga om Sågfors kraftverk kommer kommunen att överta underhållsansvaret för broöverfarten och den kommer att undantas från utrivning. Som konstaterats ovan har sökanden även vid Sågfors kraftverk erbjudit sig att lämna kvar ledarm/stenmur som en skyddsåtgärd, förutsatt att det inte kan anses kvarstå någon underhållsskyldighet med anledning av det. Ledarmen vid Sågfors kraftverk är också kallmurad och av högt värde ur kulturmiljösynpunkt. Det har inte framställts några invändningar i målet mot ett kvarlämnande av ledarmen/stenmuren vid Sågforsen. Länsstyrelsen har på fråga från domstolen i samband med huvudförhandlingen bl.a. uppgett att myndigheten inte ser att det kvarstår underhållsansvar för det fallet att kvarlämnande sker och har även föreslagit villkor till skydd för kulturmiljön vad gäller kvarlämnande av strukturer vid de olika kraftverken, enligt vad som redogjorts för ovan.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det inte blir fråga om någon dämmande påverkan genom kvarlämnandet av ledarmen/stenmuren vid Sågforsen. För det fall att ledarmen/stenarmen i framtiden skulle gå sönder och orsaka skada som behöver åtgärdas träder fastighetsägaransvaret in, precis som sökanden påpekat i samband med huvudförhandlingen. Domstolen finner sammantaget att den av sökanden föreslagna utrivningen vid Sågforsen, med föreslaget kvarlämnande av ledarm/stenmur i vattendraget, innebär att det vattenrättsliga underhållsansvaret enligt 11 kap. 17 § miljöbalken kan upphöra. Utrivning ska alltså ske i den omfattning som bolaget presenterat i sin ansökan jämte kompletteringar, med föreslagen skyddsåtgärd. En bedömning av hur stor del av ledarmen som ska lämnas kvar bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten och får begränsas till vad som är praktiskt möjligt för att kunna genomföra utrivningen i övrigt.

Sammanfattande slutsats

Mark- och miljödomstolen har ovan redogjort för hur domstolen ser på återkallelse av tillstånd respektive utrivning vid samtliga anläggningar. Domstolen delar sökandens uppfattning att den av sökanden föreslagna omfattningen av utrivningen är tillräcklig för att det vattenrättsliga underhållsansvaret i 11 kap. 17 § miljöbalken kan upphöra.

Utrivning ska således ske i enlighet med den omfattning som sökanden presenterat i ansökan med tillhörande kompletteringar och i samband med huvudförhandling i målet, med kvarlämnande av vissa anläggningsdelar som skyddsåtgärder för att minska den negativa påverkan på kulturmiljön. I övrigt kommer frågor om skyddsåtgärder m.m. att hanteras under nästföljande avsnitt. Från utrivning undantas även broöverfarten vid Sågfors i enlighet med vad som framgår ovan.

**ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖREBYGGA ELLER MINSKA SKADOR GENOM
UTRIVNINGEN****Villkor**

Arbeten av det här slaget ger upphov till störningar i närområdet under arbetstiden, och då främst i samband med själva utrivningen. De fyra utrivningarna ger upphov till olika påverkan beroende på närheten till boenden och arbetslokaler, samt beroende på vilka arbeten som ska genomföras. Buller är den mest påtagliga störningen för de närboende, medan grumling kan påverka vattendragens ekologiska miljö. En fråga som har uppmärksamats särskilt i det här målet är den påverkan på kulturmiljön som utrivningarna i Robertsfors medför.

För tillståndet föreskrivs villkor som säkerställer att tillräcklig hänsyn tas avseende de viktigaste miljöaspekterna. Sökanden har i ansökan lämnat förslag till villkor, vilka har justerats och kompletterats under målets handläggning samt även under huvudförhandlingen. Motparter och remissinstanser har haft synpunkter på vissa villkor samt även förordat egna. I vissa delar skiljer sig sökandens förslag från de villkor som motparter har förordat, vilket särskilt gäller reglering av buller samt kompensation och skyddsåtgärder rörande kulturmiljön.

Mark- och miljödomstolen finner att flera av de föreslagna villkor där parterna är överens är rimliga och lämpliga för den här typen av verksamhet och för de åtgärder som ska utföras. Villkoren är väl avvägda och fyller en funktion för reglering och skydd av den påverkan som verksamheten annars kan medföra och ska därmed föreskrivas. Dessa behöver därför inte kommenteras vidare. I vissa av villkoren har domstolen gjort mindre språkliga justeringar och anpassningar så att de bättre stämmer överens med hur liknande villkor brukar föreskrivas. Dessa kommenteras inte heller vidare. I övrigt gör domstolen följande bedömningar avseende de villkor som anges nedan.

Villkor 2 – Grumling

För att minska risken för grumling har sökanden föreslagit att arbeten i vattenområdet ska utföras vid låga flöden och om möjligt i torrhet. Vid behov ska fångdammar anläggas. Inga synpunkter har framförts gällande sökandens förslag. I förslaget till kontrollprogram har sökanden angett att om det vid något moment bedöms föreligga svårigheter att hålla grumlingen minimerad kommer ytterligare skyddsåtgärder att kunna vidtas. Ett exempel som anges är siltgardin. Domstolen vill här lyfta vikten av att sökanden under hela arbetstiden ska arbeta för att begränsa grumling och att siltgardin i vissa fall kan vara en lämplig åtgärd. Dock finner inte domstolen det nödvändigt att föreskriva någon utförligare precisering av villkoret (gällande till exempel siltgardin).

Domstolen konstaterar vidare att utrivningen av dammen i Bjursjön skiljer sig från de övriga utrivningarna. Här har sökanden under huvudförhandlingen åtagit sig att installera en sedimentfälla för att minska risken för grumling. Domstolen finner att detta är en viktig åtgärd för att minska grumlingspåverkan nedströms och bedömer samtidigt att det är tillräckligt tydligt att sökanden har åtagit sig detta. Det föreligger alltså inte behov av att precisera villkoret i det avseendet heller.

Villkor 3 – Avsänkning av ån

Närboende samt Robertsfors kommun har framfört oro över att grundvattensänkningen kommer att innebära en risk för att byggnader och andra anläggningar sätter sig utifrån att jordmånen i stora delar av Robertsfors utgörs av finkorniga jordar som kan vara sättningsbenägna. När mothållet från åns vattennivå sjunker kommer grundvattennivån i kringliggande mark att sjunka. Sökanden menar dock att sänkningen kommer att ligga inom det intervall som beror på naturliga årstidsvariationer. Sökanden har ändå som försiktighetsåtgärd åtagit sig att mäta sättningar i fyra områden längs berörd åsträcka. Domstolen anser att det är tillräckligt och att det inte föreligger skäl att reglera detta genom villkor.

Sökanden har även föreslagit som villkor att vattennivån i Rickleån ska sänkas långsamt för att inte orsaka plötsliga markrörelser. Ingen part har haft invändningar mot villkorsförslaget och domstolen anser det vara befogat och har föreskrivit det.

Villkor 4 – Fiskvandring

Vad gäller fiskvandringen är sökanden och länsstyrelsen överens i sak om att det finns ett behov av att tillgodose en fungerande fiskvandring under arbetstiden alternativt att lösa behovet på annat sätt. Det råder dock viss oenighet om under vilka tidsperioder vandrande fisk ska kunna passera hela åtgärdssträckan.

Länsstyrelsen har slutligen uppgett att myndigheten kan acceptera tidsperioden 15 juni – 1 oktober medan sökanden anser att perioden 15 juni – 31 augusti är tillräcklig. Om förbitransport med fordon (s.k. trap and transport) får användas under september månad kan dock sökanden acceptera länsstyrelsens förslag. Domstolen konstaterar härvid att sökanden under huvudförhandlingen framfört att man har för avsikt att i största möjliga mån undvika arbeten under perioder när fisk vandrar.

Enligt sökandens statistik över fiskräkning från fiskvägen i Fredriksfors vandrar huvuddelen av all fisk normalt under veckorna 25–35. Sökanden har uppgett att så mycket som 95 % av fisken vandrar mellan den 15 juni och den 31 augusti. Sökanden har vidare framfört att ambitionen är att utföra arbeten som kan störa fiskvandringen under en säsong för att minimera påverkan på fisken. Domstolen inser vikten av att det är möjligt att utföra arbetena under en säsong och eftersom länsstyrelsen har godtagit fordonstransport (trap and transport) som ett alternativ, främst under september månad, sätter domstolen tiden för när vandrande fisk ska kunna passera åtgärdssträckan till mellan den 15 juni och den 1 oktober.

Villkor 5 – Beredskap

Vad gäller hantering av kemikalier och skydd mot utsläpp har sökanden på fråga från domstolen vid huvudförhandlingen öppnat för att ett tillägg i villkorsförslaget gällande att saneringsutrustning ska finnas i arbetsmaskiner är godtagbart från deras sida. För att kunna minimera eventuella skador bedömer domstolen att det är viktigt med ett snabbt agerande om ett utsläpp eller en olycka inträffar. Med anledning av detta och då arbetsområdena kan vara relativt stora finner domstolen det lämpligt och betydelsefullt med ett tillägg och har därför föreskrivit att saneringsutrustning även ska finnas i samtliga arbetsfordon och arbetsmaskiner.

Villkor 6 och 7 – Buller

Utrivningarna kommer att medföra buller och störningar i omgivningen men bullerpåverkan kommer även att uppstå under den tid vissa övriga arbeten utförs. Naturvårdsverkets riktlinjer för buller vid byggarbetsplatser riskerar att överskridas på vissa platser och under vissa arbetsmoment.

Vad gäller Bjursjön finns inga fastigheter i närheten som kommer att påverkas på sådant sätt att Naturvårdsverkets riktlinjer överskrids. Vid Sågfors kraftverk visar sökandens bullerberäkningar att Naturvårdsverkets riktlinjer på 60 dBA dagtid precis kommer att kunna innehållas. Vid Fredriksfors kraftverk visar beräkningarna ett möjligt överskridande med ca 3 dBA och vid Bruksfors kraftverk med ca 17 dBA. Sökanden har framfört att beräkningarna är utförda utifrån ett värsta scenario. Arbetstiden på respektive plats har uppskattats till ca 4 månader, där bullrande verksamhet beräknas pågå under 3–6 veckor. Spontning har inte tagits med i bullerberäkningarna eftersom detta ska pågå under en begränsad tid, troligtvis ca fem dagar per arbetsområde. Några beräkningar gällande hur mycket själva spontningen kommer att bullra har dock sökanden inte utfört.

Länsstyrelsen har påtalat vikten av att bullervillkoren som föreskrivs är tydliga och att dessa är begränsningsvärden. Det ska också vara tydligt för tillsynsmyndigheten hur villkoren ska tolkas. Sökandens och länsstyrelsens förslag till bullervillkor skiljer sig åt på många sätt men den största skillnaden är att sökanden har föreslagit att värdena ska föreskrivas som riktvärden.

Enligt nuvarande praxis ska värden i villkor i normalfallet föreskrivas som begränsningsvärden och inte som riktvärden. Det kan dock finnas situationer när det ändå kan vara rimligt att föreskriva riktvärden. Eftersom störningen kommer från buller under rivningsskedet och arbetena är tillfälliga och därmed kommer att pågå under en begränsad tid anser mark- och miljödomstolen att det ändå får anses rimligt att villkoret kan utformas med riktvärden. Det är dock viktigt att det i villkoret klargörs att sökanden är skyldig att vidta åtgärder om något av de angivna riktvärdena överskrids samt att tillsynsmyndigheten omedelbart ska meddelas om ett överskridande sker.

När det gäller hur villkoret ska utformas och vilka bullervärden som ska gälla gör domstolen följande bedömning.

Sökandens bullerförslag är otydligt och inte tillräckligt kraftfullt. Att föreskriva att sökanden ska sträva efter att innehålla Naturvårdsverkets riktlinjer bedömer domstolen som en olämplig skrivning i ett villkor. Domstolen finner i det avseendet länsstyrelsens villkorsförslag som lämpligare. Att föreskriva att utomhusvärden ska innehållas i första hand, men om det inte är möjligt att inomhusvärden ska hållas, får anses både rimligt och lämpligt i detta fall, just med beaktande av att den mest bullrande verksamheten kommer att pågå under en ganska begränsad period.

Både sökanden och länsstyrelsen har tillstyrkt att undantag från arbetstiderna ska få medges för de fall det behövs utifrån oväntade situationer eller där arbetena riskerar att förlängas onödigt mycket om inget undantag ges. Domstolen finner det rimligt att ge delegation till tillsynsmyndigheten att

besluta om undantag vid särskilda skäl, dock finner domstolen ingen anledning att medge undantag nattetid eftersom det också är den tid på dygnet då flest människor kan störas.

Det är emellertid inte tillräckligt att enbart föreskriva bullervärden i villkoret. Redan i nuläget kan det konstateras utifrån sökandens beräkningar att det kommer att finnas tillfällen då bullervärdena riskerar, eller t.o.m. kommer att överskridas vid något eller några tillfällen. Sökanden har framhållit att alla bullerberäkningar är konservativt genomförda, men framför allt vid Bruksfors kraftverk kommer bullernivåerna att bli höga under vissa perioder. Det finns vissa möjliga skyddsåtgärder att vidta men dessa är relativt begränsade.

Domstolen väljer därför, i likhet med sökandens förslag, att föreskriva en skyldighet för sökanden att erbjuda ersättningslokaler till de boende som kan störas vid ett överskridande. Domstolen har i villkoret förtydligat förutsättningarna för sådana ersättningslokaler. Det är rimligt att dessa finns i närheten av området om det är möjligt att finna en plats där bullervärden inte överskrids. Ersättningslokaler bör i alla fall kunna erbjudas inom Robertsfors tätort. Det kan dock finnas situationer där de närboende kan ha förslag eller önskemål om en annan lösning, varför domstolen väljer att ge sökanden möjligheten att komma överens med de drabbade om hur lösningen ska se ut i de enskilda fallen.

När det gäller spontning har länsstyrelsen föreslagit att bullervärdena ska undantas vid spontning under maximalt fem dagar. Sökanden har påtalat att även om spontningen beräknas ta fem dagar vid varje utrivning så kan det inte garanteras att denna tidsrymd innehålls. Domstolen föreskriver dock inget undantag för spontningen. Perioderna när spontning utförs kommer som redan konstaterats att vara kortvariga. Att villkoret kommer att vara svårt att innehålla under dessa perioder får nog framstå som uppenbart. För det fall att 45 dBA överskrids inomhus blir det aktuellt för sökanden att anordna ersättningslokal.

En viktig del i arbetet med att hantera bullerstörningarna är att sökanden i god tid informerar närboende och verksamhetsutövare i områden som riskerar att drabbas när de särskilt bullrande arbetena ska genomföras. På det sättet kan diskussionen tas tidigt om behovet av ersättningslokaler eller ersättningsboende eller om andra åtgärder kan vidtas. Domstolen bedömer sökandens villkorsförslag som en viktig del i att minska störningar och konflikter i området. Under huvudförhandlingen diskuterades på vilket sätt informationen ska ges. Sökanden har uppgett att flera informationskanaler kommer att bli aktuella, såsom sociala medier och olika intressegrupper. Domstolen vill lyfta att även de närboende som inte har deltagit aktivt under målets gång måste få informationen. Hur sökanden väljer att kontakta de berörda har domstolen ingen synpunkt på så länge sökanden säkerställer att alla som är berörda blir kontaktade och får samma information. Med tanke på att denna information är viktig väljer domstolen att föreskriva detta som ett eget villkor. Domstolen väljer även att införa en skrivning gällande inom vilken tid informationen senast ska ges till de närboende. Domstolen finner att de närboende ska få informationen minst en vecka innan arbetena påbörjas.

Villkor 8 och 9 - Vibrationer

Vid rivningsarbetena finns det förutom risk för bullerstörningar även risk för uppkomst av vibrationer som kan vara både störande och leda till skador på fastigheter i närheten. Sökanden har erbjudit sig att upprätta en riskanalys och besikta berörda byggnader före och efter utförandet av arbetena. Vidare har de föreslagit fastigheter där rörelsemätningar ska utföras genom hänvisning till en aktbilaga ingiven i målet. Domstolen anser att villkorsförslagen är bra och viktiga och föreskriver dem i stort sett som de är. För tydlighetens skull har domstolen dock valt att skriva ut de fastigheter där rörelsemätning ska genomföras i stället för att hänvisa till ett dokument. Observera att de av sökanden utvalda fastigheterna är ett minimum över vilka fastigheter som är berörda, vilket medför att det står sökanden fritt att välja ut fler fastigheter för rörelsemätning om det skulle vara befogat.

Villkor 10 och 11 - Kulturmiljö

Som konstaterats ovan i domen kommer tillstånden till utrivning att medföra negativ påverkan på kulturmiljön i Robertsfors. Det har förts diskussioner inom ramen för målet om hur den negativa påverkan ska kunna minskas och sökanden har bl.a. föreslagit ett villkor om att det ska göras en kulturhistorisk dokumentation av Bruksforsen, Sågforsen och Fredriksfors kraftverksanläggningar innan utrivningen påbörjas vilket domstolen anser lämpligt och föreskriver (villkor 10 i domslutet).

Länsstyrelsen har föreslagit att villkor föreskrivs om informationsskyltar och taktila kartor vid Bruksforsen och Sågforsen. För att stärka möjligheterna att efter utrivningarna ta del av den kulturhistoriska miljön som skapade Robertsfors samhälle har domstolen därför i villkor angett att informations-skyltar och taktila tavlor ska bekostas av sökanden vid Bruksfors och Sågfors kraftverk (villkor 11). Domstolen finner det lämpligt att föreskriva att sökanden ska bekosta såväl framtagandet som uppsättandet av skyltar och taktila kartor. För att skyltarna ska kunna anpassas utifrån kommunens gestaltungsprogram och för att på bästa möjliga sätt beskriva kulturmiljön, föreskriver domstolen även att samråd inför framtagandet ska ske med både kommunen och länsstyrelsen. Robertsfors kommun har framfört att det är viktigt att någon tar ansvar för informationsskyltarna och de taktila kartorna även efter att de har satts upp. Sökanden har dock uttryckligen motsatt sig ett sådant ansvar och ingen annan part har heller förklarat sig villig att åta sig något dylikt. Domstolen konstaterar att det mot denna bakgrund inte går att föreskriva detta i villkor och det finns därmed inte någon möjlighet att hantera ett sådant ansvar ytterligare inom ramen för målet. Det kan härvid noteras att det snarast torde bli kommunen och/eller den som äger fastigheten inom vilken skyltar och kartor sätts upp som har att hantera underhållet av dessa.

Länsstyrelsen har vidare föreslagit ett villkor om kompensation för skada på riksintresset för kulturmiljö. Sökanden har motsatt sig att villkor i fråga om kulturmiljö föreskrivs utöver vad man åtagit sig och bl.a. anført att länsstyrelsens yrkade villkor bestrids samt att det inte finns något rättsligt stöd för att föreskriva en avgift för kompensation för förlust av kulturmiljövärden. Domstolen bedömer inte att det är möjligt att föreskriva ett sådant villkor som länsstyrelsen föreslår men återkommer till de yrkanden som ryms inom ramen för länsstyrelsens villkorsförslag och behandlar dessa nedan under rubriken om ”Övriga yrkanden om att förebygga och kompensera skador”.

I enlighet med vad som redan behandlats ovan under utrivningsdelen i domskälen har domstolen bedömt att det är möjligt att vid utrivning kvarlämna fyllningsdammen på vänster sida om vattendraget vid Fredriksfors samt i vart fall delar av ledarmen vid Sågforsen, men det går inte på förhand att ange exakt i vilken omfattning. Vad avser Bruksfors har domstolen bedömt att det inte är möjligt och lämpligt att lämna kvar någon del av ledarm/stenmur på vänster sida om vattendraget. Domstolen finner mot denna bakgrund inte att det är vare sig möjligt eller lämpligt att föreskriva ett villkor om att spara strukturer på det sätt som länsstyrelsen föreslagit.

Utöver detta har Robertsfors kommun vad gäller kulturmiljö yrkat att kompensationsåtgärder ska vidtas av sökanden så att de kulturhistoriska miljöerna som rivs ut kan gestaltas och förmedlas till kommande generationer via exempelvis nya basutställningar på ortens bruksmuseum. Inte heller detta finner domstolen möjligt att föreskriva i något villkor. Domstolen återkommer även till dessa frågor nedan under rubriken ”Övriga yrkanden om att förebygga och minska skador genom utrivningen”.

Villkor 12 - Kompetens vid återställning

För att återställandet av åfåran till ett naturligt utseende ska bli så bra som möjligt är det avgörande att någon med erfarenhet av sådant restaureringsarbete finns på plats och kan leda grävmaskinisterna. Domstolen anser att det blir otydligt att i villkoret enbart föreskriva att arbetena ska ske ”under ledning av”, eftersom det skulle kunna innebära att någon sitter på annan ort och leder arbetet därifrån. Domstolen har därför föreskrivit att någon med den erforderliga erfarenheten ska vara närvarande på plats i Robertsfors. Med det avses att personen kan bistå vid alla fyra utrivningar samtidigt och således inte behöver närvara kontinuerligt vid varje anläggning. Annars skulle endast en anläggning kunna återställas åt gången alternativt krävas att fyra olika personer arbetar parallellt.

Villkor 13 - Konnektivitet

Länsstyrelsen har yrkat att sökanden ska utföra åtgärder när vattennivån i Rickleån sänkts av så att det blir konnektivitet (fria vandringsvägar) mellan Mårtgårdsbäcken och ån. Sökanden har påpekat att eftersom det inte finns uppgifter om hur konnektiviteten varit innan regleringen vet ingen om det varit ett naturligt vandringshinder eller inte, och ingen vet heller hur botten ser ut. Domstolen bedömer att det krav som därvid kan ställas på sökanden är att ta bort hinder som kan ha orsakats av sedimentation eller lösa föremål, men att det inte kan ställas krav på mer långtgående åtgärder som t.ex. bortsprängning av berg eller att åtgärda en eventuell fallhöjd. Sådan bristande konnektivitet får anses vara naturlig och något som sökanden inte har möjlighet att åtgärda inom ramen för detta mål. Länsstyrelsen har yrkat att sökanden ska samråda med länsstyrelsen om konnektiviteten och även yrkat om en delegation att besluta om villkor för denna. Grunden för detta yrkande motiveras vidare under rubriken Delegation.

Domstolen har föreskrivit att sökanden under en period av tre år efter att kraftverken är utrivna och efter att eventuella anpassningsåtgärder är utförda, ska följa upp konnektiviteten mellan Mårtgårdsbäcken och Rickleån inom

ramen för sitt kontrollprogram. Detta tillägg förutsätter att det finns konnektivitet då återställningen av Rickleån är slutförd, annars aktualiseras inte villkoret.

Villkor 14 – Kontrollprogram

Domstolen konstaterar att sökanden har åtagit sig att mäta grundvattennivån i ett antal punkter och att mäta markrörelser inom fyra utvalda områden.

Domstolen ser ingen anledning till att precisera villkoret om kontrollprogram mer ingående men konstaterar att mätningen av grundvattennivån är något som bör inarbetas i kontrollprogrammet, liksom de krav som framgår av villkoren i domslutet. Sökanden får diskutera utformningen av kontrollprogrammet vidare med tillsynsmyndigheten.

Övriga villkorsförslag

Övriga villkorsförslag som domstolen inte har föreskrivit som villkor eller i övrigt kommenterat ovan, redogörs kort för här.

Kanotled m.m.

Vad gäller de villkorsyrkanden som Svenska kanotförbundet m.fl. framfört bedömer domstolen att dessa inte är lämpliga att föreskriva som villkor.

Förslagen rör ett särintresse och lämpar sig mer som skyddsåtgärder som sökanden kan sträva efter att tillämpa än som straffsanktionerade villkor.

Domstolen erinrar dock om att det inte finns något som hindrar sökanden från att försöka efterleva förslagen och att sökanden lämpligen kan föra en diskussion med kanotförbundet i frågan för de fall där åtgärderna är lämpliga och möjliga att genomföra, så att resultatet av utrivningarna blir så bra som möjligt.

Delegation

Länsstyrelsen har föreslagit att tillsynsmyndigheten ska ges delegation om att föreskriva ytterligare villkor i vissa avseenden.

Domstolen får endast överlåta möjligheten att föreskriva villkor i frågor som är av mindre betydelse. Domstolen bedömer att det kan vara lämpligt med delegation till tillsynsmyndigheten avseende tider och metoder för att tillgodose kravet på att fisk ska kunna passera förbi Robertsfors även under arbetstiden (D1). Beroende på när på året utrivningen och återställningen kommer att genomföras kan det finnas behov av samråd mellan sökanden och länsstyrelsen om fiskvandringsåtgärder, och därmed är det även lämpligt med delegation till tillsynsmyndigheten. Sökanden har godtagit att samråd ska ske med tillsynsmyndigheten men motsatt sig delegation då de anser att detta inte behövs.

Det har framkommit risk för att riktvärdena för buller inte kommer att kunna innehållas vid en del bostäder vid vissa tidpunkter. För det fall att det är lämpligt att medge avsteg från det villkor som domstolen föreskrivit ges tillsynsmyndigheten delegation att besluta om tillfälliga undantag från villkoret (D2). Det kan t.ex. gälla om arbeten kan behöva utföras under en kväll för att på så sätt förkorta den totala arbetstiden.

Beträffande informationsskyltar och taktila tavlor är det, som konstaterats ovan, lämpligt att innehåll och utformning sker i samråd med länsstyrelsen, samt även med Robertsfors kommun vad gäller utformningen. Domstolen finner dock inte skäl till att föreskriva om någon delegation i denna del till tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen har yrkat om en delegation kopplad till villkor nr 13, som rör konnektiviteten i Mårtgårdsbäcken. Sökanden anser att delegation inte är lämpligt och har motsatt sig detta. Domstolen ser inte vilka särskilda villkor som tillsynsmyndigheten skulle kunna bestämma i denna fråga, utöver det som villkoret i domen föreskriver, och ser inte heller att en delegation är nödvändig, varför ingen delegation medges.

Länsstyrelsen har även föreslagit en delegation gällande att tillsynsmyndigheten ska få besluta om att en kortare del av ledmuren vid Sågfors kraftverk ska få sparas utifrån länsstyrelsens villkorsyrkande. Då domstolen inte har föreskrivit det villkoret som länsstyrelsen yrkat på faller således även delegationsyrkandet, varför ingen delegation föreskrivs.

Åtaganden m.m.

Sökanden har åtagit sig en rad åtgärder i form av olika försiktighetsmått och skyddsåtgärder. För det fall att en del skyddsåtgärder är extra viktiga kan det, i vissa fall, finnas skäl att föreskriva dem som villkor. Domstolen bedömer även att sökandens åtaganden är viktiga och att de i flera fall fyller en funktion i och med att de minskar störningar för närboende eller den miljöpåverkan som uppstår vid arbetena. Domstolen finner dock att det är tillräckligt att dessa åtaganden regleras och ingår i det allmänna villkoret och att de huvudsakligen inte behöver föreskrivas som särskilda villkor. En förteckning med åtaganden som sökanden gjort framgår inledningsvis i domen under rubriken ”Åtaganden m.m.”.

Övriga yrkanden om att förebygga och kompensera skador

Under denna rubrik hanteras de övriga yrkanden om förebyggande åtgärder och kompensation som inte behandlats ovan och som inte avser ersättning i pengar till enskilda parter, vilka hanteras nedan under rubriken ”Ersättning”.

Robertsfors kommun – ersättningsbro m.m.

Robertsfors kommun har framställt vissa yrkanden som främst avser olika kompensationsåtgärder och att kommunen ska hållas skadefri i samband med de ansökta utrivningarna. Utöver vad som hanterats ovan i domskälen har kommunen bl.a. yrkat att sökanden ska ha fullt ansvar för tillsyn och underhåll av de anläggningsdelar man avser att lämna, att om kommunen inte tar över bron vid Bruksforsen och hela anläggningen inklusive brobanan rivs ut ska sökanden som kompensationsåtgärd anlägga en ny bro, att kommunen ska hållas skadefri för de kostnader som kan uppstå vid skador på kommunens

fastigheter och mark som berörs av utrivningar och sänkningar av vattennivåer, samt att sökanden ska ha det fulla ansvaret för tillsyn och städning av de uppgrundningsmarker som tillkommer efter sänkningar av vattennivån.

Sökanden har bestritt kommunens yrkanden om att sökanden ska ha fullt ansvar för tillsyn och underhåll av de anläggningsdelar som man avser att lämna. För det fall att kommunen inte är villig att överta underhållsansvaret är det sökandens avsikt att riva ut de anläggningsdelar som kräver underhållsansvar. Sökanden har även bestritt samtliga yrkanden avseende broförbindelse vid Bruksfors kraftverk samt ansvar för tillsyn och städning avseende uppgrundningsmarker. I övrigt har sökanden inte kunnat förutse att skador ska uppkomma.

I enlighet med vad som beskrivits ovan anser domstolen att vänster stenmur/dammdel vid Fredriksfors kraftverk samt delar av ledarmen/stenmuren vid Sågfors kraftverk kan lämnas kvar utan att det vattenrättsliga underhållsansvaret kvarstår. I övrigt kommer det inte att kvarlämnas några anläggningsdelar. Mot den bakgrunden finns inte grund för att bifalla kommunens yrkande i den delen.

Som redogjorts för tidigare kommer bron vid Bruksfors att rivas ut tillsammans med resten av anläggningen då varken kommunen eller någon annan part har sagt sig vara villig att överta underhållsskyldigheten av den. Robertsfors kommun har som ett andrahandsalternativ yrkat att sökanden ska riva ut den gamla bron samt åläggas att anlägga en ersättningsbro. Anläggande och bibehållande av en ersättningsbro är dock en vattenverksamhet som kräver tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Vidare utgör en bro en vattenanläggning som innebär ett fortsatt underhållsansvar för anläggningens ägare enligt 11 kap. 17 § miljöbalken. Det saknas möjligheter att utan ett yrkande om tillstånd från sökanden att ålägga sökanden att uppföra en ny tillståndspliktig vattenanläggning i den gamla brons ställe. Anläggandet av en bro kan alltså inte utgöra en sådan skyddsåtgärd som sökanden ska åläggas att vidta i

samband med utrivning. (Jfr bl.a. MÖD 2023:26 samt Mark- och miljööverdomstolens dom den 21 januari 2026 i mål M 10625-24.) Inte heller i övrigt finner mark- och miljödomstolen skäl att föreskriva i enlighet med kommunens yrkanden.

Robertsfors kommun och länsstyrelsen om Brukskanalen

Vad gäller Brukskanalen har sökanden under processens gång erbjudit sig att ordna med en pumpanläggning för att tillgodose en fortsatt vattentillgång i kanalen, förutsatt att någon annan part tar på sig underhållsansvaret för en sådan. Efter att kommunen vid huvudförhandlingen uppgett sig vara intresserad av att ta över underhållsskyldigheten men efterfrågat ett förslag på teknisk lösning på pumpanordning har sökanden åtagit sig att inkomma med ett förslag på detta. Sökanden har efter huvudförhandlingens slut ingett en konceptuell beskrivning av en pumplösning för möjlig vattenöverledning till Brukskanalen, som kommunen fått ta del av. Kommunen har därefter meddelat att kommunen vill att domstolen i domen tar ställning till länsstyrelsens villkorsförslag om en årlig kompensation för underhåll och drift till kommunen. Innan det finns ett sådant ställningstagande från domstolen anser sig kommunen inte kunna ta ställning till ett övertagande av en pumplösning vid Brukskanalen. Det villkor som åsyftas går ut på att sökanden ska kompensera för den skada på kultur- miljöintresset som utrivningarna leder till genom att anlägga en pumpstation med tillhörande anläggningsdelar för att säkerställa vattenflöde i brukskanalen och sedan överlåta anläggningen till Robertsfors kommun. Vidare att sökanden ska ersätta kommunen för drift och underhåll med 30 000 kr per år under 20 år.

Sökanden motsatte sig redan vid huvudförhandling att ett villkor föreskrevs med skyldighet för sökanden att utge årlig kompensation till kommunen för drift och underhåll. Efter att kommunen angett sin inställning efter huvudförhandlingen har sökanden uppgett att erbjudandet om pumpanordning förutsatte ett övertagande från kommunens sida. Eftersom kommunen nu meddelat att man inte har för avsikt att anta detta erbjudande inom ramen för målet är det

inte heller längre aktuellt att från sökandens sida att erbjuda en sådan lösning. Sökandens erbjudande var en konsekvens av vad kommunen tidigare uttalat i frågan. Det är inte heller utan sökandens medgivande möjligt att ålägga sökanden att anlägga en ny vattenanläggning inom ramen för ett utrivningsmål om det inte finns någon som tar över denna. Att förplikta sökanden att ersätta kommunen för en skada på ett riksintresse för kulturmiljövård som kommunen inte själv uppger sig ha ansvar för framstår inte heller som rimligt eller lagligen grundat. Vid synen kunde konstateras att kanalen till stora delar är igenvuxen och att underhållsansvaret är oklart. Det finns även en befintlig intagslucka till kanalen som sökanden inte förfogar över. Utrivningen av kraftverken har uppenbart inte någon betydelse för dessa förhållanden. Det kommer även efter utrivningen finnas tillfällen då vattennivån i Rickleån är sådan att kanalen kommer att kunna vattenbegjutas. Sökanden har därmed bestridit ansvar för att vidta skyddsåtgärder avseende Brukskanalen och anser inte att utrivningen har en sådan påverkan på riksintresset som länsstyrelsen anför.

Domstolen delar sökandens bedömning att det inte är möjligt att inom ramen för målet ålägga sökanden att anlägga en pumpanordning (vattenanläggning), vilken alltså kräver tillstånd, om ingen tar på sig underhållsskyldigheten för denna. Detta enligt samma resonemang som nyss redogjorts för i fråga om ny broförbindelse vid Bruksforsen. Domstolen bedömer inte heller att det, mot sökandens bestridande, är möjligt att förplikta sökanden att ersätta kommunen för skadan på riksintresset för kulturmiljö i form av en ekonomisk kompensation enligt länsstyrelsens förslag.

Eckehard Seidel-Munter

Eckehard Seidel-Munter har, för det fall att Skellefteå Kraft beviljas utrivning av Fredriksfors kraftverk, yrkat att en kulturbyggnad som tidigare använts som spiksmedja och senare tvättstuga ska återställas av sökanden. Sökanden har motsatt sig detta och anför att åtgärden varken är rimlig eller skälig.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Fredriksfors kraftverk kommer att rivas ut, att sökanden har bestritt yrkandet om att återställa kulturbyggnaden och att det avser en byggnad som rivits långt före ansökan om nu yrkade åtgärder. Yrkandet kan därmed inte vinna bifall i målet och ska avvisas.

TVÅNGSRÄTT

För att genomföra de aktuella åtgärderna behöver sökanden tillträde till de områden där verksamheten ska bedrivas. Detta kan säkerställas genom äganderätt, upplåtelse från ägaren eller yrkad tvångsrätt. Det kan konstateras att sökanden äger de fastigheter där själva utrivningarna kommer att ske. Det finns emellertid vid varje anläggning även behov av att ta i anspråk vissa delar av angränsande fastigheter för de arbeten som ska utföras. Sökanden har i målet därför framställt yrkande om att domstolen ska meddela sökanden rätt att för arbetenas utförande tillfälligt ta i anspråk berörda delar av vissa ytterligare fastigheter, om inte överenskommelser ingås med berörda parter. Detta har domstolen alltså att pröva inom ramen för målet. Bostadsrättsföreningen har motsatt sig att upplåta mark för rivningsarbete men ingen annan av de berörda fastighetsägarna har angett inställning till yrkandena om tvångsrätt.

Områdena för tvångsrättsyrkanden omfattar delar av följande fastigheter:

- Robertsfors Edfastmark 7:1, Robertsfors Edfastmark 7:245, Robertsfors Edfastmark 7:255, Robertsfors Edfastmark 7:259 och Robertsfors Edfastmark 9:1 (*Bruksfors*)
- Robertsfors Edfastmark 7:34, Robertsfors Edfastmark 7:62 och Robertsfors Sälen 1 (*Sågfors*)
- Robertsfors Edfastmark 7:14 (*Fredriksfors*; även del av tidigare uppräknade Robertsfors Edfastmark 7:1 berörs)

- Skellefteå Rönnliden 1:2, Skellefteå Rönnliden 1:12, Skellefteå Rönnliden 1:13 och samfälligheten Skellefteå Rönnliden s:7 (*Bjursjön*).

Den som ska bedriva en vattenverksamhet kan av mark- och miljödomstolen ges rätt att utföra anläggningar eller åtgärder inom fastigheter som tillhör någon annan och ta mark eller annat utrymme i anspråk för detta, bl.a. när det är fråga om tillgodogörande av ytvatten eller om vattenreglering (se 28 kap. 10 § första stycket p. 3 och 4 miljöbalken). Av Mark- och miljööverdomstolens refererade avgörande MÖD 2022:21 följer att 28 kap. 10 § första stycket 4 miljöbalken måste anses ge utrymme för att ge tvångsrätt i en situation där sådan rätt yrkas för att avsluta en pågående vattenreglering.

Mark- och miljödomstolen bedömer att sökanden för att avsluta verksamheterna och följa domstolens åläggande om utrivning behöver tillträde till de områden som preciserats av sökanden (se aktbilagorna 387, 392, 393 och 394). Den inskränkning som tvångsrätten innebär för fastighetsägarna till Robertsfors Edfastmark 7:1, 7:245, 7:255, 7:259, 9:1, 7:34, 7:62, 7:14, Robertsfors Sälen 1, Skellefteå Rönnliden 1:2, 1:12, 1:13 och s:7 är inte oproportionerlig utifrån åtgärdernas betydelse för det allmänna intresset. Yrkandet om tvångsrätt ska därför bifallas avseende de områden som pekats ut i domsbilaga 1. Efter utförda arbeten ska de delar av fastigheterna som tagits i anspråk återställas i samråd med berörda fastighetsägare (jfr prop. 1997/98:45, del 2, s. 300).

ERSÄTTNING

Ersättning för intrång under arbetsskede

Sökanden har erbjudit ersättning för det tillfälliga ianspråktagandet som tvångsrätten innebär till de fastighetsägare som berörs, med undantag för fastigheten Robertsfors Edfastmark 7:14 samt samfälligheten Skellefteå Rönnliden s:7, se domsbilaga 2. Ersättningen har bestämts utifrån markanvändning samt utifrån hur stor yta som behöver tas i anspråk. Ersättningsbeloppet per kvadratmeter utgår från schabloner från taxeringsuppgifter samt

gångse värderingsnormer. Sökanden har uppgett att om planerade åtgärder medför övriga skador, till exempel på vegetation eller fasta anläggningar, kan ytterligare ersättning bli aktuell.

Mark- och miljödomstolen noterar att det inte har framställts några invändningar mot de erbjudna ersättningsbeloppen av berörda fastighetsägare.

Domstolen finner inte att det finns skäl att göra någon annan bedömning än den sökanden har gjort i fråga om erbjuden ersättning. Ersättning bör därför utgå med erbjudet belopp i fråga om samtliga fastigheter där sådan erbjuds. I fråga om Skellefteå Rönnliden s:7 och Robertsfors Edfastmark 7:14 har det inte erbjudits någon ersättning av sökanden och det har inte heller framställts något yrkande härom. Vad avser Edfastmark 7:14 kan noteras att sökanden lagt till ett yrkande om tvångsrätt i samband med huvudförhandlingen men samtidigt uppgett att avsikten är att träffa avtal med fastighetsägaren så att tvångsrätt inte ska behövas. Domstolen finner att ingen ersättning för tillfälligt intrång under arbetsskede bör utgå vad gäller de senast nämnda fastigheterna.

Övriga yrkanden om ersättning

Rättsliga utgångspunkter

Av 31 kap. 1 § miljöbalken framgår att 31 kap. miljöbalken är tillämpligt vid tillståndsprövning av vattenverksamhet. Det kan i sammanhanget konstateras att 32 kap. miljöbalken avser skadestånd för vissa miljöskador och andra enskilda anspråk. Det är rätten till ersättning enligt 31 kap. som domstolen kommer att pröva inom ramen för målet.

Den som enligt 24 kap. 4 § miljöbalken har ålagts eller medgetts att riva ut en vattenanläggning ska betala skälig ersättning för skador på annans egendom som orsakas av bestående ändring i vattenförhållandena. Skyldighet att betala ersättning för en sådan förlust av förmån som orsakats av utrivningen finns endast om förmånen har tillförsäkrats i tillståndsdomen eller i avtal som träffats i samband med vattenanläggningens tillkomst. Ersättning lämnas i sådant fall

endast för kostnader orsakade av förlusten av förmånen. (Se 31 kap. 19 § miljöbalken.)

Detta innebär att ersättningsskyldigheten för den som river ut en vattenanläggning är något begränsad i förhållande till vattenverksamhet i allmänhet, jfr 31 kap. 16 §. För det första gäller att *skälig* ersättning ska utgå, vilket innebär att domstolen i vissa fall kan jämka ersättningen. För det andra gäller att ersättning utgår endast för skador som orsakas av *bestående ändring i vattenförhållandena*. I förarbetena görs skillnad på intressen knutna till vattenbyggnaden som sådan, t.ex. att dammkrönet även fungerar som vägförbindelse över vattendraget och intressen knutna till vattenbyggnadens inverkan på vattenförhållandena, t.ex. att ett starkt strömmande vattendrag i och med dämningen förvandlats till en vidsträckt sjö, med möjlighet till bryggor och båtfart. Endast skador på de senare intressena ersätts, i den utsträckning det kan anses skäligt. (Se prop. 1981/82:130 s. 132–135.)

I de fall utrivningen medför förlust av en förmån är det endast sådana förmåner som tillförsäkrats i tillståndsdomen eller i avtal som träffats i samband med vattenanläggningens tillkomst som ersätts. Som exempel på ersättningsgill förmån nämns i förarbetena rätt till andelskraft. Förmåner som någon i och för sig åtnjuter till följd av en vattenanläggnings existens, men som inte tillförsäkrats i tillståndet eller genom avtal i samband med anläggningens tillkomst, ersätts inte. (Se prop. 1981/82:130 s. 135, jfr prop. 1997/98:45 del 2 s. 331.)

Sökanden ska i mål om vattenverksamhet uppge i tillståndsansökan vilka ersättningsbelopp som erbjuds varje sakägare (se 22 kap. 1 a § första stycket 2 miljöbalken). Den sakägare som anser att högre ersättning ska utgå får i enlighet med allmänna skadeståndsrättsliga principer anses ha bevisbördan för det. Beviskravet kan variera, bl.a. med hänsyn till parternas möjligheter att lägga fram utredning i olika avseenden. (Jfr bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 19 juli 2021 i mål nr M 10554-19.)

Om verkningarna av verksamheten inte kan förutses med tillräcklig säkerhet får domstolen skjuta upp frågan om ersättning till dess erfarenhet har vunnits av verksamhetens inverkan (se 22 kap. 27 § miljöbalken). Om en vattenverksamhet, som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt miljöbalken, medför skador som inte förutsågs av domstolen när tillståndet meddelades får den skadelidande framställa ersättningsanspråk enligt 31 kap. miljöbalken inom viss tid från att tillståndet meddelades (se 24 kap. 18 § miljöbalken). Mark- och miljödomstolen har i detta fall, se nedan i domen, bestämt en tid för oförutsedd skada till tio år från den dag som sökanden anmäler till tillsynsmyndigheten att arbetena färdigställts.

Robert Pedersen och Elena Rozarenova

Robert Pedersen och Elena Rozarenova har yrkat ersättning för skada med sammanlagt 295 000 kr i målet. Av beloppet avser 80 000 kr ersättning för olägenheter under rivningsarbetet, 150 000 kr avser värdeminskning på bostaden och dålig miljö, 30 000 kr avser påverkan på tillgänglighet och omgivning (broförbindelse) och 35 000 kr avser bestående ljudpåverkan efter utrivning. Sökanden har vad gäller de olika delposterna i uppgett sammanfattningsvis följande. Avseende posten om 80 000 kr pågår rivningsarbetet under så kort tid att det inte uppstår sådana skador att det berättigar till ersättning. Vad avser posten om 150 000 kr avseende värdeminskning på bostaden är det inte visat att det uppstår värdeminskning, värderingen som ingetts visar bara nuvarande värdering. Vad avser posten om 30 000 kr är det enligt sökanden inte visat att skada uppstår och vad avser posten om 35 000 kr är det inte någon stor skillnad jämfört med förhållandena i dagsläget. Sökanden har åtagit sig att ordna en ersättningslokal dagtid under den tid som arbetena pågår. Sökanden har även erbjudit bostadsrättsföreningen intrångsersättning för den mark som tas i anspråk i samband med arbetena eftersom det är föreningen som äger marken.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Robert Pedersen och Elena Rozarenova har yrkat ersättning för påverkan på tillgänglighet och omgivning (broförbindelse), vilket domstolen uppfattar som ett yrkande om ersättning för förlust av en förmån som består i en rätt att använda vägen som går över dammanläggningen. Det har inte gjorts gällande att det är fråga om en förmån som tillförsäkrats i tillståndsdomen. Det råder i och för sig inget tvivel om att de har nyttjat och nyttjar broförbindelsen men det är inte visat att förmånen tillkommit genom avtal i samband med vattenanläggningens tillkomst eller att det i övrigt skulle finnas rätt till ersättning med stöd av 31 kap. 19 § miljöbalken. Ersättningsyrkandet i den delen kan därmed inte bifallas.

Till stöd för sitt yrkande om ersättning för minskat marknadsvärde på bostadsrätten till följd av utrivningen och de bestående förändringarna i vattenförhållanden som följer av detta har Robert Pedersen och Elena Rozarenova åberopat foton och kartor över planerad sänkning av vattennivån samt fastighetsvärdering gjord av en mäklare. Värderingen omfattar en beräkning av dagens marknadsvärde men inte någon uppskattning eller beräkning av kommande värde, efter att ansökta åtgärder genomförts. Sökanden har motsatt sig att det skulle vara visat att värdeminskning uppstår på grund av utrivningarna och har även ifrågasatt om en skada i form av förändring av vattennivåerna i anslutning till en fastighet är en sådan skada på grund av ändrade vattenförhållanden som är ersättningsgill enligt 31 kap. 19 § miljöbalken.

Av ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen, MÖD, (dom den 21 januari 2026 i mål M 10625-24) framgår bl.a. följande. Att vattenförhållandena ändras till följd av en utrivning är ofrånkomligt, eftersom det handlar om att återställa landskapet till naturliga förhållanden, dvs. som det såg ut innan anläggningen anlades. De ändrade vattenförhållandena påverkar i sin tur omgivningen t.ex. genom förlorad vattenspegel. Enligt MÖD:s bedömning bör det som ersätts inom ramen för 31 kap. 19 § miljöbalken endast vara den typen

av skador som utgör direkta skador till följd av den bestående ändringen i vattenförhållandena. En minskning av en fastighets marknadsvärde som enbart beror på en förlorad vattenspiegel, försämrad utsikt eller annan förfulning av

omgivningen bör således som utgångspunkt inte vara ersättningsgill när verksamhetsutövaren gör gällande sin lagliga rätt att riva ut anläggningen. Det är enligt mark- och miljödomstolens åsikt rimligt att tillämpa samma resonemang i förhållande till en bostadsrätt, vilken också kan ha ett marknadsvärde och säljas.

Bostadsrätten kommer inte att ändras av utrivningen utan den kommer att kunna fortsätta att fungera på motsvarande sätt som tidigare. Den vattenspiegel som tillkommit på grund av dammen har Robert Pedersen och Elena Rozarenova kommit i åtnjutande av under den tid som dammanläggningen funnits på platsen. Även om utrivningen skulle medföra att bostadsrättens marknadsvärde påverkas i en sänkande riktning, utgör den förlorade vattenspegeln och en eventuell förfulning av omgivningen inte någon sådan direkt skada på bostadsrätten som krävs för att skadan ska vara ersättningsgill enligt 31 kap. 19 § miljöbalken (jfr MÖD:s dom i M 10625-24).

Det är domstolens bedömning att Robert Pedersen och Elena Rozarenova inte har visat att någon ersättningsgill skada på grund av värdeminskning uppstår genom utrivningen och det kan därmed inte fastställas att de har rätt till någon ersättning i den delen och deras yrkande härom ska därför avslås.

Robert Pedersen och Elena Rozarenova har även begärt att det ska fastställas att de har rätt till ersättning för olägenheter under anläggningsskedet. Deras talan i denna del rör inte ersättning för en skada enligt 31 kap. miljöbalken och kan därför inte prövas inom ramen för målet. Om olägenheter skulle uppstå under anläggningsskedet får dessa i första hand hanteras genom tillsyn. Om skador uppstår kan en eventuell talan om ersättning för sådana föras särskilt.

Robert Pedersen och Elena Rozarenovas talan ska därför avslås även i denna del.

Vad avser övriga skador som avser ljudpåverkan efter utrivning är det inte visat att skada kommer att uppstå. Eventuella skador som uppstår efter utrivning får hanteras inom ramen för oförutsedda skador.

Norrlandsgjuteriet

Norrlandsgjuteriet har, som gjuteriet slutligen bestämt sin talan i den delen, yrkat ersättning med 2,55 miljoner kronor för att anlägga ett kyltorn i stället för att ta vatten direkt från ån. Vid utrivning av anläggningarna vid Bruksfors kraftverk kommer åfåran att flyttas längre bort från Norrlandsgjuteriet och få en lägre och mer varierad vattennivå och ett flöde som går mer centralt i den återuppbyggda åfåran. Norrlandsgjuteriet har uttryckt farhågor för att detta kommer att äventyra intaget av kylvatten, vilket är grunden för gjuteriets yrkande om ersättning.

Sökanden har motsatt sig att utge yrkad ersättning för ett kylvattentorn men har i samband med huvudförhandlingen uppgett att man åtar sig att i samråd med fastighetsägaren försöka tillse ett fortsatt vattenintag. Som grund för sin inställning har sökanden angett att det inte finns något tillstånd enligt miljöbalken för nuvarande intagsledning utan det som finns är en ledningsrätt. Ledningsrätten ger rätt till en ledning inom sökandens fastighet, men inte en skyldighet för sökanden att säkerställa nuvarande vattenintag efter utrivningarna.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Norrlandsgjuteriet har, som det får förstås, yrkat ersättning för förlust av förmån bestående i en rätt att ta vatten från Rickleån och som stöd för yrkandet ingett en offert som visar kostnaden för ett kyltorn samt en förrättningsakt från Lantmäterimyndigheten (24-F1983-104) som visar ledningsrätt genom servitut. Norrlandsgjuteriet har inte motsatt sig sökandens beskrivning av nuvarande

förhållanden, att det finns en ledningsrätt genom servitut men saknas tillstånd till själva vattenuttaget, och har uppgett att en process för att söka miljötillstånd är påbörjad.

Det är ostridigt i målet att Norrlandsgjuteriet har en gällande ledningsrätt. Det är inte heller ifrågasatt i målet att Norrlandsgjuteriet tar vatten från Rickleån. Det är dock inte visat eller ens påstått att förmånen att ta vatten har tillkommit genom avtal i samband med vattenanläggningens tillstånd eller att det i övrigt skulle finnas rätt till ersättning med stöd av 31 kap. 19 § miljöbalken och inte heller på någon annan grund. Norrlandsgjuteriets yrkande om ersättning ska därför avslås. Det kan i sammanhanget konstateras att det finns ett åtagande från sökanden i målet att i samråd med fastighetsägaren försöka tillse ett fortsatt vattenintag.

ARBETSTID OCH TID FÖR ANMÄLAN OM OFÖRUTSEDD SKADA

Enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken ska det, i en dom som innebär att tillstånd ges till en vattenverksamhet, anges den tid inom vilken arbetena ska vara utförda. I detta mål är det inte fråga om meddelande av tillstånd till en verksamhet varför någon arbetstid inte ska förordnas. Sökanden har föreslagit att den tid inom vilken arbetena ska vara utförda fastställs till sju år. Skälet till detta är att målet gäller fyra olika anläggningar och att det behövs tid för upphandling och eventuella oförutsedda händelser. Sökanden önskar även att en vårflod ska hinnas med efter vidtagna åtgärder, och inom arbetstiden för att eventuella justeringsbehov ska upptäckas. Det har inte framställts någon invändning i denna del. Mark- och miljödomstolen bedömer mot den bakgrunden att domstolens åläggande ska förenas med ett krav att åtgärderna ska vara utförda senast sju år från det att denna dom vunnit laga kraft.

Av 24 kap. 18 § miljöbalken framgår att om en vattenverksamhet som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt balken medför skador som inte förutsågs av mark- och miljödomstolen när tillståndet meddelades får den

skadelidande framställa anspråk på ersättning enligt 31 kap. Anspråk på grund av oförutsedda skador ska för att få tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugo år, som kan ha bestämts i samband med tillståndet. Tiden ska räknas från utgången av arbetstiden.

Som tidigare konstaterats är det i målet inte fråga om meddelande av tillstånd. Det är dock en åtgärd som prövas enligt miljöbalken varför domstolen, i likhet med sökanden, bedömer att en frist för anmälan om oförutsedd skada ska föreskrivas.

Bolaget har föreslagit att tiden för anmälan av oförutsedd skada ska bestämmas till fem år. Kommunen har anfört att tiden bör bestämmas till 20 år. Mark- och miljödomstolen resonerar enligt följande. Fem år kan vara en relativt kort tid med tanke på att det rör sig om fyra olika arbetsområden med utrivningar som ska genomföras och vattennivåerna kommer att återgå till mer naturliga. De flesta fastigheter i närområdet har tillkommit i samband med eller efter att kraftverken anlades och byggnaderna är uppförda under nuvarande förhållanden och förutsättningar, det vill säga med ett reglerat vattendrag med högre vattennivåer och inte ett naturligt flödande vattendrag. Tjugo år är dock en väl lång tid. Domstolens slutliga bedömning blir att tio år är en lämplig tid. Tiden för anmälan av oförutsedd skada ska därför bestämmas till tio år från den dag som bolaget anmäler till tillsynsmyndigheten att arbetena har färdigställts. Anmälningsskyldigheten bör också framgå av domslutet.

PRÖVNINGSavgift

Mark- och miljödomstolen beslutade den 9 mars 2022 om en prövningsavgift om 225 000 kr enligt förordningen (1998:940) om avgifter och tillsyn enligt miljöbalken. Av 9 kap. 3 § samma förordning framgår att domstolen ska pröva avgiftens skälighet i samband med att handläggningen av målet avslutas.

Det kan konstateras att det inte är angivet i författningstexten hur prövningsavgiften i fråga om omprövningarna enligt nationella planen ska beräknas men att det finns vissa uttalanden i förarbetena (prop. 2017/18:243 s. 123 f.). Bland annat att för det fall en prövning för moderna miljövillkor enligt 24 kap. 10 § miljöbalken resulterar i en återkallelse och reglering av utrivning ska avgiften för den del av prövningskostnaderna som avser frågan om utrivning bestämmas på motsvarande sätt som är fallet vid en prövning av en ansökan om utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken, vilket innebär en avgift om 1 500 kr.

I nu aktuellt fall är det fråga om fyra anläggningar som har handlagts inom ramen för ett mål. Det är mot den bakgrunden rimligt att själva prövningsavgiften ska motsvara fyra mål och inte ett och det är också utifrån dessa förutsättningar avgiften beräknats inledningsvis. Avgiften beräknades vidare utifrån kostnadsuppgifter som gavs in från sökanden där såväl *rivning* som *återställning* och *övrigt* angetts som poster för respektive anläggning samt räknats ihop till vilken total kostnad som beräknades löpa på anläggningen. När avgiften har beräknats har inte gjorts skillnad mellan utrivning och återställning utan kostnaderna har beräknats gemensamt vilket enligt domstolens mening också förefaller vara det rimliga att göra i ett sådant fall. Mark- och miljödomstolen finner sammantaget inte skäl att ändra den tidigare preliminärt fastställda prövningsavgiften i målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 3 (MMD-01)

Överklagande senast den 6 mars 2026.

Emma Önneby

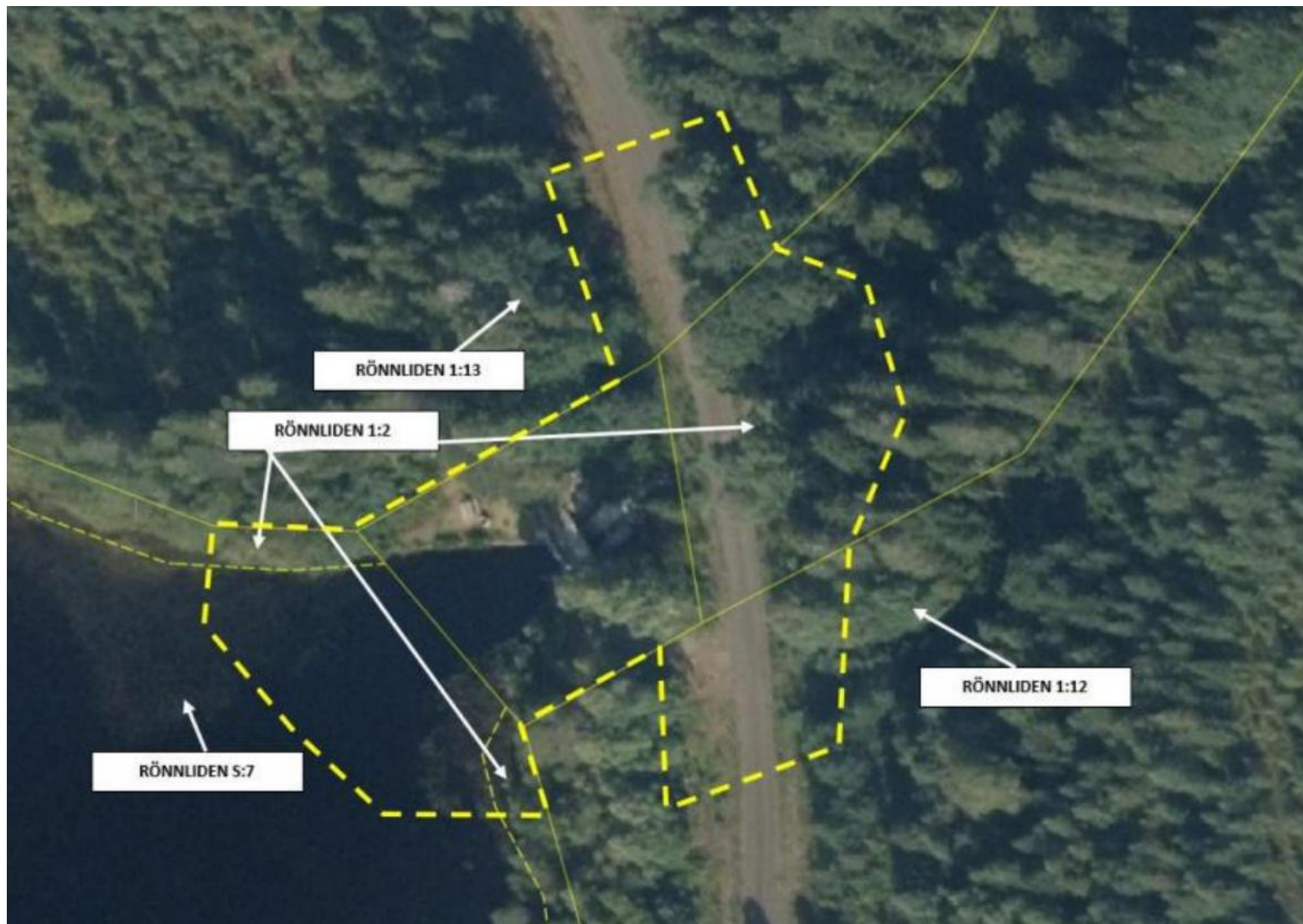
Anita Wennström

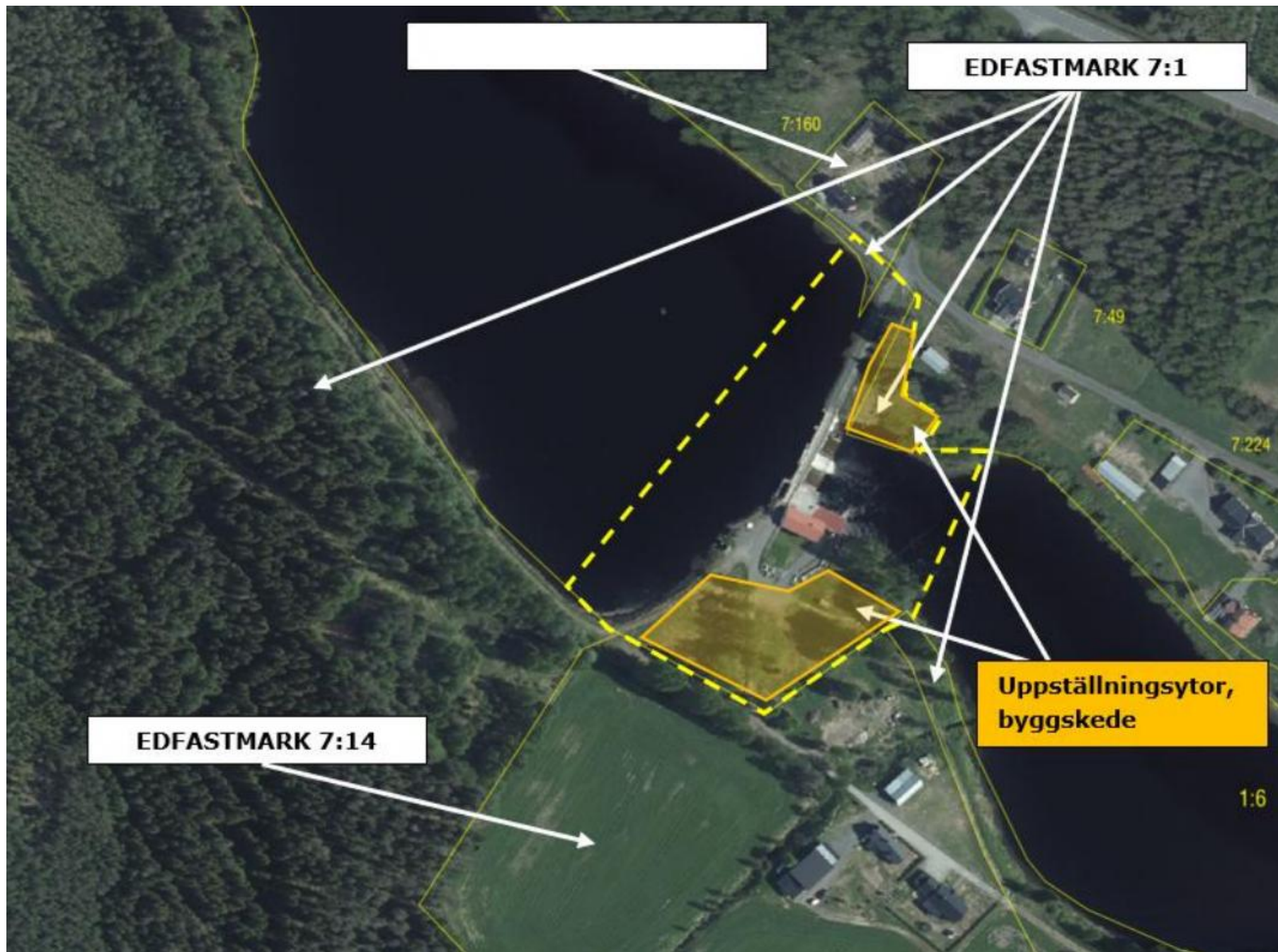
Åsa Engman Ölund

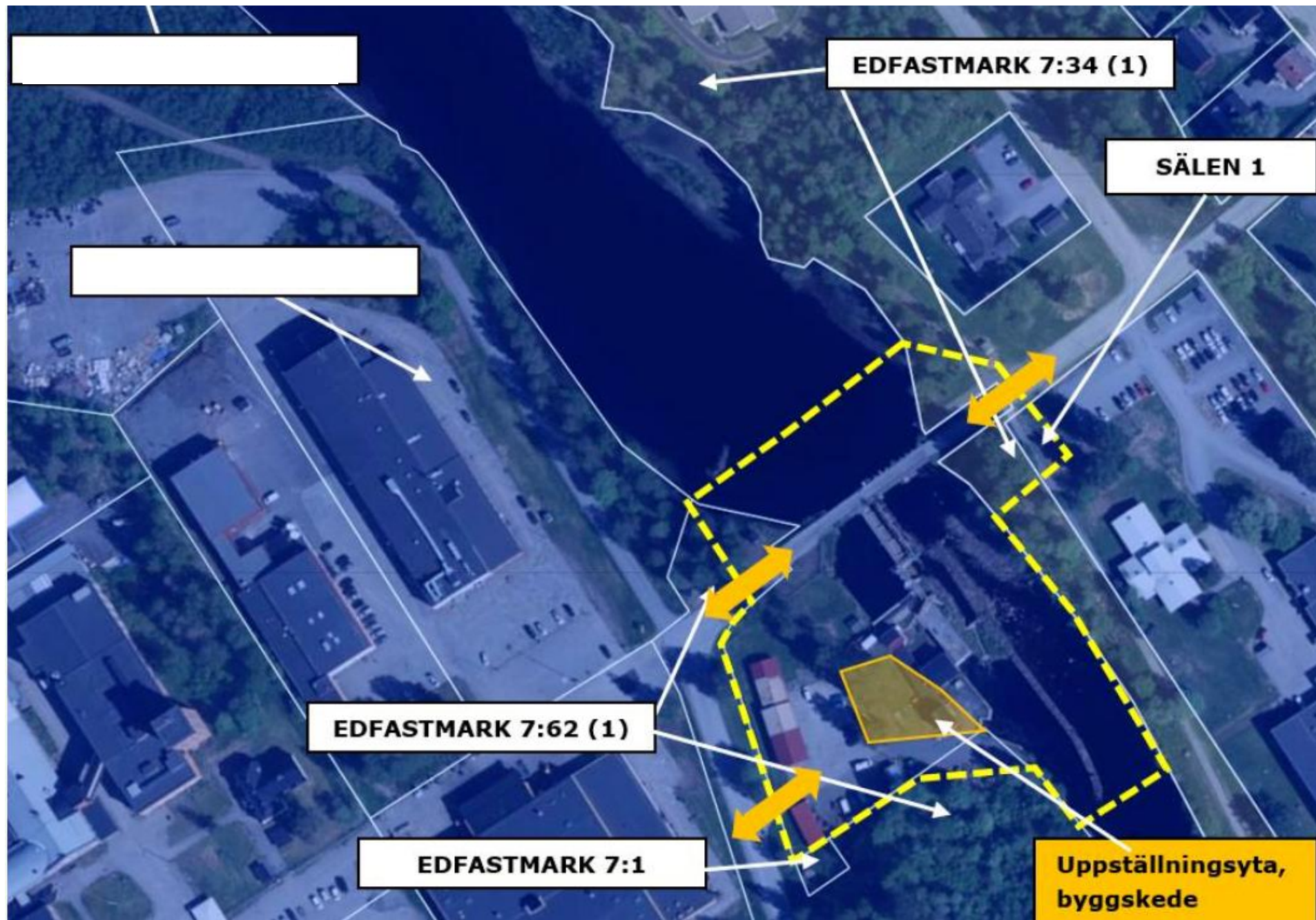
I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Emma Önneby, ordförande, och de tekniska råden Anita Wennström och Åsa Engman Ölund samt den särskilde ledamoten Christer Nilsson.

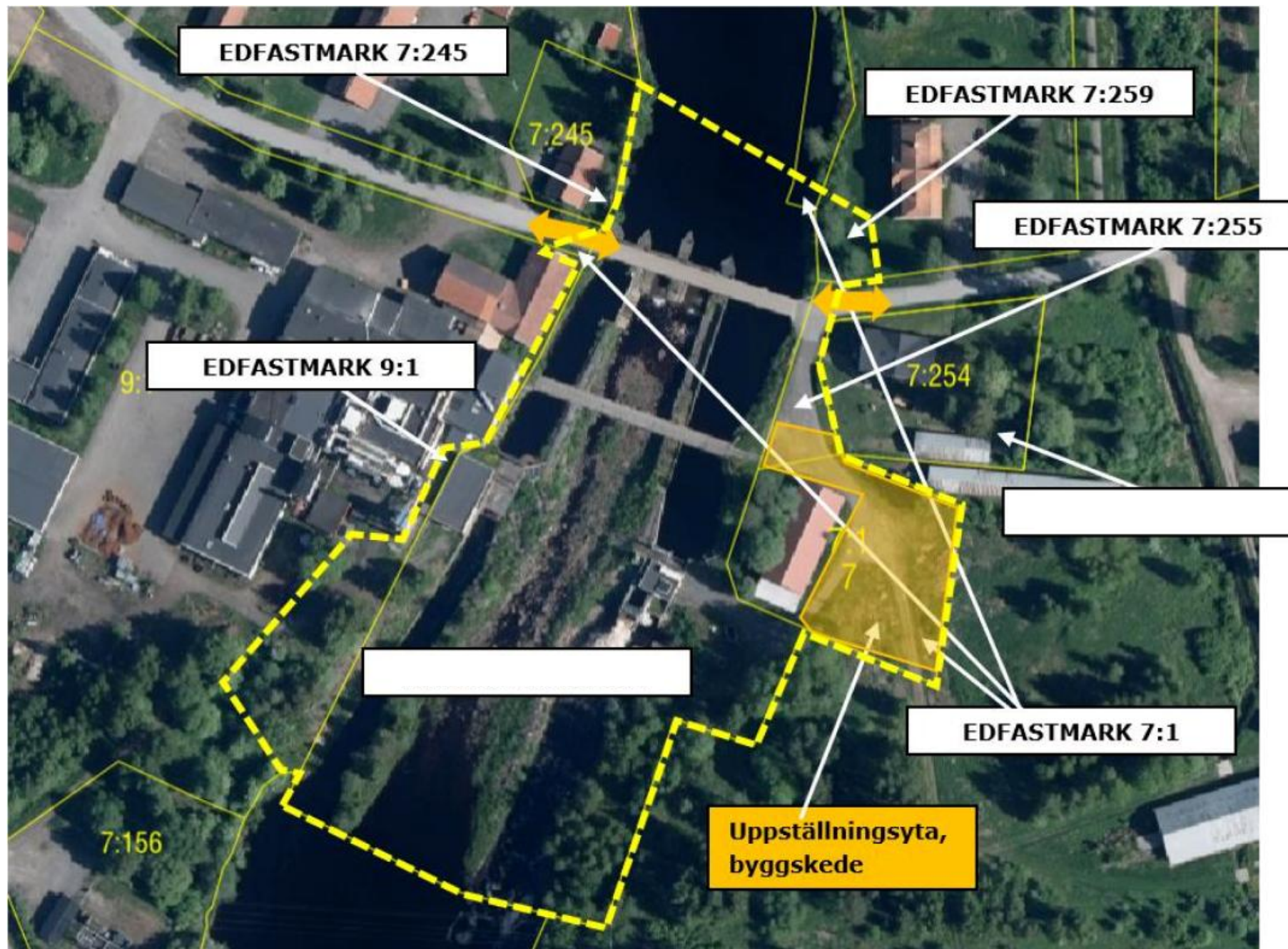
M 302-22 Rickleån nedre. Bilderna är utdrag från ab 387, 392, 393 och 394. Gul streckad linje visar arbetsområdet, gul smal heldragen linje visar fastighetsgränser.

BJURSJÖNS REGLERINGSDAMM

Ersättningar

Fastighet, ägare	Yrkad tvångsrätt	Befintlig markanvändning	Erbjuden ersättning
Bruksfors			
Robertsfors Edfastmark 7:1 Holmen AB	3 100 m ²	Skogsfastighet	10 200 kr
Robertsfors Edfastmark 7:245 Brf Bruksplatsen	150 m ²	Tomtmark	8 400 kr
Robertsfors Edfastmark 7:255 Robertsfors kommun	650 m ²	Allmän plats	2 400 kr
Robertsfors Edfastmark 7:259 Robertsfors Bruk AB	500 m ²	Industrifastighet	5 600 kr
Robertsfors Edfastmark 9:1 Norrlandsgjuteriet AB	2 400 m ²	Industrifastighet	27 000 kr
Sågfors			
Robertsfors Edfastmark 7:34, 7:62 och Sälén 1 Robertsfors kommun	3 100 m ²	Allmän plats	13 400 kr
Fredriksfors			
Robertsfors Edfastmark 7:1 Holmen AB	1 500 m ²	Skogsfastighet	5 000 kr
Bjursjön			
Skellefteå Rönnliden 1:2, 1:12 Holmen AB	1 150 m ²	Skogsfastighet	3 800 kr
Skellefteå Rönnliden 1:13 Vesterlund, Frida Elenor,	450 m ²	Skogsfastighet	1 500 kr

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.